

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Katedra sociální a kulturní ekologie

Vyjednávání limitů - limity vyjednávání

Případová studie sítí aktérů ovlivňujících podmínky splouvání

Teplé Vltavy na území NP Šumava

Diplomová práce

Bc. Veronika Endrštová

Vedoucí práce: Mgr. Hedvika Novotná

Praha 2011

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v repozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem.

V Praze dne 24.6.2011

.....

Veronika Endrštová

Poděkování

Za trpělivou podporu, nespočet konzultací, cenné kritické připomínky a vstřícnost bych ráda poděkovala vedoucí své práce Mgr. Hedvice Novotné. Dále patří mé poděkování PhDr. Ivanu Ryndovi za pomoc s vyhledáním tématu a přátelskou a inspirativní atmosféru během studia. Velký dík si zaslouží také všichni, kteří byli ochotni podělit se se mnou o své názory a čas během rozhovorů. Bez nich zejména by tato práce nemohla vzniknout.

V neposlední řadě bych ráda poděkovala Ondrovi, své rodině a přátelům za dlouhodobou podporu a pomoc nejen při psaní této práce. Velký dík jim patří především za trpělivě naslouchání, povzbuzení, ale i rady, diskuse a praktickou pomoc s úpravami a korekturami.

OBSAH

ABSTRAKT/ ABSTRACT	9
ÚVOD	11
1 PŘÍRODA Z POHLEDU SOCIÁLNĚ-VĚDNÍCH DISCIPLÍN	13
1.1 SOCIOLOGIE VĚDY A TEORIE SÍTÍ-AKTÉRŮ	16
1.2 ENVIRONMENTÁLNÍ KONTROVERZE A JEJICH ANALÝZA V ČR	18
1.3 VÝZKUMNÝ CÍL A OTÁZKY	20
1.4 STRUKTURA VÝKLADU	22
2 METODOLOGIE A DATA	24
2.1 VÝZKUMNÁ STRATEGIE	24
2.2 VÝBĚR VZORKU	25
2.2.1 <i>Informátoři</i>	26
2.2.2 <i>Výzkumné pole</i>	29
2.3 TECHNIKY SBĚRU DAT	30
2.3.1 <i>Polostrukturované rozhovory</i>	30
2.3.2 <i>Zúčastněné pozorování</i>	31
2.3.3 <i>Fenomenologie krajiny</i>	33
2.3.4 <i>Sekundární prameny / data</i>	33
2.4 ANALÝZA SEBRANÝCH DAT	34
2.5 POPIS A REFLEXE VÝZKUMU	35
2.6 ETIKA VÝZKUMU	37
3 SPLOUVÁNÍ TEPLÉ VLTAVY – VHLED DO PŘÍPADU	39
4 SÍŤ AKTÉRŮ	41
4.1 ŠUMAVA JAKO AKTÉR-SÍTÍ	42
4.2 NE-LIDŠTÍ AKTÉŘI	43
4.3 LIDŠTÍ AKTÉŘI	55

5	HLAVNÍ FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VÝCHOZÍ POZICE LIDSKÝCH AKTÉRŮ	63
5.1	POJETÍ PŘÍRODY	63
5.1.1	<i>Utilitárně-funkcionální motiv</i>	64
5.1.2	<i>Přírodovědně-ochranářský motiv</i>	68
5.2	VZTAH K MÍSTU.....	72
5.2.1	<i>Šumava versus NP Šumava</i>	73
5.2.2	<i>Místní obyvatelé</i>	77
5.2.3	<i>Pojetí rozvoje</i>	83
5.3	PRÁVO ROZHODOVAT ANEB POJETÍ OBJEKTIVITY	88
6	REFLEXE VYJEDNÁVÁNÍ	96
6.1	VLIV FAKTORŮ NA VYJEDNÁVÁNÍ PODMÍNEK SPLOUVÁNÍ.....	96
6.2	STRATEGIE AKTÉRŮ	101
7	ZÁVĚR	112
	LITERATURA	117
8	PŘÍLOHY	122
	PŘÍLOHA 1: SEZNAM ZKRATEK	123
	PŘÍLOHA 2: INFORMOVANÝ SOUHLAS	124
	PŘÍLOHA 3: SÍŤ AKTÉRŮ	125
	PŘÍLOHA 4: TVORBA A SCHVALOVÁNÍ NÁVŠTĚVNÍHO ŘÁDU	126
	PŘÍLOHA 6: POSUZOVANÉ VARIANTY SPLOUVÁNÍ V PROCESU EIA.....	128
	PŘÍLOHA 7: VÝVOJ PODMÍNEK SPLOUVÁNÍ OD R. 1994 DO 2010.....	130
	PŘÍLOHA 8: PODMÍNKY SPLOUVÁNÍ V ROCE 2009.....	132
	PŘÍLOHA 9: PROJEKT DIPLOMOVÉ PRÁCE.....	133

Abstrakt/ Abstract

V diplomové práci se zabývám problematikou vyjednávání podmínek ochrany přírody a způsobu legitimizace rozhodovacích procesů a přijatých opatření. Na konkrétním případě kontroverze ohledně podmínek splouvání Teplé Vltavy v NP Šumava sleduji, jaké sítě lidských i ne-lidských aktérů ovlivňují podobu vyjednávání a jakou roli v něm hrají. Prostřednictvím kvalitativní analýzy polostrukturovaných rozhovorů a dokumentů odhaluji klíčové faktory, které ovlivňují výchozí pozice aktérů. Jako nejdůležitější se v tomto ohledu jeví způsob pojetí přírody a vztah k místu. V obou případech se snažím porozumět tomu, jak aktéři tyto faktory interpretují a jaké souvislosti se s tím ve vztahu k případu pojí. Pomocí identifikovaných faktorů dále analyzuji případ jako takový a zaměřuji se přitom na způsob, jakým aktéři využívají politiku a expertýzu coby strategie vyjednávání. Práci jako celek zakládám na teorii sociální konstrukce reality (Berger and Luckham 1999) a teorii sítí aktérů (Latour 2003).

Klíčová slova: ochrana přírody, síť aktérů, vyjednávání, rozhodovací procesy, vodáctví, perlodka, Teplá Vltava, NP Šumava

In my graduation thesis I have considered how the nature protection is being negotiated and legitimated within the case of canoeing on the river Teplá Vltava in NP Šumava. I have identified the human and non-human actors' network influencing the case and addressed the role they've played during the negotiation process. Based on the qualitative analyses of semi-structured interviews and documents I have revealed the key factors determining the actors' attitude towards the process. The conception of nature and the reference to the place have been revealed as the most important ones. In connection to both of them I have tried to find out the way how actors interpret the key factors and what kind of consequences it takes with. Through the factors I have reconstructed the whole case and analyzed how the actors use politics and expertise as their strategy within the decision making process. The whole study is based on the theory of social construction of reality (Berger and Luckham 1999) and the actor-network theory (Latour 2003).

Key words: nature protection, actor-network, negotiation, decision-making process, canoeing, pearlshell, Teplá Vltava, NP Šumava.

Úvod

Ochrana přírody je v současné době velmi diskutovaným tématem na odborné i na laické úrovni. Jednou ze stránek této debaty je otázka vyhlášení zvláště chráněných velkoplošných území, způsobu jejich ochrany a využívání lidmi. Odpověď na ně se v České republice řeší v řadě případů (vyhlášení Národního parku Křivoklátsko, Jeseníky) a dá se říci, že určitým evergreenem v této oblasti je již po několik let Národní park a chráněná krajinná oblast Šumava (dále jen zkráceně NPŠ). Jedním z témat, o nichž se zde diskutuje, a které jsem si zároveň vybrala jako téma diplomové práce, je vyjednávání podmínek splouvání Teplé Vltavy. Tyto podmínky tvoří část Návštěvního řádu NP Šumava, který obecně stanovuje pravidla pohybu turistů uvnitř chráněného území.

Snaha o zachování či obnovu přírodních procesů, ochrana biodiverzity, či tzv. vytváření divočiny, vede obvykle k omezení lidských činností a stojí tak (nebo je tak alespoň mnohými vnímána) v kontrastu ke snahám o místní rozvoj a využití přírodního potenciálu k podnikání, sportu a turistice. Pojetí ochrany je tak často zdrojem nedorozumění či přímo konfliktu zúčastněných stran. Jedním z cílů této práce je poodkrýt, z čeho tyto odlišné postoje vycházejí a jak se projevují na konkrétním případě vyjednávání podmínek ochrany přírody.

Inspirací k volbě tématu mi byla mj. zkušenost z terénních praxí absolvovaných v průběhu studia sociální a kulturní ekologie. Během nich jsem se setkala s různými způsoby spolupráce Správ chráněných oblastí s místními obyvateli i s různými způsoby managementu ochrany přírody. V popisu vzájemných vztahů přitom často figuroval výčet třecích ploch mezi místními, podnikateli, ochránci přírody, vědci, turisty a dalšími. Chuť nahlédnout hlouběji do procesů, v nichž se jednotliví aktéři potkávají, způsobu, jak o ochraně přírody uvažují a jak s ní „zacházejí“, mě vedla k hledání případu, na němž by se dalo vše uvedené sledovat, popsat a ve finále tomu lépe porozumět.

Rozhodla jsem se proto provést kvalitativní výzkum v NP Šumava a pokusit se tak v souvislosti s vyjednáváním podmínek ochrany Teplé Vltavy odpovědět na otázky: *Kdo a s čím do vyjednávání vstupuje? Jakou roli v případě jednotliví aktéři hrají? Jaké argumenty a proč se v diskusi objevují? Co je těmto argumentům přisuzováno a jak utvářejí sociální realitu? Jak je zde konstruována ochrana přírody a to, kdo má/nemá právo rozhodovat o její podobě?*

Během doby, kterou jsem strávila v terénu, při rozhovorech s informátory, na jednáních, u řeky či přímo na vodě, ale i při čtení článků a odborných studií jsem si uvědomila, jak komplexní a mnohvrstevnatá tato problematika je a jak obtížné bude popsat a analyzovat ji v souvislostech, aniž bych se při tom dopustila nutných zjednodušení. Budiž mi toto upozornění předem omluvou, již předchází snaha o zachycení co nejucelenějšího obrazu výzkumného problému v kontextu prostředí, ve kterém se odehrává. Nástrojem a jakýmsi rámcem pro jeho tvorbu mi byly kvalitativní metody výzkumu, teorie sociální konstrukce reality (Berger, Luckmann 1999; Eder 1996) a sociologie vědy a techniky (Latour 2003).

1 Příroda z pohledu sociálně-vědních disciplín

Téma přírody, životního prostředí a rizik či ochrany s ním spojených se stalo koncem 20. století uznávanou součástí sociologických teorií. Vzhledem k intenzivní tematizaci ekologických problémů v 60. letech tak došlo v případě sociologie k určitému zpoždění oproti jiným teoretickým oborům. Za příčinu tohoto vývoje je označován fakt, že sociologie byla primárně koncipována jako věda o společnosti, a příroda, jakožto cosi vnějšího, byla ponechávána ve výhradní kompetenci přírodních věd (Vysušil 2005).

Tuto situaci blíže analyzují Macnaghten a Urry (1995), kteří se ve svém článku *Towards a sociology of nature* kriticky vymezují vůči dosud převládajícímu a donedávna neproblematizovanému modelu odděleného zkoumání světa faktů o společnosti a světa faktů o přírodě. Počátky této praxe přitom nacházejí podobně jakou Latour (2003) v 16. – 17. století, kdy se zrodem vědy dochází k separaci stavu přírody, Boha a společnosti, jež ústí v pojetí přírody coby souboru zákonů, případů a zároveň určité ahistorické esence předcházející člověka. Pečlivě udržovaná dichotomie přírody a společnosti se stala základem ospravedlňování lidských zásahů a pojetí přírody, coby souboru pasivních objektů určených lidem k užívání (Macnaghten a Urry 1995).

Vznik nového environmentálního paradigmatu nahrazujícího tzv. paradigma lidské výlučnosti, souvisí podle Vysušila (2005) se změnou hodnot a postojů k přírodě založených na pocitu ekologického ohrožení v západní společnosti. Vynořující se environmentální problémy podnítily změnu pohledu na domnělou nezávislost člověka na přírodním prostředí a daly tak základ přijetí teze, že člověk je součástí přírody a jejím ničením ohrožuje podmínky vlastní existence. K ustavení oboru environmentální sociologie však bylo zapotřebí, aby tento „obrat“ nastal i uvnitř sociologie – tedy, aby společnost přestala být chápána jako systém sociálních vztahů nezávislý na přírodním prostředí (R. Catton a R. E. Dunlop in Vysušil 2005).

K významnému posunu ve vnímání vztahu přírody a společnosti a zároveň ke konečnému přijetí environmentální problematiky do oblasti sociologie přispěla kniha U. Becka *Riziková společnost* (2004, poprvé vydáno 1986). Beck v ní prostřednictvím analýzy vývoje moderní společnosti dochází k definici tzv. „nových rizik“ produkovaných společnostmi a s nimi souvisejícího přelomu ve struktuře společnosti z lineární v „reflexivní modernitu“. Smysly obtížně postihnutelná rizika nás činí závislými na skupině vědců a expertů, jejichž závěry jsou nám prostředkovány skrze média. Ta se zároveň stávají

bojištěm různých definic rizika, což vede ke ztrátě monopolního postavení vědy coby poskytovatele „objektivní“ jistoty. Společnost se tak bez vědy potýká s vlastní slepotou vůči ohrožení, ale zároveň se na ni nemůže zcela spolehnout. Je proto nutné přehodnotit roli expertů ve společnosti stejně jako systém posuzování rizik a dovést tak vědeckou a sociální racionalitu ke spolupráci a posílení skutečné odpovědnosti. To nelze podle Becka jinak než „permanentním porušování hranic přírodních a technických věd“ (tamtéž: 76).

Tematizace vztahu mezi společností a přírodou se objevuje v sociálních vědách v mnoha podobách rámovaných často obtížně smiřitelnou realisticko-konstruktivistickou dichotomií uvažování. Na základě Beckova (1996) přehledu lze do sociologie přírody zařadit jak analýzu mediální konstrukce ekologických rizik a problémů, která nechává „objektivní“ přírodu stranou zájmu, tak radikálně konstruktivistickou sociologii vědy, která studuje re/produkcí objektivitu a univerzálnosti přírody.

Detailnější pohled na širší zmíněného diskursu nabízí Kris van Koppen (2000), který konceptualizaci přírody v environmentální sociologii shrnuje do tří oblastí: *příroda jako zdroj*, *příroda jako „Arcadia“* a *příroda jako sociální konstrukce*. Každý z těchto přístupů staví na odlišném pojetí hodnoty přírody a vztahu k vědě a technice, jež jsou jádrem problému právě z hlediska fenoménu oceňování a ochrany přírody/ přírodního prostředí¹.

V konceptu *přírody jako zdroje* je příroda chápána především jako zdroj prostředků pro produkci, zboží ke spotřebě či jako základní podmínka lidského zdraví. Hodnoty přírody jsou v této souvislosti především instrumentální. Příroda je pojímána jako prostředek, skrze nějž mohou být realizovány jiné hodnoty, přičemž autoři písíci v rámci tohoto konceptu se (dle van Koppena) zaměřují na ty aspekty přírody, které se týkají zajištění materiálních potřeb. Tento koncept úzce navazuje na poznatky přírodních věd a technologie, z nichž vychází při snaze identifikovat současné a potenciální funkce přírodních oblastí a druhů pro lidské zdraví, spotřebu a produkci a zároveň ustanovit, za jakých podmínek je možné tyto ekosystémy udržitelně využívat. Environmentální sociologie se v této souvislosti zamýšlí mj. nad otázkou toho, jak lze výrobu a spotřebu přizpůsobit vědecky ustaveným podmínkám udržitelnosti (tamtéž: 301).

Nahlížení na přírodu jako na *Arcadii* stojí do velké míry v opozici k předchozímu pojetí, neboť vztah člověka a přírody zakládá na objevu vnitřní hodnoty přírody, kterou také chápe jako hlavní důvod její ochrany. Zastánci tohoto směru odmítají manipulaci

---

¹ Přírodu či přírodní prostředí autor pojímá ve smyslu „fyzické (přírodní) prostředí“.

s přírodou z instrumentálních důvodů a volají po znovunastolení morálky a obnovení kouzla vztahu člověk-příroda. Základy tohoto pojetí nepochází přímo z environmentální sociologie, ale od autorů stojících na rozhraní oborů filosofie, biologie, kulturní historie, antropologie a sociologie.

Za výchozí bod tohoto vztahu k přírodě je považováno období italské renesance a jeho obdiv k přírodě založený mnohdy na její vysoce stylizované a od přímé zkušenosti vzdálené reprezentaci, jež postupem času vykryštovala do dvou ideálních typů přírody – venkovské idylly a divočiny. Jak uvádí K. Stibral (2005), přilákal tento obraz řadu lidí k pobytu v přírodě a dal základ cílevědomé ochraně přírody založené do značné míry na estetických hodnotách a vlastním smyslovém prožitku. Příroda je zde přitom pojímána jako soubor živých bytostí a krajiny. Přestože tento proud nezaujímá v environmentální sociologii silné postavení, dává impuls (často nereflektovaný) hnutím na ochranu přírody (van Koppen 2000; Stibral 2005).

Třetí z uvažovaných směrů, *příroda jako sociální konstrukce*, vychází z pojetí přírody jako něčeho, co je spíše symbolicky konstituováno než objektivně dáno (Eder 1996). Autoři hlásící se k tomuto směru vystupují kriticky proti domnělé objektivitě vědy a zastupují názor, že význam přírody nelze vysvětlit zkoumáním bio-fyzikálních vlastností ani vnitřní hodnotou, nýbrž rozkrytím, či dekonstrukcí významu vznikajícího v sociálním kontextu. Radikální forma tohoto směru se zakládá na procesu reflexe a kritiky (Law 1994 in van Koppen 2000), jejímž cílem je rozpustit falešné domněnky a odhalit lidem, že to, o čem přemýšlí jako o „přirozeném“, je ve skutečnosti výsledkem jejich vlastního socio-kulturně podmíněného uvažování (Vogel 1996 in van Koppen 2000). Konstruktivistické pojetí nechápe přírodu jako nezávislou realitu, ale jako oblast vždy nějakým způsobem vázanou na kulturu a sociální konstrukci environmentálních problémů.

Macnaghten a Urry (1995) proto navrhuji mluvit nikoli o „přírodě“, ale o „přírodách“ – historicky, geograficky a kulturně konstituovaných. „Nebot' neexistují žádné přírodní limity jako takové, ale vždy záleží na konkrétních historických a geografických determinantech, stejně jako na procesech, jimiž je ‚příroda‘ kulturně konstruovaná a udržovaná, zejména odkazem na ‚jiné‘ (tamtéž: 208).“ Odmítají proto i tzv. „*biology first*“ model, v němž jsou sociologové chápáni jako ti, kteří zkoumají sociální dopady a důsledky environmentálních problémů, jež byly původně a přesně popsány přírodovědci.

Pro formující se sociologii přírody zároveň navrhuji čtyři rámcové oblasti zkoumání: *sociologii environmentálního vědění*, jež má problematizovat autoritativnost vědeckých

faktů zejm. prostřednictvím dekonstrukce technik a metod udržujících environmentální agendu, ale také popisem sociálních, lidských a kulturních souvislostí tzv. objektivní vědy. *Sociologické čtení přírod* se zaměřuje na společensky a dobově variabilní hodnocení a konstrukci přírody a na analýzu sociálních procesů a podmínek (zejm. kulturních a politických), které vedou k uchopení konkrétních environmentálních problémů. *Sociologie environmentální „škody“* se zabývá popisem sociálních procesů jako je konzumerismus, turismus nebo globalizace, jež s sebou přináší určitou zátěž životního prostředí. Část těchto procesů ale zároveň podněcuje naši vnímavost vůči environmentální problematice a zakládá samu možnost environmentálních hnutí, což mj. vypovídá o složité a nejednoznačné provázanosti uvedených jevů. Poslední tematická oblast, *environmentalismus a příroda*, si klade otázku, jak může sociologie přispět k pochopení toho, jakou roli hraje agenda životního prostředí při strukturálním formování a kulturní transformaci současné společnosti.

1.1 Sociologie vědy a teorie sítí-aktérů

Výše navrhovaný koncept sociologie environmentálního vědění má za cíl dekonstruovat techniky a metody, které v současné době určují environmentální agendu. Z výzkumů přitom vyplývá, že to, co je mnohdy považováno a reprezentováno jako jednoznačná vědecká zjištění, je do značné míry výsledkem aktivního procesu interakce a vyjednávání mezi vědci a politiky (Macnaghten a Urry 1995).

Pro moderní společnost typické oddělování vědy a politiky, světa faktů a hodnot, přírody a společnosti, kritizuje ve svých pracích jeden ze zakladatelů radikálně konstruktivistické sociologie vědy B. Latour (2002, 2003). Vychází přitom podobně jako Beck (2004) z předpokladu, že v situacích, problémech i rozhodnutích jsou vždy současně ve hře identity lidských, institucionálních i naturálních aktérů. Pomocí konstruktivistického přístupu tak problematizuje uspořádání moderního světa, jež považuje přírodu za vnější, objektivně popsatelnou danost, a rekonstruuje původ tohoto rozdělení a suverénního postavení vědy. Spolu s dalšími (Law, Callon) pak na konkrétních případech zkoumá doslova, jak se objektivita vědy rodí.

Ve své knize *Nikdy jsme nebyli moderní* (2003) Latour navrhuje přijetí opačné, nemoderní logiky, která podle něj lépe odpovídá podobě světa, ve kterém žijeme a vždy jsme žili. Tedy světa, který nikdy nepřestal propojovat lidi, věci, slova, hodnoty nebo zvířata. Základ, ze kterého vychází, tedy nejsou čisté subjekty a objekty, ale naopak tzv.

„kvazi-objekty“, hybridní, nezařaditelné entity. Jejich rozdělení na subjekt a objekt je důsledkem nákladné purifikace (očišťování), která však pouze zprostředkovává (mediuje) bujení nových hybridů. Množství takových příkladů nacházíme dnes podle Latoura v novinách v podobě environmentálních kontroverzí, jako jsou např. spory o GMO, problematika ozonové díry či globální oteplování. Jen těžko v nich lze oddělit otázky vědeckých faktů a poznatků od politických rozhodnutí nebo společenského klimatu. Žijeme ve světě hybridních (tedy kvazi-objektivních) aktérů-sítí, které jsou zároveň reálné jako příroda, symbolické jako diskurs a kolektivní jako společnost (tamtéž: 18).

Napětí mezi tím, jak se věci odehrávají v hybridních sítích, a tím, jak tuto praxi reprezentujeme v podobě dvou oddělených světů, je podle Latoura nebezpečným, ale charakteristickým rysem moderní doby. Snaží se proto ukázat, že mezi přírodou a společnostmi neexistují žádné jasné hranice, a pro dokreslení tohoto postoje používá pojem „příroda-kultura“ vystihující lépe podstatu vzájemné provázanosti obou světů. Pozornost je proto potřeba zaměřit nejen na práci „očišťování“, ale i na práci „překladač“ jakožto dvou vzájemně závislých modů dynamiky moderní společnosti. Relativistický pohled pak Latour uplatňuje nejen na vědu a způsob konstruování faktů, ale i na společnost a konstruování zájmů a hodnot. Principem symetrie spojuje do jedné sítě lidské i ne-lidské aktéry tvořící jakési kolektivy, jež prostřednictvím vzájemných vztahů a interakcí produkují, formují, přetváří nebo udržují samotné podstaty aktérů (Latour 2003).

Právě složitá propletenost nespočtu existencí, historií a realit „míchající Společnosti i Přírodu, Slovo i slova, Politiku i Vědu,“ činí „ekologickou krizi“ tolik komplikovaným a obtížně řešitelným problémem (Konopásek 1995). Teorie sítí-aktérů (actor-network theory - ANT) vytvořená v 80. letech B. Latourem, M. Callonem a J. Lawem představuje konceptuální nástroj, který umožňuje studovat subjekty a objekty jako něco nehotového, nefixovaného (Konopásek 2010). Vychází totiž z předpokladu, že jakákoliv entita je formována a získává své vlastnosti až prostřednictvím vztahu s jinými entitami (Law 1999). Věci nejsou dány samy o sobě, ale jsou vždy výsledkem určitých interakcí, v nichž a jejichž prostřednictvím také jednají (tamtéž: 4).

Latour a spol. tak dává nový význam pojmu „sociální“, které chápe jako heterogenní síť skládající se nejen z lidí, ale také ze strojů, zvířat, textů, či obecně jakéhokoliv myslitelného materiálu. Tento poměrně radikální názor podepírá argumentem, že síť nevznikají pouhou interakcí mezi lidmi, ale také prostřednictvím interakce lidí a objektů a sítí objektů-a-lidí (poštovní systém zahrnující pošťáky, obálky, razítka ad.). Věci jsou tak součástí sociálního, neboť se účastní utváření jeho podoby a jakákoliv změna ve

společnosti, vědě i technologii je vlastně výsledkem interakce hybridních aktérů. Společnost není statický stav čekající na své objevení, ale způsob, jakým se shluky všeho možného navzájem vážou dohromady, a kterým se jeden typ jsoucen „překládá“ do jiného typu jsoučna (Law 1992, Latour 2002).

Rovnocenný postoj, který ANT uplatňuje vůči lidem, věcem a technologiím je přitom především analytickou, nikoli etickou pozicí. Lidským i ne-lidským aktérům je zde připisována schopnost jednat a podílet se na nikdy zcela definitivním uspořádání (v tomto smyslu tedy spíše uspořádávání) společnosti. Představuje tak účinný empirický nástroj pro zachycení komplexních vztahů mezi hybridními aktéry a zodpovězení konstruktivistické otázky „jak jsou jednotlivé objekty a subjekty reálné“, aniž by při tom byla jakkoli zpochybňována jejich skutečná existence (Konopásek 2010).

1.2 Environmentální kontroverze a jejich analýza v ČR

Výše uvedený koncept sítě-aktérů a perspektivu konstruktivismu se snažím uplatnit i já při analýze vyjednávání podmínek splouvání Teplé Vltavy. Inspiruji se přitom především pracemi českých sociologů Z. Konopáska, T. Stöckelové, T. Vajdové a L. Zamykalové, kteří se v uplynulých deseti letech věnovali zpracování několika případových studií vždy určitým způsobem souvisejících s environmentální problematikou. Tomuto tématu se u nás věnuje i řada dalších odborníků jako např. L. Musil (1999) či P. Klvač (2003), pro stručnost však uvádím pouze výtah z prací tematicky nejbližších mému zaměření.

Závěry studie vyjednávání podoby plzeňského dálničního obchvatu shrnují autoři v článku *Making Pure Science and Pure Politics: On the Expertise of Bypass and the Bypass of Expertise* (Konopásek, Stöckelová a Zamykalová 2008). Prostřednictvím analýzy dokumentů a rozhovorů s klíčovými aktéry sporu rekonstruují nejen vývoj samotné kontroverze, ale především způsob, jakým jednotlivé strany využívají expertizu a politiku jako strategie prosazení svých zájmů. Touto cestou se Konopásek a kol. zároveň snaží porozumět otázce, proč z uvažovaných variant nakonec nezvítězila ta se silnější vědeckou podporou. Příčinu přitom, podobně jako Latour, nacházejí ve striktním oddělování těchto dvou sfér rozhodování, respektive posuzování. Autoři tak svou práci dále rozvíjí Sarewitzovo (2004) tvrzení, že neschopnost vědy přenášet své hodnoty a zájmy do popředí komplikuje environmentální kontroverze a blokuje demokratický proces. Příčinu této neschopnosti nachází Konopásek a kol. především v hojnosti vědeckých

intervencí a postojů, které ve finále podkopávají svou vlastní autoritu. Odmítání politické debaty a setrvávání na čistě vědeckých faktech, jakožto ukazateli vedoucímu k lepšímu rozhodnutí, způsobilo v daném případě oslabení pozice skupiny prosazující z odborného hlediska optimálnější variantu. Ta se navíc postupným precizováním stala více hypotetickou než reálnou. Oba důvody přispěly ve finále k výhradně politickému řešení sporu a přijetí varianty opačné.

Dalším zajímavým příspěvkem k tématu je případová studie sporu ohledně výstavby a provozu spalovny komunálního odpadu v Praze Malešicích (Konopásek a Vajdová 2004). Autoři v ní sledují vývoj kontroverze v kontextu rozvoje systému odpadového hospodářství po roce 1989 a zaměřují se přitom zejména na roli, kterou v případě sehrála aktivistická organizace Děti země. Ta měla zásadní podíl na převedení komplexního problému na úzce specifický problém nadměrné produkce dioxinu, jenž se stal určujícím rámcem dalšího vývoje. Výstavba spalovny začala být v této souvislosti vnímána jako záležitost mající širší, nikoli pouze lokální, dopad. Tento fakt ovlivnil způsob argumentace, rozsah projednávaných detailů včetně hranice účasti dalších aktérů (zejména místních občanů) i samotné ukončení sporu.

T. Stöckelová se ve své práci *Příroda jako kolektivní experiment: Případ managementu kůrovce v Národním parku Šumava* (2001a) zaměřuje prostřednictvím teorie sítí aktérů na debatu o gradaci kůrovce na území parku v 90. letech. Krom analýzy přístupu zainteresovaných stran věnuje hlavní pozornost klíčové otázce sporu: „co je přirozené/přírodní“. Dochází přitom k závěru, že kvalitnější, trvanlivější, mezinárodně uznávanější příroda je výsledkem naopak intenzivnější lidské intervence. Teoretickým vyústěním práce je pak Latourem motivovaný návrh, abychom „místo reprezentace přírody (jejímž výsledkem jsou objektivní fakta a popis přírodních zákonů) a reprezentace společnosti (která prostředkuje subjektivní volby, hodnoty a preference), místo hledání dvou řádů, zkusili začít organizovat světa jako jeden kolektiv. Kolektiv lidských a nelidských aktérů, kteří sdílejí společnou historii“ (Stöckelová 2001a: 8). Výsledkem by pak podle autorky bylo rozšíření a změna charakteru politické debaty, která by již nebyla paralyzována nediskutovatelnými fakty.

Poslední prací z českého prostředí, kterou považují za důležité zmínit, je *Expertíza a politika životního prostředí: Případ projektu Natura 2000* (2008). Zdeněk Konopásek zde podrobně zkoumá vztah mezi odborným posuzováním a politickým rozhodováním. Základem systému Natura, implementovaného do českého právního řádu v souvislosti se vstupem do EU, má být především odbornost. Další evropské dokumenty a trendy

v ochraně přírody zároveň kladou důraz na „politickou kvalitu“ Nature 2000 spočívající v partnerské spolupráci s dotčenými aktéry. Oba požadavky tak vytváří určité napětí mezi odborným posuzováním a politicky založeným rozhodováním, které vede k autorově otázce „jak je za těchto okolností ‚nemožný projekt‘ Nature vůbec možný?“ (tamtéž: 10). Odpověď nastíněná v závěru práce říká, že se tento projekt podařilo uskutečnit jen díky drobným odchylkám od striktně stanovených procedur, které učinily z Nature 2000 „hraniční objekt“ (Star a Greisemer 1989 in Konopásek 2008: 12) propojující různé zájmy a skupiny, což autor zároveň hodnotí jako přidanou hodnotu celého projektu.

1.3 Výzkumný cíl a otázky

Výše uvedené vědecké studie pojmenovávají řadu témat, které se úzce dotýkají i mnou zkoumané problematiky vyjednávání podmínek splouvání Teplé Vltavy. Cílem mého výzkumu je pomocí kvalitativního šetření a analýzy popsat podobu a argumentační rámec vyjednávání a lépe tak na konkrétním případě porozumět tomu, jak se „tvoří“ ochrana přírody a v čem spočívají ohniska konfliktu s vyjednáváním spojeného. Zvláštní pozornost přitom věnuji právě vztahu mezi vědeckou a politickou rovinou vyjednávání, jejichž striktní oddělování popisují mnozí autoři (Beck 2004, Stöckelová 2001a, 2001b, Konopásek 2004) jako jednu z příčin současných environmentálních kontroverzí.

Splouvání Teplé Vltavy je tématem vyjednávání mezi odborníky, ochránci přírody, místními zastupiteli, podnikateli a vodáky v různé intenzitě již od začátku 90. let. Důvodem je především fakt, že velká část území, jímž řeka protéká, patří od r. 1991 pod správu Národního parku Šumava. Přestože zákon o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 splouvání toků v národních parcích primárně zakazuje, je na jeho základě zároveň možné udělit v odůvodněných případech výjimku. Ta byla v případě Teplé Vltavy učiněna po dohodě mezi zástupci regionu a tehdejším vedením NPŠ již na začátku jeho existence.

Během následujících let však došlo v souvislosti se splouváním k rozvoji podnikání, a tím i k nárůstu turistické návštěvnosti. Počty vodáků, dosahující ročně až 12 tisíc, začaly vyvolávat obavy o zachování ekosystému řeky a nastolily tak otázku možné regulace. Roku 2004 se situace okolo splouvání přeměnila do podoby otevřeného sporu, kdy zástupci čtyř ekologických organizací, dlouhodobě požadující zpřísnění podmínek ochrany řeky, veřejně vyzvali místní zastupitele a podnikatele k respektování vědeckých argumentů. Zároveň se tak snažili podnítit Správu NPŠ k aktivnějšímu řešení problému, které i přes započatá vyjednávání s regionem a pokračující výzkumy dopadů splouvání na

vybrané druhy, nevedlo k výraznějším změnám. V reakci na to podaly ekologické organizace v r. 2007 stížnost k Evropské komisi.

K významnějšímu zpřísnění podmínek došlo až v roce 2009. Ani tyto podmínky ale nerespektovaly zcela vědecká doporučení. Zkušební systém nicméně získal po roce fungování podporu regionální i vědecké sekce Rady NPŠ, v jejichž kompetenci je schvalování návštěvního řádu, i pro rok 2010. Komplikace do sporu ale záhy vnesly závěry hodnocení dopadů „projektu regulovaného splouvání Teplé Vltavy“ na systém Natura 2000, jehož chybějící zpracování se stalo předmětem výtky Evropské komise. Výsledným požadavkem odborného posudku bylo zpřísnění podmínek na úroveň vědeckých závěrů, což v reálu znamená zvýšení minimálního limitu hladiny pro splouvání a snížení počtu splouvajících lodí. Tato situace vedla k nabourání dosaženého konsensu mezi členy Rady NPŠ a rok 2010 se tak nesl ve znamení změn, bojkotovaných jednání, provizorních Návštěvních řádů, posuzování vlivů na životní prostředí (systém EIA - Environmental Impact Assessment) a nakonec i řízení u Správního soudu.

Přestože v současné době platí již nový návštěvní řád, budu se ve své práci věnovat vývoji, který provázal ustavování podmínek v době mého výzkumu (březen – červen 2010) a před ním. Vývoj v následujícím období zohledňuji pouze z hlediska dat popisujících vodáckou sezonu 2010 a závěrů řízení EIA.

Proces vyjednávání i problematika samotná zahrnuje široké spektrum aktérů, kteří se podílejí na jejím utváření. Snažím se proto prostřednictvím teorie sítí-aktérů identifikovat její konkrétní podobu a zachytit podíl aktérů na dynamice i výsledné podobě podmínek splouvání. Za právoplatné aktéry přitom chápu podobně jako Latour a Low (1992) aktéry lidské i ne-lidské, kterými jsou zde např. řeka, perlorodka, kánoe, pádla, raft, internetový registrační systém a další. Perspektivou konstruktivismu tak nahlížím případ jako výsledek práce mnoha činitelů.

Počáteční vhled do případu a prvotní představu o síti aktérů jsem získala na základě studia veřejně dostupných materiálů o případu. Tato základní baterie se postupně rozšiřovala při mém pobytu v terénu, během terénních pozorování a rozhovorů. Základní okruh výzkumných otázek, který jsem si vytyčila před vstupem do terénu se, jak je v kvalitativním výzkumu běžné (Hammersley a Atkinson 1995; Disman 2007), mírně měnil v souvislosti s hlubším pronikáním do problematiky a studiem odborné literatury. Uvedené otázky jsou tak zčásti již založeny na průběžné analýze dat a jako takové odráží

důležité okruhy, jež ve svých výpovědích tematizují sami informátoři ve výpovědích. Konkrétní znění otázek je následující:

- *Kdo, či co tvoří síť aktérů případu vyjednávání podmínek splouvání Teplé Vltavy a jakou roli v případě tito aktéři hrají?*
- *Jak lidští aktéři chápou přírodu, vztah člověka a přírody a z jakých hodnotových základů přitom vycházejí?*
- *Kdo má podle aktérů právo podílet se na vyjednávání podmínek ochrany přírody v NP Šumava a kdo nikoliv?*
- *Jaké další faktory ovlivňují přístup aktérů ke sledovanému případu?*
- *Jak probíhá interakce mezi aktéry (lidskými i nelidskými) a jak tato skutečnost ovlivňuje podobu a vývoj problematiky?*
- *Jakým způsobem používají jednotlivé strany v daném případě expertizu a politiku jako strategie prosazení svých zájmů?*
-

1.4 Struktura výkladu

Předkládaná studie je výsledkem mého bádání zaměřeného na objasnění podoby a porozumění příčinám několikaleté environmentální kontroverze ohledně využívání Teplé Vltavy. Výklad v tomto ohledu začínám objasněním metodologie výzkumu, jehož součástí je nejen popis výzkumné strategie, výběr zkoumaného vzorku a techniky sběru dat, ale také způsob jejich analýzy, reflexe výzkumu a s ním související etické otázky. Pro snazší vhléd do případu jako takového nastiňuji v kapitole 4 stručnou historii jeho vývoje a klíčových momentů, které jej utvářely.

Následující kapitola představuje výchozí bod pro zodpovězení jednoho z hlavních cílů této práce, jímž je identifikace sítě aktérů, toho, jak se prezentují, jaký postoj k případu zaujímají a jaký vliv mají na samotný průběh vyjednávání. Ačkoliv se složení aktérů může zdát do jisté míry samozřejmým, představuje specifické uskupení, v němž každý aktér spoluutváří podobu případu a jejich pojmenování je proto důležité pro celkové porozumění případu. Fakt, že do sítě zařazují právě tyto lidské a ne-lidské aktéry, vyplývá jak z analýzy sekundárních pramenů, rozhovorů, tak z pobytu v terénu. Současně s identifikací aktérů odhaluji také podobu vztahů mezi nimi, které tvoří základ vyjednávacích procesů.

Samotná identifikace této sítě ale ještě neříká nic o faktorech, které ovlivňují postoje aktérů vůči ochraně přírody obecně ani vůči danému případu. Odhalení těchto vlivů představuje druhý ale neméně důležitý cíl práce. V průběhu analýzy jsem proto věnovala zvýšenou pozornost průběžně se vynořujícím tématům, přinášeným samotnými informátory a na jejich základě jsem identifikovala klíčové faktory určující výchozí pozice pro vyjednávání. Konkrétně se přitom jedná o pojetí přírody a vztah k místu. Oba faktory se následně promítají do způsobu, jakým aktéři pojmají rozvoj, právo rozhodovat, odbornost i objektivitu. Způsob, jakým jsou tyto faktory z hlediska informátorů konstruovány, představím podrobně v rámci kapitoly 6.

K samotnému případu a způsobu, jakým se identifikované faktory odrážejí ve vyjednávání podmínek splouvání Teplé Vltavy, se pak vracím v poslední kapitole této práce. Současně s tím se zaměřuji na způsob, jakým aktéři reflektují vyjednávání a jak prostřednictvím zvolených strategií aktivizují ne-lidské aktéry. Vzhledem k živým debatám ohledně způsobu rozhodování a legitimizaci přijatých opatření se jako další klíčový bod případu jeví tenze mezi politikou a expertýzou. Pro porozumění dynamice celého případu se proto z hlediska analýzy vývoje případu dále věnuji osvětlení toho, jakým způsobem aktéři ve vyjednávání využívají tyto dvě strategie k prosazení svých zájmů. V závěru se pak vracím k položeným otázkám a nastíněné teorii.

2 Metodologie a data

2.1 Výzkumná strategie

Jako výzkumnou strategii pro svou práci jsem zvolila kvalitativní výzkum v uzavřené lokalitě, který svou podstatou odpovídá cíli práce – tedy snaze porozumět sledovanému jevu, jímž je v tomto případě „utváření podmínek ochrany přírody“. Blíže popisují tento druh výzkumu např. Bryman (2004) a Disman (2007), a to jako strategii založenou na předpokladu, že sociálnímu světu aktérů je možné porozumět zkoumáním toho, jak oni sami tento svět interpretují. Přičemž způsob, jakým aktéři chápou sociální realitu, ovlivňuje jejich vlastní jednání, prostřednictvím kterého tuto realitu neustále (re)konstruují. Sociální svět je zde tedy pojímán v duchu konstruktivistické tradice nikoli jako objektivně daná a poznatelná „vnější“ realita, ale jako „svět ... konstituovaný tím či oním způsobem na základě toho, jak o něm lidé mluví, píší a uvažují“ (Potter 1996: 98 in Bryman 2004). Inspirována sociologií vědy a techniky se snažím posunout toto hledisko konstruktivistické logiky ještě o kus dál a opustit striktní dělení světa přírody (vědy, faktů) a společnosti (politiky, hodnot) tím, že onu logiku, se kterou konstruktivismus přistupuje k sociálním aktérům, uplatňuji i vůči aktérům naturálním.

Jako základní výzkumný přístup jsem zvolila případovou studii, jejímž cílem je detailně zachytit, popsat a rozebrat konkrétní případ (case) v jeho jedinečnosti a komplexitě. Tento postup je založen na předpokladu, že důkladné prozkoumání případu povede k lepšímu porozumění dalších, jemu podobných (Hendl 2005). Domnívám se, že mou studii lze jako případovou označit i přesto, že Bryman (2004) a Stake (2003) poněkud problematizují otázku, kdy je možné označit studii jako případovou, přičemž onen *case*, coby zkoumanou jednotku, spojují především s místem, komunitou či organizací ve smyslu ustálených sociologických kategorií. Opírám se při tomto tvrzení o teorii sítě aktérů (Latour 2003) a jako zkoumanou jednotku studie beru síť lidských a ne-lidských aktérů, kteří přímo či nepřímo ovlivňují podmínky splouvání Teplé Vltavy. K výzkumnému poli, kterým je zde (NP) Šumava, pak přistupuji ve stejném duchu jako Stöckelová (2001a), tedy jako k území, které zahrnuje, uspořádává a nově propojuje kolektiv lidských a ne-lidských aktérů, kteří sdílejí společnou historii.

Při zpracování případové studie jsem se řídila především Stakeovým pojetím výzkumu pomocí případové studie, který „usiluje o jasnější popisy a interpretace. Nemusí

dodat zobecnění. Konstruktivistický pohled čtenáři pomáhá tím, že mu poskytuje hrubý materiál pro jeho vlastní zobecnění pomocí hustého popisu věcí, lidí a procesu" (Stake 1995 in Hendl 2005: 96).

2.2 Výběr vzorku

Disman (2007) uvádí, že zásadní pro kvalitativní výzkum je získat vzorek co možná nejúplněji „reprezentující populaci problému, populaci jeho relevantních dimenzí“ (tamtéž: 304). S cílem obsáhnout co nejpestřejší škálu pohledů jsem se rozhodla k jeho sestavení využít tzv. strategii účelového výběru. Jde o strategii, kdy jsou jednotky do vzorku vybírány s ohledem na výzkumný problém, jenž tak zároveň představuje kritérium pro zařazení (Novotná 2009). Tím mi byl v případě aktérů-informátorů jednoduše fakt, že se přímo či nepřímo podílejí nebo v minulosti podíleli na vyjednávání podmínek splouvání Teplé Vltavy, popř. že se jich daná problematika přímo dotýká. Propojenost této sítě aktérů dokazuje mj. fakt, že na sebe v rozhovorech často vzájemně odkazují a shodně zařazují i aktéry ne-lidské. Základní charakteristiku informátorů, jež tvoří zkoumaný vzorek, uvádím v následující podkapitole.

Jelikož mým cílem bylo sestavit dostatečně heterogenní vzorek postihující široké spektrum postojů, vytvořila jsem si na začátku výzkumu určitou typologii názorových skupin, kterou jsem následně upravovala a doplňovala. Oporou mi přitom bylo terénní pozorování a studium veřejně dostupných dokumentů. Za základní rozlišovací znak jsem zvolila pozitivní či negativní postoj aktéra k další regulaci splouvání. Dále jsem se vždy snažila vybírat informátory z odlišných zájmových či profesních skupin. Vytipované informátory jsem poté oslovovala telefonicky, e-mailem či přímo v terénu a žádala je o poskytnutí rozhovoru. Takto jsem postupovala až do chvíle, kdy jsem pro každou rozpoznanou skupinu získala alespoň jednoho, obvykle však minimálně dva, zástupce. Vzhledem k tomu, že jsem se vždy setkala s pozitivní reakcí oslovených, nemusela jsem ke svému výběru vymýšlet alternativy. Cenným pomocníkem v získávání kontaktů mi byla především přítomnost v terénu a Internet.

Přestože se ve své studii zaměřuji převážně na lidské aktéry, snažím se neopomenout důležitou roli, kterou v případě hrají také aktéři ne-lidští. Těmi, kdo jsou vzájemně propleteni v hybridních sítích aktérů, nejsou tedy jen starostové obcí, zástupci státních organizací, vědci, političtí představitelé, členové nevládních organizací, vodáci, ochránci

přírody, podnikatelé, politici, rybáři, ale i řeka, loď, pádla, perlorodka, vodní makrofyta, pstruzi, vědecké studie a mnozí další.

2.2.1 Informátoři

Během výzkumu jsem uskutečnila 22 formálních (viz tab. č. 1) a řadu neformálních rozhovorů, z nichž ty nejvýznamnější uvádím v tabulce č. 2. Výsledný seznam informátorů tak tvoří čtyři ženy a osmnáct mužů ve věkovém rozmezí 28 – 70 let. Šestnáct z těchto informátorů žije dlouhodobě na Šumavě či v Pošumaví, ale pouze pět z nich se v dané oblasti zároveň narodilo². Zbylí informátoři pocházejí z Prahy či jiného z větších českých měst. Z hlediska vzdělanostní struktury má většina informátorů vysokoškolské vzdělání (17), přičemž zcela homogenní skupinu v tomto směru představují pouze zástupci Správy NPŠ, MŽP a vědecké sekce. Ve zbylých skupinách – zástupců regionu, podnikatelů a ekologických organizací, je vždy minimálně jeden člen bez VŠ vzdělání.

Ačkoli vybraní informátoři nepředstavují věkově, generově ani vzdělanostně vyváženou skupinu, nepovažuji tuto skutečnost vzhledem k záměru zachytit rozmanitost názorového spektra aktérů spojených s případem za problematické. Ba naopak se domnívám, že vcelku věrně odráží rozložení pozic v procesu vyjednávání. Za určitý nedostatek by bylo naopak možné považovat skutečnost, že mezi informátory chybí, z hlediska institucionálního, výhradní zástupce vodáků či rybářů. Tyto chybějící „pohledy“ jsem se pokusila nahradit během pobytu v terénu neformálními rozhovory se členy těchto zájmových skupin, mezi jejichž aktivní přívržence se zároveň hlásí také necelá polovina výše uvedených informátorů (rozvrstvená napříč skupinami).

Jednotliví informátoři vystupují v mé práci pod smyšlenými akronymy a ve spojení s konkrétními výpověďmi pouze pod označením profesní či názorové skupiny, k níž přísluší, či ke které jsem je na základě analýzy výpovědí přiřadila. Z hlediska institucionálního se mezi informátory nachází pět úředníků či vedoucích pracovníků Správy NPŠ, jeden vedoucí pracovník MŽP, osm zástupců regionální sekce Rady NPŠ, (z nich: pět starostů a po jednom: zástupce kraje, místní rozvojové organizace a soukromý podnikatel) tři členové vědecké sekce Rady NPŠ, tři zástupci ekologických organizací a dva provozovatelé půjčoven lodí (celkově jsou ve vzorku tedy tři soukromí podnikatelé).

---

² Pozn. aut.: U jednoho z aktérů se mi nepodařilo informaci o místě narození získat.

Tabulka 1 Přehled informátorů a uskutečněných rozhovorů

Inf.	Datum rozh.	Aktéři - pozice (RS = regionální sekce, VS = vědecká sekce Rady NPŠ)
AA	13. 4. 2010	zmocněný zástupce kraje v Radě NPŠ (RS)
BB	15. 4. 2010	podnikatel v cestovním ruchu, člen Rady NPŠ (RS)
CC	16. 4. 2010	starostka, členka Rady NPŠ (RS)
DD	19. 4. 2010	starosta, člen Rady NPŠ (RS)
EE	20. 4. 2010	starostka, členka Rady NPŠ (RS)
FF	21. 4. 2010	zaměstnankyně SNPŠ, vedoucí pozice
GG	11. 5. 2010	akademický pracovník, člen Rady NPŠ (VS)
HH	18. 5. 2010	zaměstnanec SNPŠ
II	21. 5. 2010	členka NNO na ochranu přírody
JJ	22. 5. 2010	podnikatel v cestovním ruchu
KK	24. 5. 2010	vedoucí pracovník regionální organizace, člen Rady NPŠ (RS)
LL	24. 5. 2010	provozovatel půjčovny lodí a campu
MM	26. 5. 2010	zaměstnanec SNPŠ, vedoucí pozice
NN	27. 5. 2010	starosta, člen Rady NPŠ (RS)
OO	31. 5. 2010	starosta, člen Rady NPŠ (RS)
PP	8. 6. 2010	vědecký pracovník, člen Rady NPŠ (VS)
QQ	16. 6. 2010	zaměstnanec NNO na ochranu přírody
RR	17. 6. 2010	zaměstnanec MŽP, vedoucí pozice
SS	21. 6. 2010	vědecký pracovník, člen Rady NPŠ (VS)
TT	28. 6. 2010	zaměstnanec NPŠ, vedoucí pozice
UU	29. 6. 2010	zaměstnanec NPŠ, vedoucí pozice
VV	30. 6. 2010	člen NNO na ochranu přírody

Tabulka 2 Přehled neformálních rozhovorů

Inf.	Datum	Aktéři – pozice
AB	14. 4. 2010	bývalý zaměstnanec NPŠ, odborný posuzovatel Natura 2000
AC	19. 5. 2010	skupina budoucích průvodců splouvání na Teplé Vltavě
AD	22. 5. 2010	vodáci (50 – 60 let), 4 muži
AE	22. 5. 2010	zaměstnanec SNPŠ
AF	28. – 30. 5. 2010	vodáci převážně z Prahy (25 – 55 let), skupina cca 35 lidí, mix pohlaví
AG	30. 6. 2010	zástupce místní rybářské organizace
AH	2. 7. 2010	vodáci z Prahy (18 – 30 let), vedoucí vodáckého tábora pro děti, 3 muži

Odborní posuzovatelé či výzkumníci zapojení do procesu hodnocení dopadů vodní turistiky na ekosystému Teplé Vltavy jsou v mém výzkumu zastoupeni prostřednictvím odborných studií, jejichž seznam uvádím v tabulce č. 3. Podkladem pro analýzu mi byly také zápisy z jednání pracovní skupin k projektu splouvání konaných v průběhu roku 2008.

Tabulka 3 Přehled odborných studií

Rok	Název (autor)
2004	Studie vlivu splouvání v I. zónách Březina a Vltavský luh NP Šumava (<i>VÚV TGM</i>)
06/2005	Studie využitelnosti splavnění Vltavy vodáky za podmínek regulačních opatření Správy NP a CHKOŠ (<i>M. Rybář, M. Kotoun, KP Projekt, s. r. o.</i>)
2006	Avifauna Teplé a Studené Vltavy v souvislosti s posouzením vlivu vodáctví (<i>B. Kloubec</i>)
2006	Studie vlivu splouvání na ekosystémy dna Teplé Vltavy (<i>V. Kladivová, O. Simon, Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka</i>)
01/2008	Splouvání Teplé Vltavy - Hodnocení vlivů na vybrané zvláště chráněné živočichy (<i>E. Chvojková, O. Volf, Ametyst o. s.; J. Dušek, Daphne ČR – Institut aplikované ekologie</i>)
03/2008	Doplnění hodnocení vlivů splouvání Teplé Vltavy na vybrané zvláště chráněné živočichy na základě výstupů jednání z ledna a února 2008 (<i>J. Dušek, E. Chvojková, O. Volf</i>)
2008	Splouvání horního toku Vltavy v NP Šumava. Shrnutí z pohledu socio-ekonomického (<i>J. Štemberk, SNP a CHKO Šumava</i>)
03/2010	Splouvání Teplé Vltavy v úseku Soumarský Most - most u Pěkné, hodnocení vlivů podle § 45i zákona č. 114/1992 Sb. (<i>O. Volf</i>)

2.2.2 Výzkumné pole

Výběr výzkumného pole pro mou práci souvisel pragmaticky se snahou najít případ, na kterém by bylo možné sledovat střet zájmů jednotlivých aktérů ve spojitosti s ochranou přírody. Nemuselo tedy nutně jít o národní park či jiné velkoplošné chráněné území, ale v podstatě o jakýkoliv terén, ve kterém dochází ke střetu (přírodo)vědeckých a politických či soukromých zájmů. V momentě, kdy mi byla vedoucím katedry nabídnuta možnost zkoumat problematiku vyjednávání podmínek splouvání Teplé Vltavy, bylo rozhodnuto i o terénu, ve kterém se bude výzkum (převážně) odehrávat. Píši „převážně“, jelikož charakter zkoumaného případu mě krom Šumavy zavedl za aktéry i na jiná místa – především do Prahy a Pošumaví.

Předpokladem uskutečnění výzkumu a finálním impulzem ke vstupu právě do tohoto terénu mi byla možnost účastnit se coby pozorovatelka jednání příslušných orgánů NP Šumava. Ačkoliv mi nebyla tato možnost dopředu jednoznačně přislíbena, domluvili jsme se s předsedou Rady NPŠ, že o mé přítomnosti budou členové vždy na začátku jednání hlasovat. K mému překvapení jsem se až na jednu výjimku, o níž se zmíním podrobněji v reflexi výzkumu, nesetkala s odmítavou reakcí a má přítomnost se postupem času stala vcelku běžnou součástí jednání.

S mým pobytem v terénu souvisí i určitá omezení, která měla nepochybně vliv na průběh, potažmo závěry výzkumu. Jedním z nich je fakt, že jsem do procesu vyjednávání vstoupila až v jeho pokročilé fázi a předchozí vývoj tak rekonstruji pouze na základě výpovědí informátorů a získaných dokumentů. Druhým ovlivňujícím faktorem je skutečnost, že vyjednávání je proces, který se neodehrává pouze v daný moment na daném místě, ale naopak průběžně na mnoha místech a za mnoha okolností, kterým jsem ne vždy mohla být přítomna. Tyto mantinely, nastavené zčásti oficiálně a zčásti pouhým faktem, že jsem o některých jednáních nevěděla, představují určitou hranici, za kterou mi nebylo umožněno, či se mi nepodařilo, nahlédnout. Třetí omezení se týká času, který jsem v terénu strávila. Přestože jsem v rámci výzkumu jezdila na Šumavu po dobu čtyř měsíců (březen – červen 2010), samotným pobytem jsem zde strávila v součtu pouze měsíc a půl. Jsem si vědoma toho, že k plnému porozumění všech rozměrů zkoumané problematiky by byl zvláště v případě Šumavy potřeba mnohem delší pobyt a i z tohoto důvodu se při analýze zaměřuji především na data získaná z rozhovorů a dokumentů a k terénním poznámkám přistupuji spíše jako k datům doplňkovým.

2.3 Techniky sběru dat

Data pro svou práci jsem sbírala po dobu čtyř měsíců (březen - červen 2010), a to s využitím kombinace technik typických převážně pro etnografický výzkum, tedy pozorováním, dotazováním a analýzou dokumentů. Dobrý důvod pro zvolení tohoto postupu uvádí mj. Latour, jenž se odvolává k tradiční antropologii jako disciplíně, která nás „dávno naučila, jak bez krize a kritiky zkoumat bezešvou tkaninu utkanou z přírody a kultury“ (Latour 2003: 18). Přestože nelze označit můj výzkum za tradičně antropologický, umožnily mi použité techniky vnímat prostředí jako celek spojující lidi, věci, zvířata, vědu i techniku.

2.3.1 Polostrukturované rozhovory

Stěžejní část primárních dat mého výzkumu představují informace získané prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů. Rozhovory se ve výzkumu používají především tehdy, když chceme získat subjektivní pohled informátora, tedy jeho názory, pocity, postoje ke zkoumanému problému (Bryman 2004; Hendl 2005). Stejně tak tato metoda pomáhá výzkumníkovi odhalit, jakým způsobem informátor konstruuje význam určitých událostí, jevů a situací (Vaňková 2009).

Polostrukturovaný typ rozhovoru, který je založen na předem připraveném okruhu otázek, nikoliv však na jejich pevném znění a pořadí (Bryman 2004; Hendl 2005), mi umožňoval flexibilně reagovat na aktuální momenty v rozhovoru a do určité míry přizpůsobovat jeho obsah konkrétním informátorům. Často se tak dostala ke slovu i témata, která jsem původně, na rozdíl od informátorů samotných, nepovažovala za důležitá. V tomto spočívá i další, pro mě velmi důležitá výhoda polostrukturovaného rozhovoru, jímž je jeho relativně přirozený průběh. Na základě vlastní zkušenosti se domnívám, že tento fakt pozitivně ovlivňuje jak výzkumníkovu chuť ptát se, tak ochotu informátora odpovídat. Obojí přitom pomáhá udržovat nejen dynamiku rozhovoru, ale i vzájemný pocit důvěry. O podobné zkušenosti se zmiňuje také Chvistková (2004).

Během uvedených čtyř měsíců, jsem provedla již zmiňovaných 22 polostrukturovaných a řadu neformálních rozhovorů s představiteli obcí, neziskových organizací, státní správy, vědecké obce, podnikatelské sféry a vodácké veřejnosti. Základní okruh témat, okolo kterých jsme rozhovor vždy vedli, byl následující: *vztah k Šumavě a k NP, vztah k ochraně přírody, pojetí „rozvoje“, role informátora v rámci vyjednávání,*

osobní motivace, hodnocení průběhu a výsledku vyjednávání, vztah k vodáctví, postoj k regulaci splouvání, očekávaný vývoj případu.

Rozhovory s informátory jsem vedla v kancelářích, zasedacích místnostech, v bytech informátorů, v kavárnách, restauracích či chatách na různých místech na Šumavě, v Pošumaví i v Praze. Při volbě místa i času jsem se snažila přizpůsobit možnostem informátorů. Délka rozhovoru se oproti mnou avizované hodině či hodině a půl často protáhla na dvě, ve dvou případech dokonce na tři hodiny. To se sice pozitivně odrazilo na množství a kvalitě získaných dat (bylo možné jít více do hloubky), zároveň to ale kladlo vysoké nároky na mou i informátorovu pozornost. Snažila jsem se proto v dalších případech lépe hlídat časový rozvrh. Řada rozhovorů však pokračovala v neformálním duchu ještě po jeho oficiálním ukončení.

Veškeré rozhovory jsem se souhlasem informátorů nahrávala na diktafon. Tuto praxi považovali všichni zúčastnění za běžnou a nijak je nepřekvapovala. S dalšími podmínkami zpracování dat z rozhovoru jsem informátory seznamovala jak ústně na začátku rozhovoru, tak prostřednictvím informovaného souhlasu (vzor viz příloha 2). Po skončení rozhovoru jsem si obvykle zapsala několik heslovitých poznámek (jottings) k pozdějšímu sestavení tzv. pasportizace rozhovoru.

2.3.2 Zúčastněné pozorování

Zúčastněné pozorování má pomoci výzkumníkovi doslova vidět, co a jak lidé ve skutečnosti dělají. Dává mu tak možnost proniknout hlouběji do světa pozorovaných a skrze vlastní zkušenost porozumět prostředí a významům, které lze jen těžko zprostředkovat pomocí slov (Disman 2007; Hendl 2005). Se stejným záměrem, ač z hlediska času a pravidelnosti v mírně okleštěné podobě, jsem tuto techniku využila během výzkumu i já. Důvodem k zúženému pojetí mi byl především charakter sledované sítě aktérů, která není pevně sevřenou skupinou sdílející kontinuálně stejné prostředí. Nemohla jsem se proto účastnit jejího každodenního života a využívala jsem tak alespoň momentů, při kterých bylo možné aktéry potkat společně – tedy zejm. na jednáních a pracovních zasedáních.

Pozorované prostředí mohu rozdělit do dvou kategorií, podle jeho relativní přístupnosti. Hammersley a Atkinson (1995) tyto dvě oblasti označují jako veřejnou a neveřejnou scénu (public and non-public setting). Otevřenou, přístupnou a tedy veřejnou scénou, po které jsem se rámci terénního pozorování pohybovala, mi byla především Teplá

Vltava a její okolí. Zde jsem obvykle vystupovala jako zúčastněná pozorovatelka se skrytou identitou. V případě dotazu jsem ale svou roli výzkumnice nijak nezatajovala, což často hrálo v můj prospěch, protože se dotyční obvykle horlivě rozpovídali o svých pocitech a názorech na regulaci a zároveň jsem tak byla zbavena podezření, že jsem „z Parku“. Scénou neveřejnou, do níž mi musel být vstup zprostředkován konkrétními „gatekeepery“, se mi v rámci pozorování stala instituce Správy NP a CHKO Šumava a zasedání jejich orgánů (především Rady NPŠ a Výkonného výboru). Zde jsem působila výhradně jako nezúčastněná pozorovatelka ovlivňující dění maximálně prostřednictvím své přítomnosti a neformálních rozhovorů v pauzách mezi jednáními.

Během výzkumu jsem tak provedla osm pozorování na jednáních a stávila několik dní pozorování v okolí řeky či přímo „na vodě“. Tady se má role měnila podle situace z úplné pozorovatelky na úplnou účastnici (Disman 2007). Při první variantě jsem si obvykle vybrala místo u řeky, kde jsem strávila několik hodin a zaznamenávala dění okolo sebe. Dvakrát jsem provedla toto pozorování během splouvání Teplé Vltavy. Roli pozorovatelky - úplné účastnice jsem si vyzkoušela při tří denním splouvání Vltavy ve skupině asi čtyřiceti vodáků. Během pobytu v terénu jsem podnikla také dvě víkendové túry šumavskou krajinou. Oba víkendy jsem šla pěšky proti proudu Vltavy směrem k pramenům. Mým cílem přitom bylo lépe poznat charakter krajiny, v níž se případ odehrává.

Průběh pozorování jsem zaznamenávala pomocí heslovitých (jottings) a terénních poznámek (fieldnotes). Pozornost jsem přitom soustředila, jak radí Hendl (2005), na to, kdo je na scéně, co se děje, na popis místa, času, činností a vzájemných interakcí. Obvykle do jednoho dne jsem pak poznámky přepsala do formy souvislého vyprávění, které jsem doplnila o analytické komentáře a postřehy.

Po celou dobu výzkumu jsem si psala deník, do kterého jsem zaznamenávala především své postřehy a pocity z toho, jak výzkum postupuje. Záznamy jsem vedla paralelně v papírové a elektronické podobě podle toho, jestli vznikaly v terénu nebo doma u počítače. K lepšímu utřídění zápisů mi později pomohlo naskenování papírové verze deníku. Jak uvádí Hammersley a Atkinson (1995), je pravidelné vedení záznamů o průběhu kvalitativního výzkumu jednou z podmínek jeho validity, neboť výzkumník sám je hlavním nástrojem sběru dat, a je proto potřeba udržovat určitou reflexivitu a transparentnost postupu, která může osvětlit směr jeho analýzy.

2.3.3 Fenomenologie krajiny

Fenomenologický výzkum krajin se zabývá sběrem a zpracováním smyslových dat míst a krajin a ty pak dále analyzuje spolu s daty z archeologických výzkumů (Pauknerová 2010). V případě mé studie byla naplněna pouze první část charakteristiky této metody, jíž využívám zejména pro doplnění přírodovědného popisu krajiny. Smyslová data, tedy údaje o výhledu z lokality, barvě, pachu, textuře atd. daného místa, jsem zaznamenávala prostřednictvím poznámek a terénních zápisů jak při pěším putování krajinou, tak při splouvání Vltavy. Výzkumným nástrojem používaným při sběru dat je obvykle lidské tělo a jeho nejběžnější aktivita – chůze. Kvalitativně odlišným, ale při zkoumání fenoménu řeky jediným možným, nástrojem je pak tělesnost spjatá s aktivitou - plutí.

Prostřednictvím těla jako průsečíku kulturního a přírodního světa putujeme prostorem a „čteme“ krajinu cestou, jež objevuje místa a vytváří vztahy mezi nimi (tamtéž: 18 – 19). Hranice mezi člověkem a krajinou je pouze pomyslná, oba aktéři – člověk i krajina se navzájem prostupují, pohyb se otiskuje v krajině a člověk pociťuje krajinu na „vlastní kůži“. Skinscape a landscape jsou mnohočetně provázané (Pauknerová 2010).

Pohyb v prostoru umožňuje zažít okolí naplno a být blízko všemu, co se v oblasti děje a proto představuje základ řady zejm. antropologických výzkumů. Já jsem jej ve svém výzkumu využila mj. pro poznání „jednání“ (agency) míst a krajiny (Gell 1998 in Pauknerová 2010), které spočívá jednak v omezeném množství možností daných materiálními a sociálními překážkami a jednak v tom, jak na nás krajina působí – láká nás, odpuzuje, děsí či okouzljuje a je tak objektivním či neobjektivním důvodem toho, že si vybíráme určitou trasu. Takto získaná data využívám v práci především pro doplnění popisu prostředí a dalších ne-lidských aktérů.

2.3.4 Sekundární prameny / data

Poslední soubor pramenů/dat, které využívám pro analýzu případu, představují studie a písemné záznamy z jednání, při jejichž sběru jsem se řídila stejnou účelovou logikou jako v případě výběru informátorů. Snažila jsem se získat různorodý a zároveň co nejucelenější soubor dokumentů souvisejících s vyjednáváním podmínek. Většinu z nich jsem obdržela přímo od informátorů, zbylé pak prostřednictvím internetu. Sekundární data v podobě mediálních článků využívám pouze k základní orientaci v případě, nikoliv jako předmět analýzy. Tu jsem se rozhodla vynechat nejen z důvodu časové náročnosti, ale také nutně

odlišného vědeckého přístupu k analýze. Média proto reflektují pouze skrze výpovědi aktérů.

2.4 Analýza sebraných dat

Silverman (2005), Disman (2007) i Bryman (2004) shodně zdůrazňují, že analýza v kvalitativním výzkumu probíhá soustavně po celou dobu jeho trvání. Domnívat se, že s analýzou lze začít až poté, co jsou sesbírána všechna data, považují za zásadní nepochopení povahy kvalitativního šetření. Klíčovými součástmi analýzy jsou totiž už veškeré typy terénních poznámek, zápisků v deníku či transformace „primárních“ textů do „sekundárních“ pomocí přepisování, třídění, segmentace, vyhledávání, porovnávání, spojování (atd.), což umožňuje výzkumníkovi „číst stále nová a nová data“ (Konopásek 1997: odst. 19). Průběžné analyzování sebraných dat do určité míry formuje náš další postup, a tak je možné zvolený typ analýzy chápat i jako strategii sběru dat (Bryman 2004).

Pominu-li tedy otázku psaní poznámek, o které jsem se zmiňovala již v předchozí kapitole, a se kterou jsem začala už při seznamování se se zkoumanou problematikou prostřednictvím článků a studií, je na místě uvést, jak probíhala moje „manipulace“ s texty. Prvním krokem k ní byl přepis rozhovorů, který jsem zprvu prováděla pomocí doslovné transkripce a poté, jakmile jasněji vykryštovala důležitá témata, jsem pro některé pasáže využívala formu zjedoušeného přepisu zachycující pouze význam výpovědi - tzv. shrnující protokol (Hendl 2005). Díky programu Atlas.ti jsem navíc mohla svazovat přepsaný text rozhovoru se zvukovými záznamy pomocí tzv. „kotev“ a kdykoliv se tak vracet k doslovnému znění výpovědi. I z tohoto důvodu jsem při přepisu zaznamenávala pouze nejdůležitější mimoslovní projevy (dlouhé pauzy a mlčení, výrazné důrazy, smích), a to s využitím zavedených transkripčních značek.

Takto vytvořené texty včetně přepsaných terénních poznámek jsem následně interpretovala pomocí tematické a diskursní analýzy. K identifikaci témat a podtémat v rámci nasbíraných dat jsem použila metodu tzv. otevřeného kódování – tedy označování tematických pasáží textu (segmentů) na základě jejich významu. Tento proces vede nejen k prvotní interpretaci, ale také k redukci dat (Disman 2007). Jednotlivé kódy jsem poté na základě příbuznosti seskupovala do obecnějších kategorií, v programu Atlasu.ti nazývaných jako „rodiny“. Techniku otevřeného kódování a kategorizace jsem použila také při kvalitativní obsahové analýze dokumentů.

V souvislosti s analýzou jsem se rozhodla inspirovat několika zásadami z práce Terezy Stöckelové (2001: 11 - 12), které budu v rámci této práce uplatňovat. Jednou z nich je odmítnutí „černobílého rozlišení soukromých a veřejných zájmů“, neboť postoje a jednání každého z aktérů jsou výsledkem více logik. Všechny strany sporu mají zájem na ochraně přírody a zároveň řadu jiných motivů souvisejících s jejich pozicemi. Tyto motivy je třeba brát v úvahu, ale nikoli jako skutečnosti hrající v ne/prospěch kterékoliv ze zúčastněných stran.

Stejně tak se v přístupu k analýze řídím zásadou nepreferovat žádné odbornické stanovisko coby měřítko a korektiv odlišných postojů, včetně těch laických. Každý z uvedených názorů a důvodů je brán jako plnohodnotný, čímž „se relativizuje ostré rozlišení mezi názorem a věděním“ (tamtéž: 11), zakládajícím, podobně jako subjekt-objektové dělení, moderní myšlení.

Posledními dvěma vypůjčenými zásadami mi jsou: odmítnutí striktní opozice vědy a politiky coby dvou nesouměřitelných modů jednání a rozhodování, neboť i „vědecké poznání v sobě zahrnuje politický aspekt, např. z hlediska rozhodnutí o tom, kdo fakta legitimně produkuje“ (tamtéž); a pojetí diskuse o přírodním a přirozeném nikoli jako hledání původního stavu věcí, ale jako „diskuse na téma, jak mají věci být, v jakém světě chceme žít“ (tamtéž). Motivací pro přijetí těchto zásad je mi především snaha o nastínění daného případu v poněkud odlišném světle, než ve kterém je obvykle prezentován.

2.5 Popis a reflexe výzkumu

Významný moment při použití techniky zúčastněného pozorování představuje vstup do terénu, při kterém dochází k řadě situací ovlivňujících další průběh výzkumu. Jde tedy o moment, kdy pozorovatel nejen že usiluje o přijetí do daného prostředí a navázání kontaktu s klíčovými informátory, ale, jak zdůrazňuje Stake (1995), již přiřazením prvního dojmu v terénu zahajuje analýzu.

Můj vstup do terénu se odehrál na začátku března 2010, kdy jsem se poprvé zúčastnila zasedání Rady NPŠ. Fungování Rady v té době významně ovlivňovalo téma splouvání Teplé Vltavy, neboť došlo k vyhrocení léta se vlekovacího sporu o jeho podobu. Splouvání znovu rozdělilo členy Rady do dvou názorových skupin, které až na drobné výjimky odpovídají oficiálnímu rozdělení na vědeckou a regionální sekci. Příčinou sporu bylo doporučení autorizovaného posuzovatele vlivu regulovaného splouvání na soustavu

Natura 2000 (dále jen „naturový posuzovatel“) dále zpřísnit podmínky, na jejichž zachování pro další období se Rada snad vůbec poprvé konsensuálně shodla jen několik měsíců předtím. Většina vědecké sekce se ale následně přiklonila k doporučení naturového posuzovatele, na což reagovala většina sekce regionální bojkotem radního zasedání 1.2.2010. Zde pak situace přerostla z podoby věcného sporu i do podoby sporu procesního, neboť byla zpětně zpochybněna platnost některých plných mocí, a tím i usnášeníschopnost Rady NPŠ. Spor o platnost zasedání tak v podstatě znamenal také spor o podobu dalšího postupu, kterým mohlo být na jedné straně „konstatování rozporu“ v souvislosti s projednáváním Návštěvního řádu a jeho předání do kompetence Ministerstva životního prostředí (MŽP), a na straně druhé svolání náhradního zasedání. I přes výrazný nesouhlas členů vědecké sekce byla vedením Rady i NPŠ zvolena druhá varianta.

Během mé účasti na náhradním zasedání, které se uskutečnilo 11. března 2010 nebyl v důsledku předchozího vývoje přítomen až na jednu výjimku, nikdo z vědecké sekce. Tato skutečnost ovlivnila další postup mého výzkumu a navazování kontaktů s aktéry, který se vyvíjel zpočátku především v linii regionální sekce. Podoba a atmosféra zasedání měla zároveň vliv na to, že jsem se při vstupu do terénu potýkala s více či méně racionálními obavami o to, zda nebudu ostatními přítomnými vnímána jako „špeh vědců“, či jakožto studentka sociální a kulturní ekologie chápána automaticky jako sympatizantka protistrany. Tyto obavy se naštěstí nepotvrdily, nebo alespoň ne do té míry, aby mi jakkoli znemožňovaly pohyb v terénu a ochotu informátorů poskytnout mi rozhovor.

Na nepřijetí jsem narazila pouze jednou, a to v případě mé snahy o účast na zasedání pracovní skupiny projednávající plán péče. Zde jsem byla po příchodu ředitele NPŠ požádána o odchod a spolu se mnou musel jednání opustit i jeden ze zaměstnanců Správy NPŠ. Jako důvod nám bylo sděleno, že na programu jednání jsou konkrétní strategie vyjednávání, které je možné probírat pouze v úzkém kruhu přítomných zástupců regionu a vedení NPŠ. Přestože mě toto sdělení zaskočilo a viditelným překvapením bylo i pro ostatní přítomné, kteří s mou účastí na jednání souhlasili, přinesla mi tato zkušenost dvě důležitá zjištění. Zaprvé jsem tak zjistila, že existuje určitá hranice, za níž jsem v souvislosti s vyjednáváním „nemohla“ dostat a tím i zřejmý rozdíl mezi jednáními Rady NPŠ, Výkonného výboru a jednáními v úzkém kruhu pracovních skupin. Druhým, spíše technickým zjištěním, pro mě bylo to, že ve skupině s nižším počtem účastníků (v tomto případě 7 včetně mě) je přítomnost pozorovatele již značně rušivým elementem. Mluví se na mě během své řeči často obraceli pohledem, což mě vtahovalo do dění a zároveň znemožňovalo v takto úzkém společenství zaznamenávat jeho průběh.

V případě jednání Rady a Výkonného výboru NPŠ, kterých jsem se zúčastnila, byla má pozice snazší, neboť jsem se mohla díky většímu počtu účastníků, a tím i větší anonymitě držet striktně role pozorovatelky a do jednání skutečně nezasahovat více než svou přítomností jako takovou či neformálními rozhovory o přestávkách.

2.6 Etika výzkumu

Výchozím bodem pro spolupráci s informátory mi byl respekt vůči nim a odpovědnost za sdělené informace. V průběhu rozhovorů jsem se snažila o partnerský přístup a pravdivé informování o záměru svého výzkumného projektu. Ten jsem informátorům sdělovala jak ústně na začátku rozhovoru, tak prostřednictvím informovaného souhlasu zaručujícího mj. anonymizaci získaných dat. Ačkoliv ne všichni informátoři anonymizaci vyžadovali, informovala jsem je, že vzhledem k relativně malé skupině informátorů spojených úzce s problematikou NP Šumava budu pravděpodobně anonymizovat všechny výpovědi. Informátoři s touto variantou souhlasili.

Ačkoliv jsem sama narážela u informovaného souhlasu a samotné anonymizace na sporné otázky (např. zda anonymizované výpovědi na adresu jiných aktérů ještě více neposílí atmosféru vzájemné nedůvěry), rozhodla jsem se ji nakonec využít. Jména informátorů proto zaměňuji za socio-profesní označení „člen neziskové organizace“, „vědec“, „úředník“, „podnikatel“, „starosta“ atd. Zároveň blíže neuvádím věk informátorů a v textech rozhovorů anonymizuji názvy obcí, v nichž informátoři žijí. Samotné místo výzkumu - NP Šumava uvádím pod reálným názvem, neboť historický i současný kontext událostí představuje důležitou součást postojů jednotlivých informátorů a zároveň by bylo velmi obtížné případ jakkoli popsat bez bližšího odkazu k území.

O problematice spojené zvláště s případovými studiemi, kde je okruh možných informátorů navíc zúžen problematikou a místem, kde se odehrává, reaguje mj. Jana Lindbloom (2004). Ve svém článku dokonce problematizuje etičnost informovaného souhlasu, jenž svým způsobem „nutí“ informátora svázat svou osobnost vlastním podpisem s prováděným výzkumem a výpovědí. Tím se stává jeho neodvolatelnou součástí a v případě necitlivého použití dat výzkumníkem se může od již vyřčeného jen těžko distancovat. Jde tak o určitý paradox, kdy snaha o etický přístup může být chápána z hlediska již zmíněného jako neetická. Autorka proto navrhuje písemný souhlas nepožadovat, neboť jej chápe spíše jako nástroj ochrany výzkumníka, nikoli zkoumaného.

Zmiňovaných omezení jsem si v souvislosti se svým výzkumným projektem vědoma stejně jako toho, že informátoři se navzájem ve výpovědích pravděpodobně poznají. Na tuto skutečnost jsem se je snažila vždy upozornit. Informované souhlasy jsem i přes výše uvedené rizika využila, neboť se domnívám, že při šetrném nakládání s nimi představují určitou smlouvu mezi výzkumníkem a informátorem, na kterou se mohou obě strany odvolat. Získaná data nadále archivuji v digitální i tištěné podobě odděleně od jmen informátorů.

3 Splouvání Teplé Vltavy – vhled do případu

Vltava je mezi vodáky označována za tradiční řeku využívanou ke splouvání po několik generací. Velkou změnu v jejím využívání způsobila výstavba systému vodních přehrad. Splouvání se tak postupně rozdělilo do dvou etap označovaných jako horní a dolní úsek. Nejčastěji využívaným úsekem v horní části je úsek mezi Soumarským mostem a mostem u Pěkné. Důvodem je zřejmě nejen relativně snadná dostupnost místa, tábořiště, ale také úsek označovaný vodáky za esteticky hezký a nenáročný.

I přes vyhlášení státní přírodní rezervace Mrtvý luh v r. 1948 a o několik let později CHKO Šumava byly podmínky splouvání až do 90. let řízeny „pouze“ vodáckými doporučeními. Ta brala ohled primárně na možné poškození tehdy výhradně laminátových lodí, jimž v případě necitlivého střetu se dnem hrozí poškození. Změnu v podmínkách splouvání nepřineslo až do roku 1995 ani vyhlášení Národního parku Šumava a vydání zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, jenž splouvání řek na území národních parků vylučuje. V případě Teplé Vltavy a Otavy byla na základě dohody SNPŠ s regionem poskytnuta výjimka. V roce 2009 byl zpřístupněn také úsek Modrava - Antýgl na Vydře.

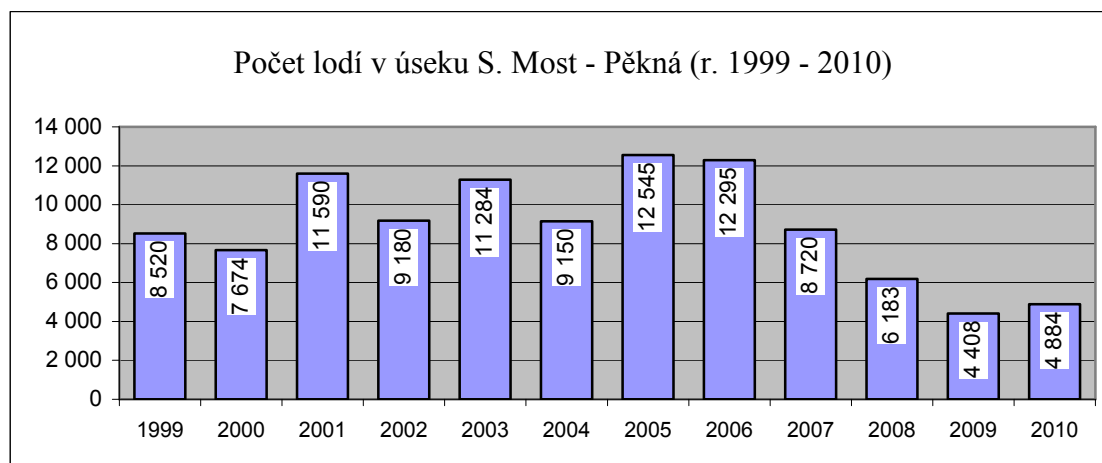
Jak je vidět z tabulky v příloze 7 docházelo ke konkretizaci podmínek splouvání a jejich postupnému zpříšňování až do roku 2009 relativně pozvolna. Jako nástroj pro jejich úpravu je ze zákona určen návštěvní řád vydávaný příslušnou Správou chráněného území. Ten v podobě Vyhlášky Správy č. 1/1994 omezil splouvání Teplé Vltavy ročním obdobím, denní dobou a minimální výškou hladiny určenou na základě pokusného splutí. Dále vymezil povinnost nastupovat a vystupovat z lodí na místech k tomu určených a zákaz vstupovat na území I. zón do koryta řeky. Ani jedno z těchto omezení nepředstavovalo výraznou změnu oproti předchozí praxi. Na řece tak dále přetrvávaly výhodné podmínky pro rozvoj podnikání, které zde mnozí započali už v roce 1992. V okolí Soumarského mostu tak vznikl camp a půjčovny lodí a raftů. Díky snazší dostupnosti plavidel a jejich vyšší odolnosti tak došlo k nárůstu počtu vodáků až na 12,5 tisíce lodí za sezonu (viz graf č. 1), což vzbudilo obavy o poškození ekosystému řeky.

Následovala řada vyjednávání, jejichž výsledkem bylo v dalších letech postupné zpříšňování pohybu vodáků po řece. K nejvýraznější změně přitom došlo v roce 2009, kdy bylo splouvání omezeno zvýšením minimálního limitu hladiny na 50 cm (měřicí zařízení na Soumarském mostě), dále byl v intervalu do 61cm stanoven denní limit splouvajících lodí, zaveden registrační systém s poplatky a bezplatná služba průvodcovaného splouvání.

Počet vodáků se takto snížil na 4,5 tisíce v roce 2009. Regulace přitom rozdělila 54 km dlouhý tok Teplé Vltavy na pět úseků s odlišnými podmínkami splouvání (viz příloha č. 8). Spolu s omezením splouvání vznikla také pravomoc SNPŠ vydat zákaz splouvání – přehled počtu dnů, kdy k němu došlo, uvádím v tabulce č. 4.

Situace ohledně vyjednávání podmínek splouvání vyvrcholila v první polovině roku 2010 posuzováním čtyř variant podmínek splouvání (viz příloha č. 6) procházejících v dané době procesem EIA (fáze procesu viz příloha č. 5). Vyjednávání o vítězné variantě se neslo jako téma celým obdobím mého pobytu v terénu, přičemž každá z variant měla své příznivce a odpůrce. Abych mohla rozklíčovat, co se v případě dělo, je nutné nejprve identifikovat aktéry, kteří do vyjednávání vstupují a jakou roli v něm hrají. K porozumění způsobu, jakým aktéři v případě jednájí, je dále potřeba označit a popsat pozice, z nichž ve svém jednání vystupují. Teprve na základě této analýzy mohu interpretovat charakter samotného případu a strategie, jež aktéři ve vyjednávání využívají. Všechny tyto postupné kroky představím podrobněji v následujících kapitolách.

Graf 1 Počet lodí v úseku Soumarský m. - Pěkná (1999-2010), zdroj: SNP a CHKOŠ

Tabulka 4 Zákazy splouvání v úseku SM - Pěkná (1999-2009), zdroj: SNP a CHKOŠ.

Rok	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Zákaz splouvání (dny)	-----	-----	-----	-----	-----	41	0	0	9	14	14

4 Sít' aktérů

Při pojmenovávání sítě aktérů spojených s problematikou splouvání Teplé Vltavy vycházím z perspektivy již zmiňované radikálně konstruktivistické teorie a teorie sítí-aktérů (Latour 2003), jež chápe čisté subjekty a objekty pouze jako poměrně stabilní statusy, vytvořené a dále udržované díky procesu *purifikace*, neboli striktního rozlišování faktů a hodnot. Za výchozí stav „věcí“ tak naopak označuje jakousi kvaziobjektivitu či kvazisubjektivitu a veškeré entity pojímá jako primárně hybridní a nezařaditelné, neboť „existujeme – a tedy jsme definováni – ve velmi heterogenní síti *nonhuman* a *human* aktérů, textů, příběhů a institucí“ (Latour, Hermant 1998 in Stöckelová 1999: 4).

Dělení na lidské a ne-lidské aktéry zde volím jako nástroj, který umožňuje zpřehlednit danou síť. Jsem si přitom vědoma toho, že i lidští aktéři, které zde popisuji, jsou v rámci svých sítí-aktérů spoluutvářeni a definováni aktéry ne-lidskými a naopak. Přesnější pojmenování kapitoly by tedy mělo znít spíše „sít' aktérů-sítí“. Jejich rozkrytí zde zohledňuji ale pouze okrajově, neboť tato analýza není hlavním tématem mé práce. Aktéry lidské i nelidské a způsob jejich „jednání“ sleduji primárně ve vztahu k případu. Přestože zmiňovaná síť zahrnuje široké spektrum aktérů, pojmenovávám zde pouze ty, kteří se během mnou sledovaného období nejvýrazněji podíleli na utváření podmínek splouvání a jako takoví se na základě průběžné analýzy jeví jako významní pro zodpovězení výzkumných otázek.

Charakter a historie území, ve kterém se případ odehrává, představuje samo o sobě důležitého aktéra propojujícího lidské i ne-lidské aktéry v jeden celek a jako takový poskytuje případu specifickou dynamiku. Jako hlavní ne-lidské aktéry zařazuji zejména řeku a s ní spojené rostlinné a živočišné druhy, ale i lidské výtvoř, či odborné studie a média informující o případu. Podobně popíši také skupiny lidských aktérů – zejména mých informátorů a dalších skupin ovlivňující případ nepřímo. V obou případech přitom půjde o popis etický, který zachycuje síť aktérů tak, jak ji vnímám na základě analýzy já, coby pozorovatelka. Popis emický, vycházející ze způsobu, jakým síť chápou, kategorizují a pojmenovávají sami aktéři, se prolíná dalšími kapitolami analytické části této práce.

4.1 Šumava jako aktér-sítí

Šumava prošla během minulého století složitým vývojem, který poznamenaly zejména 2. světová válka, poválečné rozdělení Evropy a kolektivizace zemědělství. Násilný odsun původních obyvatel, ať už Čechů před válkou či Němců po ní, vedl k diskontinuitě zdejšího osídlení, a tím také k významnému oslabení kulturní paměti (Ortová 2006). Tradičně usídlených rodin zde zůstalo minimum a nově příchozí si budovali vztah k místu až v kontextu záhy vytvořeného kolektivního hospodářství a v těsném sousedství uzavřeného vojenského pásma a újezdů. Řada obcí v důsledku tohoto vývoje zcela zanikla a ze Šumavy se z hlediska osídlení stala periferní oblast s rozličnou kulturní a demografickou skladbou. (Těšitel a kol. 2005).

Znepřístupněná území se mezitím vyvíjela téměř půl století bez většího vlivu člověka. Krajinná a přírodní hodnota území založená především na mozaice zbytků pralesovitých porostů, rašelinišť, rašelinných luk, ledovcových jezer, vodních toků a lesů se stala už v roce 1963 důvodem k vyhlášení CHKO Šumava. O pár desítek let později byl téměř identický celek zařazen pod biosférickou rezervaci UNESCO a tendence k zvyšování ochrany pokračovala v roce 1991 vyhlášením Národního parku Šumava o rozloze necelých 69 tisíc ha. Vládní nařízení č. 163/1991, jímž byl NPŠ vyhlášen, stanovuje poslání parku, jímž je „... *uchování a zlepšení jeho přírodního prostředí, zejména ochrana či obnova samořídících funkcí přírodních systémů, přísná ochrana volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, zachování typického vzhledu krajiny, naplňování vědeckých a výchovných cílů, jakož i využití území národního parku k turistice a rekreaci nezhoršující přírodní prostředí.*“ CHKO Šumava dnes slouží jako ochranné pásmo NP Šumava.

Rok po vyhlášení NP byl přijat zákon O ochraně přírody a krajiny (114/1992 Sb.) upravující mj. základní podmínky fungování národních parků. Důležitou součástí legislativních opatření na ochranu přírody představuje také soubor evropských směrnic a nařízení implementovaných do českého právního řádu v souvislosti se vstupem ČR do Evropské Unie. Tato opatření zároveň umožnila v roce 2004 vyhlášení Evropsky významné lokality a Ptačí oblasti Šumava v rámci systému Natura 2000. Ty jsou vyhlášovány na místech označených vědci jako cenná přírodní stanoviště a území s výskytem tzv. evropsky významných živočišných či rostlinných druhů.

Postupné zpřísnování podmínek ochrany přírody vedlo od počátku existence NP ke komplikacím ve vzájemném soužití obcí a Správy národního parku. Potíže souvisí s často

protichůdnými tendencemi ochrany přírody a místního rozvoje, nefungující komunikací a vzájemnou nedůvěrou. Strany také mnohdy rozděluje odlišný pohled na způsob managementu ochrany přírody, čehož je dobrým příkladem nejen zde sledovaný případ, ale také známá „kúrovcová kauza“. Vztahy často navíc vyostřují další aktéři vstupující do debaty jako např. ekologické organizace, politici, či média. Za jeden z klíčových problémů je označován také fakt, že dosud neexistuje koncepce rozvoje národního parku a chybějí jasná a trvalá pravidla jeho fungování (Péče o Národní park Šumava: mise IUCN 2003).

Současná rozloha NP Šumava zaujímá přibližně 41 % celkové rozlohy geomorfologického celku šumavského pohoří, přičemž je z valné většiny (80%) tvořena lesním porostem. Chráněná oblast se územně překrývá s katastry 22 obcí, z nichž 6 leží vně NPŠ, 3 na jeho hranici a dalších 13 v rámci hranic CHKO Šumava. Celkový počet obyvatel žijících v území dosahuje dle údajů ČSÚ necelých 16 tisíc, z nichž cca 1 tis. žije v jádrových obcích NPŠ. Mezi hlavními problémy, kterým region čelí, je obtížné zajištění pracovních příležitostí pro místní obyvatele.

Území Národního parku Šumava je členěno do tří zón ochrany přírody vymezených s ohledem na přírodní podmínky. V současné době zaujímá I. zóna (přísná přírodní) 13 % rozlohy rozčleněné do 135 celků, II. zóna (řízená přírodní) 82 % a III. zóna 5 %. V daných zónách je zároveň uplatňován vždy určitý typ managementu odstupňovaný na škále od usměrňujících zásahů po ponechání přírody samovolnému vývoji. S daným typem ochrany a péče je spojen také povolený režim pohybu návštěvníků. Ten se omezuje v I. a tzv. klidových zónách na pohyb pouze po vyznačených cestách. Ve zbylém území se lze pohybovat bez omezení. Jednu z lokalit první zóny představuje i Vltavský luh. Roční turistická návštěvnost NPŠ se pohybuje okolo 2,5 milionu turistů, vodáci přitom v současné době představují z celkového množství přibližně 0,2 %.

4.2 Ne-lidští aktéři

Nelidskými aktéry vystupujícími v případě jsou především samotná řeka a druhy s ní spojené. Těmi nejčastěji zmiňovanými jsou přitom vodní makrofyta, perlorodka a pstruh. Dalšími aktéry jsou loď, pádla, ale také odborné studie, jejichž prostřednictvím jsou v procesu vyjednávání vyslovovány a hájeny potřeby přírody a tematizována podoba a příčina škod. Ve stručnosti představím, jak zmíněné živočišné a rostlinné druhy popisuje současná věda a co je charakteristické pro odborné studie vypracované v souvislosti s vyjednáváním podmínek splouvání Teplé Vltavy. Důvodem pro tento postup není

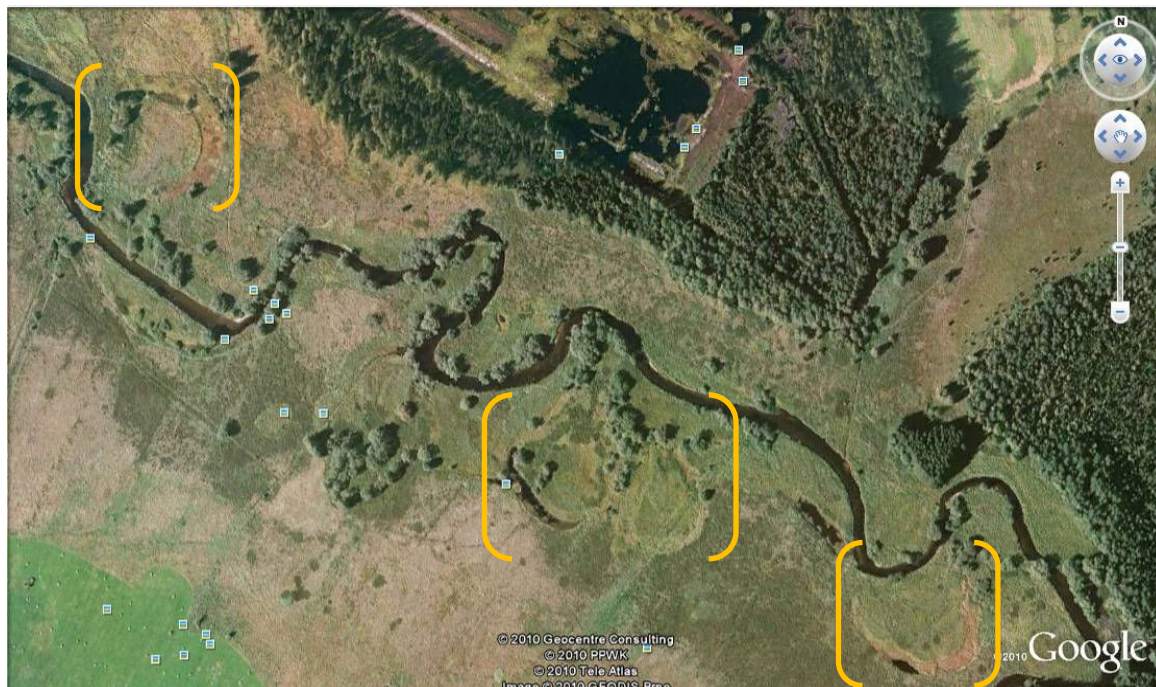
obhajoba „ochranářského postoje“, ale snaha postupně představit všechny významné aktéry případu. Následující popis tak nemá být ani jakýmsi objektivním svědectvím toho, „jak splouvání perlorodce a jiným (ne)škodí“, nýbrž shrnutím dostupných informací o ekologii těchto druhů.

TEPLÁ VLTAVA

Prameniště jsou vedle horských smrčín a rašelinišť označovány za jedny z nejcennějších přírodních útvarů Šumavy. V sedle mezi Černou horou a Stráží v nadmořské výšce 1172 m n. m. vyvěrá hlavní pramen Vltavy, která spolu se s přítoky odvodňuje téměř celou jižní část Národního parku Šumava. Ještě coby Černý potok postupuje z úpatí hory do vnitrozemí a spojuje obce Kvilda a Borová Lada. Odsud pokračuje už jako Teplá Vltava převážně neosídlenou krajinou směrem na Horní Vltavici a Lenoru. Kousek za Soumarským mostem znovu na čas opouští osídlenou krajinu a spoluutváří Hornovltavský luh, který je nejrozsáhlejším údolním rašeliništěm a jednou z nejlépe zachovaných říčních niv v ČR. Pro cenné přírodovědné hodnoty a celkovou výjimečnost byla oblast vyhlášena I. zónou NP Šumava a je také součástí vyhlášeného mokřadu mezinárodního významu (Ramsar site Šumavská rašeliniště) a systému Natura 2000 (Bufková 2008).

Ploché údolí, které se v tomto úseku před řekou otevírá, poskytuje dostatek prostoru pro zákruty mnoha meandrů, které zde řeka vytváří. Dynamika relativně přirozeného toku a pravidelné záplavy neustále formují krajinu, což se projevuje především migrací říčního koryta a vytvářením tzv. slepých ramen (odstavených meandrů, viz obrázek 1), tůní, akumulací naplavenin v řečišti, valů atd. Tento celkově členitý povrch představuje pestrou mozaiku stanovišť s různými podmínkami pro život a zároveň jedno z druhově nejbohatších území Šumavy s vysokým podílem vzácných a ohrožených druhů. Teplota, která se liší od běžného teplotního průměru v dané nadmořské výšce, se pohybuje ročně v průměru okolo 5,3 °C. Chladnější charakter oblasti je doplněn vysokou vlhkostí vzduchu a ve srovnání s ostatními oblastmi ČR mírně nadprůměrným množstvím srážek. Tyto přírodní podmínky jsou příznivé pro převážně boreální vegetaci a krajina kolem řeky tak připomíná říční nivy v severských oblastech tajgy (Bufková 2008).

Začátkem jara, kdy jsem podnikla svou první část cesty proti proudu Teplé Vltavy z Volar do Horní Vltavice, se okolí řeky teprve zbavovalo zimy a jakožto pěší nás k sobě pouštělo jen neochotně.

Obrázek 1 Zanesená slepá ramena a meandry Teplé Vltavy mezi Soumarským mostem a železničním mostem u Dobré. Zdroj: Google Earth

„K řece jsme se poprvé dostali u lávky v Dobré. Schwálně jsem si předem neprohližela žádné fotky a tak mě krajina v těchto místech překvapila mnohem větší syrovostí, než jsem si představovala. Kousek za hranicí lesa se před námi otevřela šedobílá pustina. Sřápaté trsy travin působily po zimě ještě trochu splihle a ospale, ale nic jim to neubíralo na dominanci, se kterou dávaly rovině kolem řeky vlastní rytmus. Naskládané v pravidelných vzdálenostech vedle sebe a místy ještě pokryté sněhem vytvořily širokou vlnící se plochu plnou malých boulí. Mezi těmi, na kterých sníh a led už roztál, se vytvořila malá jezírka a bažiny, které jsme museli místy brodit, nebo přeskokovat jako po ostrůvcích z trsu na trs. Boty brzy nasákly okolním vlhkem a krajina začala studit doslova na kůži. Cesta se nám v té členité mozaice snadno ztrácela, ale zároveň nás intuitivně vedla k meandru řeky a dřevěné lávce u Dobré.

Od Soumarského mostu už jsme museli velký kus po asfaltu, ale kousek za Lenorou jsme se vydali podobně vypadající, opuštěnou krajinou do Horní Vltavice. Opustili jsme cesty a nechali se vést řekou, která se neustále svými meandry

přibližovala a oddalovala. Nohy ještě trochu pálily od brodění se řekou na pravý břeh, ale ticho a klid všude kolem za tu trochu prodírání stál.“

(4.4.2010, sestaveno zpětně na základě heslovitých poznámek z terénu)

Rašelinná a mokřadní vegetace se táhne podél břehu Teplé Vltavy od Lenory až k hranicím vodní nádrže Lipno. Přestože za osadou Dobrá křížuje řeku železniční trať spojující jižní část Šumavy se západní, nachází se zde zároveň první zóna NP. Oblast Mrtvého luhu začíná těsně za tratí a hlavním důvodem její ochrany jsou opět rašeliniště a vzácná vegetace.

Přibližně ve dvou třetinách cesty k mostu u Pěkné se do Teplé Vltavy vlévá Volarský potok nesoucí s sebou viditelné znečištění. O dva kilometry dále se setkává Teplá Vltava se Studenou a již pod názvem Vltava ji čeká ještě asi deset kilometrů k vodní nádrži Lipno, která je největší uměle vytvořenou vodní plochou v ČR vybudovanou v letech 1952-60 jako horní stupeň vltavské kaskády. Téměř celý úsek řeky je krom části mezi Dobrou a Soumarským mostem kvůli ochrannému pásmu vedoucímu až k Lipnu přístupný člověku jen z lodě.

Úsek od „Soumaráku“ dolu do Pěkné jsem poprvé splouvala v půlce května 2010 společně s lidmi, kteří se chystali dělat v dané sezonně vodácké průvodce NPŠ. Šlo tedy v podstatě o školící splutí s dvěma pracovníky Správy NP, kteří plavbu prokládali zastávkami a povídáním o řece a jejím okolí. Měla jsem tak možnost vnímat ji očima cizince a zároveň svůj pohled na nové prostředí ihned konfrontovat s výklady odborníků.

„Nasedáme na Soumaráku za stavu vody kolem 70 cm, je zima a řeka nás bez větší námahy nese z jedné zátáčky do druhé. Je nás celkem devět lidí a pět lodí. Díky výšce hladiny je dobře vidět do okolní krajiny, která se ale místy uzavírá mezi stromy po obou březích. První zastávka je kousek za kempem, odkud procházíme přes les k revitalizovanému rašeliništi. Je zajímavé, jak můj pohled „nepřírodovědce“ kontrastuje s pohledem těch, kteří vědí o všech těch vzácných podložích a rostlinách, které tu začínají znovu růst. Já vidím ne moc hezkou hrboilatou rovinu porostlou trávou a křovím. Líbí se mi ale nadšení, s jakým průvodkyně Jana³ ukazuje jednotlivé druhy trav značících, že se kdysi odvodněné území dává znovu do kupy. Slovo mají převážně naši průvodci a dostávají se i k historii ochrany území a k současným sporům ohledně

---

³ Skutečné jméno bylo z důvodů anonymizace změněno.

režimu splouvání. Očekávám plamennou diskusi, ale proběhne jen pár krátkých dotazů a odpovědí. Podrobněji diskutujeme o problému s kormidelnicí během plavby. (...)

Další zastávka je před lávkou u Dobré. Tady už to znám z dubnové pěší výpravy. Znovu se dozvídáme o vzácných rostlinách a mně je zároveň odhalena záhada valu, nad kterou jsme se při pěší túře zamýšleli – řeka se sem vážně rozlévá při jarních táních a povodních, ale zároveň jde o bývalý, dnes už zanesený, meandr řeky, která si nakonec vybrala kratší cestu.

Kus za Dobrou nás průvodci upozorňují na cedule „I.zóna NP“, vylézat na břeh se smí v tomto úseku jen na určených místech. Břehy na většině míst jsou hustě porostlé trsy trav tvořících často převis nad vodou. Několikrát zastavujeme na hranici slepých ramen k dalšímu povídání. Ramena hustě zarůstají nějakou vodní travou a rákosím. Mluví se hodně o makrofytech, perlorodce, o provedených výzkumech a složitém životním cyklu této škeble. Všimám si pak o něco víc odlišných barev podvodních rostlin a rybek, co se mihají pod hladinou. Další zastávka je u železničního mostu. Na vyšlapaném břehu je kromě stop po lidech taky památka na bobra – poražený a okousaný stromek.

Díky železničnímu náspu mě trochu opouští představa syrové přírodní krajiny, ale v další části při obeplouvání Mrtvého luhu a dál k soutoku obou Vltav (Teplé a Studené) se nad hladinou znovu naklánějí odumřelé stromy a chvilka se mi vybavují vzpomínky na Cestu do pravěku. Krátkou zastávku uděláme ještě u přítoku Volarského potoka a pozorujeme, jak se viditelně zakalená voda mísí s průzračnou Vltavou. Podvodní rostliny (makrofyta) jsou od toho místa mnohem hustší, za což prý může vyšší úživnost vody a fakt, že ve Volarech nemají čističku.

U soutoku Teplé a Studené Vltavy křtíme plavbu trochou kořalky. Do Pěkné je to už jenom kousek a řeka se klikatí čím dál míň. Voda se zdá přiměřeně rychlá a já jako téměř nevodačka se tu cítím rozhodně bezpečně. (Terénní deník, 19.5.2010)

Ačkoliv etymologie pojmenování Vltavy vede k označení „divoká voda“ (germánské Wilth-ahwa), jedná se o řeku za běžného stavu vody poměrně klidnou, a to zejména ve srovnání s dalšími Šumavskými řekami, jako je Vydra či Křemelná. Huminové látky z rašelinišť v okolí řeky jsou příčinou typického zlatavo-červeného zbarvení vody a částečně i její vyšší kyselosti. Ta však souvisí do určité míry také s činností člověka a jeho zásahy do druhové skladby lesů a s celkovou acidifikací prostředí způsobenou dálkovými přenosy látek (Zelenková a kol.). I přes mnoho dalších zásahů plynoucích ze soužití

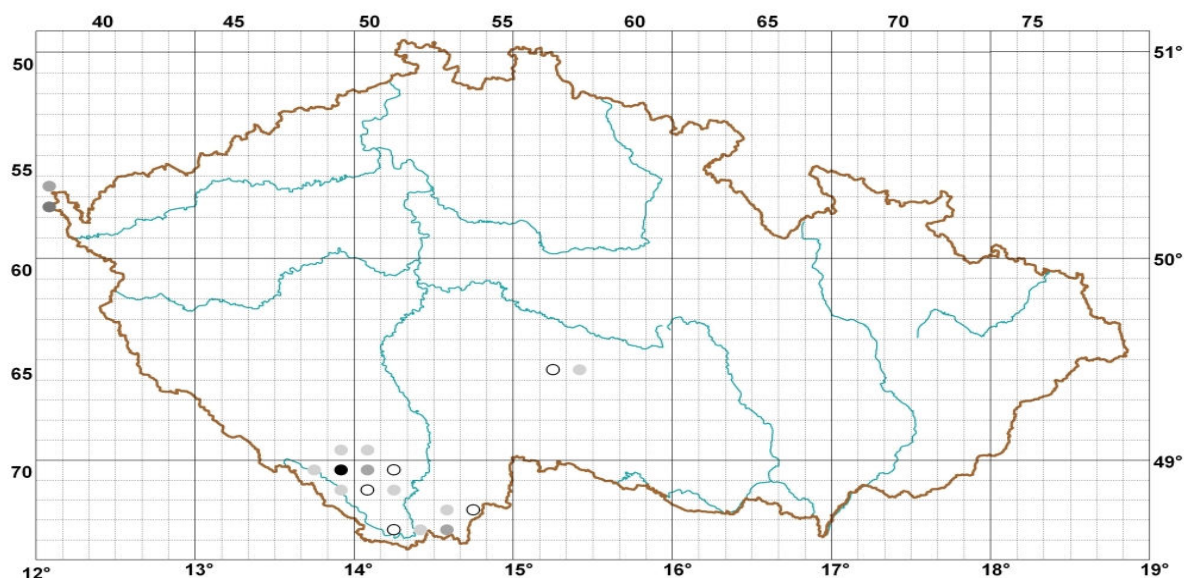

člověka a řeky (těžba písku, výstavba plavebních kanálů, obhospodařované louky atd.) je Vltava považována za jednu z antropogenně nejméně ovlivněných řek v ČR.

Řeka samotná představuje složitý ekosystém navzájem se ovlivňujících druhů a prostředí. I přes nízké množství živin je život v řece poměrně bohatý a je možné zde najít množství řas, mechtů a rostlin, ale i vodního hmyzu a dalších živočichů vázaných na vodní prostředí a poříční oblast. Konkrétně ve Vltavě a jejím okolí žije řada živočichů a rostlin figurujících na seznamu ohrožených druhů a jejich ochrana je často zmiňovaná v souvislosti s chystanými opatřeními či zásahy do prostředí. Nejinak je tomu i v případě vyjednávání podmínek splouvání horní Vltavy.

PERLORODKA ŘÍČNÍ

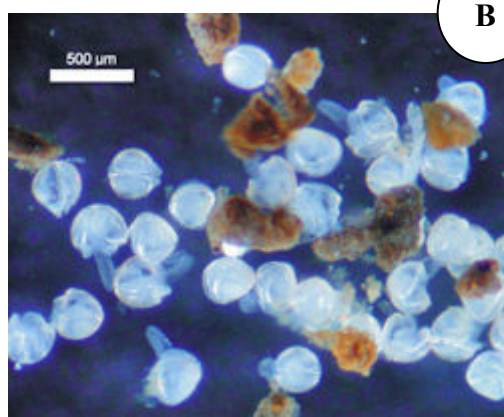
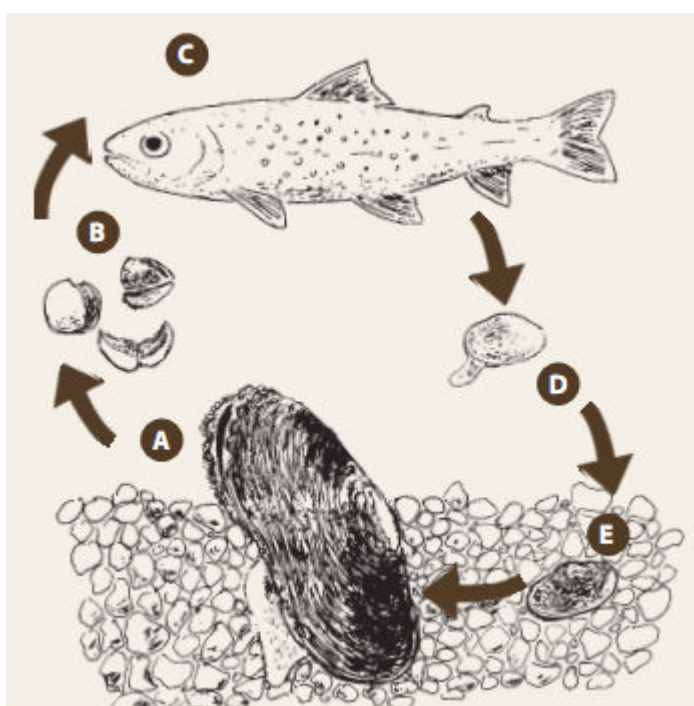
Perlorodka říční (*Margaritifera margaritifera*) je listožábrý vodní měkkýš, mlž, který se může dožít i více než 100 let. Areál rozšíření tohoto druhu se nachází pouze na severní polokouli a ve střední Evropě se perlorodka usídlila díky tahovým cestám lososa obecného a pstruha potočního, kteří jsou dočasnými hostiteli jejích larev (Absolon, Hruška 1999). V ČR je výskyt perlorodky spojen především s horní Vltavou, Blanící, Malší a jejich přítoky (viz obrázek 2).

Obrázek 2: Rozšíření perlorodky říční v ČR v roce 2000. Bílá: 1 – 100 jedinců, světle šedá: 100 – 1500, středně šedá: 1500 – 5000, tmavě šedá: 5000 – 15 000, černá: více než 15000 jedinců. Zdroj: www.nature.cz

Příslušnost sladkovodních mlžů k nadčeledi *Unionacea* s sebou nese charakteristický způsob rozmnožování s komplikovaným vývojovým cyklem trvajícím řadu let. Mladé perlorodky dosahují pohlavní dospělosti mezi 15. – 20. rokem života a takto dlouhá doba zrání je vystavuje nebezpečí úhynu ještě před dosažením schopnosti reprodukce. Jakmile se ale mlž tohoto věku dožije, vypouští samci (v roztroušených koloniích hermafroditní jedinci) v letních měsících do vody spermie, které po nasátí samičkou oplodní vajíčka v jejím těle a ta se v mezižebních prostorech přeměňují 4 – 6 týdnů na invazivní larvy - tzv. glochidie (viz obrázek 3 B). Tito parazité mikroskopických rozměrů vyvržení volně do vodního proudu dozrávají v žaberních tkáních hostitelských ryb, do nichž se dostanou jednoduše tak, že je ryby vdechnou. V případě perlorodky jsou hostiteli výhradně pstruh potoční a losos. Není-li ryba ještě dostatečně imunní, glochidie se během několika hodin zapouzdří uvnitř tkáně hostitele, kde žijí další 3 – 12 měsíců (někteří autoři uvádějí dobu 1 – 10 měsíců). Při dosažení velikosti lasturky 0,4 – 0,7 mm mladí mlži od ryby odpadnou a zahrabou se na dalších 5 – 10 let do dna toku, což zároveň představuje nejkritičtější období jejich vývoje. Odrostlejší jedinci obvykle žijí v početných koloniích těsně vedle sebe zahrábání jedním svým koncem do dna řeky. Omezená pohyblivost činí tyto mlže přímo

Obrázek 3: Životní cyklus perlorodky. Zdroj: www.vuv.cz

Foto B: glochidie (www.vuv.cz)

Foto A: dospělá perlorodka, autor O. Simon (www.nature.cz)

závislími na migračních schopnostech hostitelských ryb (Perlorodka v oblasti Trojmezí "Čechy - Bavorsko - Sasko" 1996).

Potravu stejně jako kyslík získává perlorodka filtrací vody, z níž odebírá mikroskopické částičky v podobě bakterií a opadu (detritu) z nadzemních i podzemních částí rostlin. V případě Teplé Vltavy zajišťují dostatečnou úživnost toku bohaté porosty vodních rostlin, tzv. makrofyta a snižují tak závislost perlorodky na zbytku povodí. Transportu a předchozímu zpracování detritu napomáhá řada dalších živočichů jako např. žížaly, krtci či blešivci. Nebezpečné či nestravitelné částičky perlorodka vylučuje a v případě rozpoznání jedovatých látek je schopna se na určitou dobu pevně uzavřít a přečkat tak krátkodobé zatížení okolního prostředí (Absolon, Hruška 1999).⁴ Perlorodka říční osidluje chladné toky, chudé na živiny a vápník, ale bohaté na kyslík. Díky specifickým podmínkám, jimž se přizpůsobilo množství živočišných i rostlinných druhů, vzniklo typické životní společenství perlorodkových vod, z nichž perlorodka říční představuje druh nejnáročnější na přežití. Její ochrana, jakožto deštníkového druhu, tak zajišťuje přežití i mnoha dalších ohrožených či vzácných druhů rostlin i živočichů. Samotný výskyt perlorodky je vzhledem k její citlivosti na čistotu vody a potravní i reprodukční vazbě na další druhy organismů považována za důležitý indikátor funkčnosti daného ekosystému. V posledních desetiletích ale dochází podle vědeckých zjištění k výraznému, až 90 %, úbytku populací perlorodky ve všech oblastech jejího výskytu a přes více než 20 let stagnuje její reprodukce. Tato zjištění vedla k vyhlášení celosvětové ochrany tohoto druhu a k přípravě záchranných programů. Za hlavní příčiny ohrožení jsou uváděny toxické znečištění, nevhodné způsoby hospodaření, eutrofizace vod, exploatace, acidifikace a dlouhodobé změny biotopů (Perlorodka v oblasti Trojmezí "Čechy - Bavorsko - Sasko" 1996 a Absolon, Hruška 1999). Aktuální stav populace je podle studie „Splouvání Teplé Vltavy – Hodnocení vlivů na vybrané zvláště chráněné živočichy“ (2008) odhadována na více než 1000 jedinců schopných reprodukce. Informace o počtu perlorodek v Teplé Vltavě ale představuje v souvislosti s vyjednáváním velmi kontroverzní téma.

PSTRUH POTOČNÍ A ŘÍČNÍ

---

⁴ Při pobytu v terénu jsem měla možnost vidět, že perlorodka reaguje uzavřením se i na rušivé vlivy ve svém okolí. K tomuto efektu stačilo chvíli v její těsné blízkosti máchat rukou ve vodě. (viz terénní poznámky, 30.6.2010)

Pstruzi patří mezi lososovité ryby rozšířené ve sladkých i slaných vodách. V ČR je původním druhem pouze potoční odrůda pstruha obecného, který obývá převážně chladné podhorské či horské toky. Důležitou podmínkou pro jeho přežití je čistá voda bohatá na kyslík a zároveň tok poskytující dostatečné množství úkrytu. Potravu pstruha potočního tvoří vodní bezobratlí a náletový hmyz, ale čím větších rozměrů dorůstá, tím častěji se pouští i do menších ryb včetně jedinců vlastního druhu (Atlas ryb 2010).

Při podzimních tazích vystupují pstruzi proti proudu vysoko do pramenných oblastí, kde se vytírají. Cestou na tzv. trdliště (mělčí místo s písčítým až štěrkopískovým dnem a nepřiliš rychlým proudem) jsou nuceni překonávat četné překážky, často až 1 m vysoké. V písčitém dně pak samice vytloukají hnízda, do nichž se páry pstruhů vytírají. Oplodněné jikry zapadají do rozvířeného písčitého dna, kde probíhá dalších 100 a více dní jejich líhnutí. Následný růst a vývoj závisí především na množství potravy, přičemž v podmínkách horských bystřin dorůstají pstruzi přibližně 20 cm, pohlavní dospělost přichází mezi 3-4 rokem života a celkově, nejsou-li dříve odchyceni, se dožívají 5-9 let (Atlas ryb 2010 a Zelenková a kol.).

V našich podmínkách představuje pstruh obecný původní druh, jehož početnost ale opět klesá. Příčinou toho je regulace toků, okyselování či znečištění vod, ale i vysazování nepůvodních druhů, kteří jej vytlačují. Jedním z nich je i pstruh duhový obývajících původně severní Tichomoří. Do Čech byl tento druh poprvé dovezen na konci 19. století a od té doby je uměle odchovávan a vysazován v mnoha vodních nádržích i řekách především pro hospodářské účely. Ve srovnání s pstruhem obecným jde o celkově odolnější druh, který z vodních nádrží mnohdy vytahuje do přítoků, které je schopen obývat po celé délce (Atlas ryb, 2010). V případě Šumavy jde konkrétně o migraci pstruha duhového z Lipna proti proudu do Teplé Vltavy.

VODNÍ MAKROFYTA

Pod názvem vodní makrofyta se skrývají vodní rostliny, které rostou buď zcela ponořené pod hladinou, vzplývají, či plovou na hladině. Jedná se přitom o pestrou směsici, do níž patří jak vodní mechorosty, kaprad'orosty, tak cévnaté rostliny. Výskyt makrofyt v tekoucích vodách je závislý na pevném dnovém podkladu a dostatečném přístupu slunce. Růst zde přitom mohou pouze druhy s kořenovým systémem schopným odolat síle proudu.

Makrofyta slouží ve vodním prostředí krom jiného jako dodavatel substrátu a potravy pro jiné vodní organismy a jako ochrana rybím jikrám a potěru proti vodnímu proudu.

Díky odběru CO₂ z vody zvyšují její pH. I přes obtížně postižitelnou závislost na proměnách prostředí jsou makrofyta považována za citlivý indikátor stavu přírodního prostředí, jejich vodních a pozemních biotopů. Studie přitom upozorňují na to, že výskyt makrofyt koreluje nejen se stupněm znečištění, ale i s řadou dalších faktorů, kterými jsou např. teplota vody, rychlost proudu, dnové složením, míra zastínění a mechanické poškozování (Kopp 2004 in Trnková 2008).

V případě Teplé Vltavy se jedná primárně o výskyt tzv. submerzních (ponořených) druhů, mezi nimiž se nachází více jak šestnáct druhů rostlin včetně několika ohrožených (*Stolístek střídavokvětý*) a kriticky ohrožený *Rdest alpský*. Porosty makrofyt pokrývají dno Teplé Vltavy ze 40 – 60 % (Simon, Kladiřová 2006).

LODĚ A PÁDLA

Druh plavidel používaných pro splutí řek se odvíjí krom finančních možností, dovedností vodáka a technologického vývoje především od charakteru řeky. Zde je pak klíčová především ovladatelnost plavidla, materiál, ze kterého je vyrobeno, a celkový profil lodí. Základním rozlišením z hlediska vodní turistiky jsou tak plavidla vhodná pro divokou vodu⁵ (zejm. rafty, nafukovací kánoe a kajaky) a lodě pro „běžnou“ vodní turistiku (kanoe, kajaky, pro rybáře a drobné výletníky pak i pramice).

Krom tvaru se lodě liší v tom, kolik lidí a jaké množstvím nákladu plavidlo pohodlně uveze, a to jak z hlediska prostoru, tak nosnosti. U raftu se jedná nejčastěji o počet 4-6 míst, u kánoe 2-3, kajaky pak existují jedno- či dvou-místné. Nosnost kánoí se pohybuje okolo 300 kg u raftů pak až 600 kg. Ovladatelnost a stabilita lodí se odvíjí, krom šikvosti posádky, primárně od její délky a šířky. Platí přitom, že čím je loď delší, tím lépe jede rovně, čím je širší, tím stabilnější. Délka kánoí a dvoj-kajaků se pohybuje nejčastěji mezi 4 – 5,5 m, singl kajaky jsou kratší. Šířka kánoe bývá kolem 80-90 cm, u kajaku kolem 60 cm, raft min. 160 cm. Obecně platí, že nafukovací lodě jsou pomalejší. Kulaté dno kánoí pak signalizuje lepší točivost, kýl a štíhlá špice vyšší rychlost, ale menší obratnost.

Materiál, ze kterého jsou lodě vyrobené, souvisí s jejich odolností, vahou a ponorem, což se následně odráží v jejich ceně. V současné době nejčastěji používanými loděmi jsou polyetylenové (těžší, dražší, hodně pevné), již v omezené míře pak i laminátové (lehčí, křehčí a levnější). Lodě kompozitové (drahé, nejlehčí, pevné nikoliv tak jako plastové) a

---

⁵ Plavidly vhodnými pro mimo-vnitrozemské vody se zde s ohledem na téma práce nezabývám.

aluminiové (zejména Skandinávie, zatím velmi drahé) se v turistických půjčovnách nevyskytují a jsou spíše záležitostí fajnšmekrů.

Ke všem uvedeným typům lodí patří pádla tvořené žerdí a jedním či dvěma listy (kajakářská pádla) pootočenými v určitém úhlu pro lepší záběr. Krom toho se pádla liší také svou délkou a velikostí listu. Z hlediska materiálu se nejčastěji používají pádla s duralovou žerdí a plastovými listy (Vybavení na vodu 2007).

ODBORNÉ STUDIE

Odborné studie představují písemné materiály vypracované za účelem rozboru a vyhodnocení dílčích částí spojených s problematikou splouvání. Ačkoli jejich zpracovateli jsou vždy konkrétní lidské aktéry, ať už vědci či odborníci na téma regionálního rozvoje, zařazují je do kapitoly ne-lidských aktérů. Důvodem je mi především to, že po svém vypracování fungují do značné míry jako samostatné jednotky, vystupující v celé řadě dalších jednání. Svou roli hraje také fakt, že jejich zpracování je do značné míry založeno na aktivizaci řady dalších nelidských aktérů – měřících nástrojů, dotazníků, záchytných klecí ad. Zadavatelem těchto studií (přehled viz tab. 3) je vždy buď Správa NP a CHKO Šumava či MŽP. Zpracovateli pak externí organizace.

Šest z uvedených studií se tematicky zabývá vlivem turistického splouvání Teplé Vltavy na populace rostlinných a živočišných druhů a na ekosystémové vztahy a procesy. Dílčí část jedné ze studií pak představuje i dotazníkové šetření mezi vodáky a analýzu situace ohledně vyjednání podmínek. Zbývá studie se zabývá optimalizací protichůdných zájmů turistů a podnikatelů v cestovním ruchu a Správy NP a CHKO Šumava. Krom analytické části obsahují studie obvykle část doporučující či návrhovou.

Jako klíčová se z hlediska vývoje případu jeví především studie vypracované Výzkumným ústavem vodohospodářským TGM zkoumající vliv splouvání na ekosystémy dna Teplé Vltavy. Studie dává prostřednictvím sledované závislosti mezi počtem lodí a množstvím zachycených úlomků podvodních makrofyt základ pro stanovení limitu „neškodného splouvání“, a to jak v podobě výšky hladiny, tak počtu lodí za hodinu. Z daného zjištění vycházejí všichni další hodnotitelé a zpracovatelé studií.

Média internetová, tištěná, rozhlasová i televizní představují aktéra, který významným způsobem ovlivňuje vyjednávání tím, jak případ prezentuje široké veřejnosti. Zajímavým hlediskem je také to, jakým způsobem poskytují média prostor aktérům

lidským a nelidským a naopak jak je lidské aktéry využívají ve svých strategiích vyjednávání. Z hlediska mediální atraktivnosti se vyjednávání podmínek splouvání Teplé Vltavy sice zdaleka nevyrovná environmentálním kontroverzím typu „kúrovcové kalamity“, přesto ale média o vývoji informovala a spoluutvářela veřejné povědomí o povaze problému poměrně významně. Kompletní monitoring a analýza mediálních sdělení stojí však již mimo rámec této práce, neboť by vyžadovala jiný výzkumnický přístup. K roli médií se proto dostávám výhradně skrze reflexe ze strany lidských aktérů. Ti chápou média jako důležitého aktéra a jako silný nástroj k prosazování dílčích postojů.

VZTAHY MEZI AKTÉRY

Způsob, jakým se k sobě navzájem vztahují jednotliví ne-lidské aktéry, je popisován převážně v odborných studiích vypracovaných za účelem argumentace v samotném případě vyjednávání. Tím je zároveň dána role studií jako reprezentantů vodního ekosystému, druhů a procesů v něm. Který z aktérů bude konkrétně reprezentován, určuje do velké míry zaměření výzkumu, ale také platná legislativa vymezující chráněné druhy. V případě splouvání tak byla předmětem odborných studií nejprve makrofyta a míra jejich ovlivnění splouvajícími loděmi a pádly. Ty dle studie lámou a vytrhávají podvodní rostliny. Snížení množství makrofyt představují nižší potravní nabídku pro další vodní organismy včetně perlorodky. Ta je navíc dle vědeckých zjištění ohrožována narušením říčního dna, v němž probíhá fáze vývoje perlorodky, stejně jako rušením pstruhů, kteří jsou hostiteli glochidií. Ohrožení pro pstruhy na druhé straně představují dravé druhy ryb vytahující z vodní nádrže Lipno do toku Vltavy. V rámci studií je přitom pojmenováván i vliv značení či vybavenosti v okolí řeky na chování vodáků.

Závěry studií spolu s vyjádřeními lidských aktérů, laiků i odborníků, jsou dále podkladem prezentace problematiky v médiích a základem argumentačních rámců v samotném vyjednávání. Konkrétní lidské aktéry zároveň ovlivňují jak zmiňované zaměření výzkumu, ale i podobu legislativních opatření a procesů. Aktéry vstupující do vyjednávání přitom disponují různou měrou rozhodovacích pravomocí, které v kombinaci s postoji udávají směr případu. Považuji proto za důležité identifikovat, jací lidské aktéry či skupiny aktérů se v případě vyskytují a jakou roli hrají. Obojí se pokusím rozklíčovat na příkladu informátorů, které jsem si vybrala jako výzkumný vzorek. U ostatních skupin poskytuji alespoň základní charakteristiku.

4.3 Lidští aktéři

Výběrem informátorů jsem se snažila pokrýt klíčové skupiny spojené přímo či nepřímo s vyjednáváním

Aktéry-informátory rozdělují v rámci práce do skupin vytvořených na základě následujících kritérií.

- 1) postoj aktérů vůči další regulaci splouvání (vztaženo k období 03-06/2010);
- 2) přímé dopady regulace splouvání na aktéry (z hl. profesního, nikoli zájmového)
- 3) možnosti/ nástroje k ovlivnění vývoje případu

Výsledkem tohoto členění jsou 3 skupiny, pro jejichž pojmenování budu v rámci práce používat název socio-profesní skupiny, ke které přísluší. Důvodem je zejm. to, že se skupiny v průběhu analýzy ukázaly názorově značně homogenní a takovéto označení (snad) zároveň usnadní orientaci v případě. Výraznou výjimku z tohoto hlediska představuje pouze informátor, který svými názory zcela vybočuje ze „své“ skupiny podnikatelů. Z tohoto důvodu pro něj používám samostatné označení „podnikatel-solitér“. Další odchylky jsou spíše dílčího charakteru a v textu na ně zvlášť upozorňuji.

REGIONÁLNĚ-PODNIKATELSKÁ SKUPINA

Zástupci obcí. Skupinu tvoří starostové a starostky šumavských obcí. Všichni členové skupiny žijí na Šumavě, a to jak uvnitř hranic NP, tak mimo ně. S výjimkou jednoho aktéra-rodáka se ostatní⁶ na Šumavu přistěhovali z různých míst ČR v průběhu 70., 80. a 90. let minulého století. Většina starostů označuje Šumavu za svůj domov, na němž oceňují především hezké a klidné prostředí, a to i přes náročnost životních podmínek, které často zmiňují. Krom domova aktéry k místu váže i vztah profesní, neboť většina z nich zastává svou funkci již několikáté volební období.

Skupina sdílí poměrně konzistentní stanovisko jak vůči další regulaci splouvání, již jednomyslně odmítá, tak vůči způsobu, jakým má být ve věci rozhodováno. Limity je podle starostů potřeba vyjednat a najít kompromis, nikoliv striktně určovat. Dopady regulace splouvání na členy této skupiny lze označit spíše za nepřímé, neboť se jich nijak nedotýkají osobně, ale mohou se odrazit ve voličských preferencích místních obyvatel.

---

⁶ Pozn. aut.: V jednom případě nejsou známa data.

Z hlediska vyjednávacích nástrojů a pravomocí představují starostové specifickou skupinu, která se částí svých členů podílela jak na činnosti oficiální pracovní skupiny scházející se k vyjednávání podmínek splouvání během let 2005- 2008, tak převážně z vlastní iniciativy také na činnosti neoficiální návrhové skupiny spolupracující s ředitelem NPŠ. Všichni starostové byli v době mého výzkumu členy Rady NPŠ a příslušelo jim tak hlasovací právo při schvalování návštěvního řádu NPŠ. Část starostů se účastnila připomínkového řízení v rámci EIA.

Shodný či velmi podobný popis ve vztahu k daným kategoriím platí i pro **zástupce kraje** a **zástupce místní organizace** zabývající se regionálním rozvojem. Oba též v současné době žijí na Šumavě a dlouhodobě se věnují problematice související s NP Šumava. V souvislosti s vyjednáváním přísluší těmto informátorům stejné pravomoce jako starostům.

Přestože existují oblasti, v nichž se pohledy těchto aktérů určitým způsobem rozcházejí, z hlediska základní názorové orientace představují značně homogenní skupinu, již budu jako celek označovat pojmem „**zástupci regionu**“.

Podnikatelé. Skupinu tvoří zástupci tří subjektů podnikajících již téměř dvacet let v oblasti cestovního ruchu. Původem ze Šumavy je pouze jeden z aktérů, další do oblasti přišel před více než 40 lety a poslední žije mimo Šumavu a v místě pouze podniká. Přestože se informátoři pohybují v podobné sféře aktivit, nevztahuje se jejich činnost k problematice splouvání zcela stejně. Dva z podnikatelů provozují na Teplé Vltavě dlouhodobě půjčovnu lodí (a kemp), třetí zajišťuje služby cestovní kanceláře pro malé skupiny turistů (do 15 osob). Stejnou činnost provozuje jeden z podnikatelů i na jiných řekách v ČR. Přestože je zachování splouvání do značné míry v zájmu všech těchto aktérů, jejich postoj k problematice není jednotný. Zatímco provozovatelé půjčoven zaujímají k zpřísnění regulace podobně odmítavý postoj jako zástupci regionu, vyjadřuje se třetí z podnikatelů pro zpřísnění podmínek a s další možnou regulací stejně jako s respektováním vědci určených limitů souhlasí. Vzhledem k takto odlišným stanoviskům budu tohoto aktéra označovat jako **podnikatele-solitéra**.

Z hlediska dopadů regulace jde v případě podnikatelů o nejvíce postiženou skupinu, neboť přímo ovlivňuje předmět jejich podnikatelské činnosti. Podnikatel-solitér není v tomto ohledu vázán na oblast Teplé Vltavy tak silně jako jeho dva kolegové, přesto i jeho činnost je regulací ovlivněna.

V procesu vyjednávání podmínek se podnikatelé účastnili jednání pracovní skupiny. Podnikatel-solitér se coby člen regionální sekce podílí na projednávání a schvalování NR v rámci Rady NPŠ.

VĚDECKO-OCHRANÁŘSKÁ SKUPINA

Vědci. Tuto skupinu tvoří vědci, respektive akademičtí pracovníci českých vysokých škol, či výzkumných ústavů, jejichž odborná orientace zasahuje do oblasti přírodních i humanitních věd. Všichni tři zástupci žijí dlouhodobě v Praze a jejich vztah k Šumavě vychází převážně z profesního zájmu a uplatnění (výzkumná činnost, členství v Radě NPŠ), ale i z osobní zkušenosti a zájmu coby návštěvníků Šumavy. Přestože se i zde odborné zakotvení aktérů projevuje v odlišné interpretaci dílčích problémů, lze je ve vztahu k projednávanému případu a uvedeným kritériím označit za jednotnou skupinu. Stanovení limitů splouvání Teplé Vltavy považují shodně za otázku odborného posouzení, jež je následně nutné v zájmu zachování druhů a ekosystému či obecně principu předběžné opatrnosti respektovat. Se zpřísněním regulace splouvání tedy shodně souhlasí. Z hlediska ochrany přírody prosazují v mnoha případech variantu ponechání přírody samovolnému vývoji.

Dopady regulace se této skupiny informátorů přímo nedotýkají, a to ani z hlediska výzkumného⁷, přestože v jiných oblastech se coby výzkumníci na Šumavě angažují. Nástroji pro ovlivnění vyjednávání podmínek splouvání je této skupině především členství ve vědecké sekci Rady NPŠ. Část těchto informátorů se jménem vědeckých uskupení, jichž jsou členy, účastnila také zjišťovacího řízení v rámci EIA.

Zástupci **ekologických organizací** představují z hlediska postojů k regulaci názorově velmi podobnou skupinu jako vědci. V případě vystupují navíc jako hlavní hybatelé celého procesu a zpřísnění regulace tedy aktivně podporují či přímo vyžadují. Členství informátorů z této skupiny v ekologických organizacích je ve dvou případech čistě dobrovolnické a v jednom případě je informátor v NNO zaměstnán na částečný úvazek.

---

⁷ Pozn. aut.: Mám v tomto případě na mysli výhradně vědce-informátory, se kterými jsem vedla rozhovor. Vědci a odborní pracovníci, kteří jsou zaměstnanci SNPŠ zahrnují mezi úředníky a ty, kteří vypracovávali odborné studie, zmiňují skrze ně. Zde se charakteristika skupiny vědců s ohledem na zainteresovanost v případě a rozhodovací pravomoci významně liší.

Všichni tři mají ale současně jiné občanské povolání, z nichž pouze jedno se týká ochrany přírody. Dva ze členů této skupiny žijí v současné době na Šumavě, nicméně ani oni nejsou zdejšími rodáky. Zbýlý zástupce pochází ze středních Čech. Ačkoli se všechny tři ekologické organizace zabývají tématem ochrany přírody, každá z nich představuje trochu odlišný typ „nevládky“, a to jak z hlediska působnosti (2 regionální, 1 celostátní), tak členské základny i typu dalších aktivit.

Dopady regulace mají na členy této skupiny vliv momentálně pouze s ohledem na omezení jejich činnosti coby vodáků, mezi něž se min. jeden z těchto aktérů počítá.

Do procesu vyjednávání vstupují členové ekologických organizací primárně jako účastníci připomínkových řízení, ale také jako iniciátoři stížností k Evropské komisi či podavatelé soudních žalob. Jeden z informátorů z této skupiny vystupuje vzhledem ke své odborné specializaci také v roli konzultanta některých odborných studií vypracovaných v souvislosti se sledovaným případem. Další byl v minulosti členem Rady NP a pracovní skupiny k vyjednávání podmínek splouvání.

ÚŘEDNÍCI

Skupinu úředníků tvoří **zaměstnanci institucí Správy Národního parku Šumava a Ministerstva životního prostředí**. Jejimi členy jsou dva šumavští rodáci, dva Jihočeši a dva informátoři přichozí do oblasti z jiné části Čech. S výjimkou jednoho momentálně všichni žijí na Šumavě. V době mého výzkumu pracovali čtyři z těchto informátorů v řídicích postech. Pozice každého z nich se vždy určitou měrou dotýkala problematiky splouvání. Minimálně polovina těchto informátorů zaujímá k další regulaci splouvání jednoznačně souhlasné stanovisko, stejně jako k tomu, aby ochranné limity byly stanoveny především na základě vědeckého posudku. Názorově tak tvoří totožnou skupinu se skupinou vědecko-ochranářskou. Druhá část informátorů-úředníků ale zaujímá k problematice poněkud nejednoznačný postoj, v němž lze jen obtížně rozpoznat, zda je souhlas zároveň i osobním názorem informátora, či jde „pouze“ o profesní respektování zákonného postupu. Z tohoto důvodu i z důvodu specifického postavení členů této skupiny v procesu vyjednávání jsem se rozhodla ponechat skupinu úředníků jako samostatnou.

Dopady regulace splouvání na členy této skupiny úzce souvisí s institucionální odpovědností SNPŠ za dodržování zákonných opatření na ochranu cenných přírodních druhů a ekosystémů. Přímými dopady pak jsou zejména organizační zajištění systému splouvání, konfrontace s vodáckou veřejností, ale i s místními a dalšími aktéry.

Z hlediska procesu vyjednávání jsou mezi členy této skupiny informátoři, kteří se účastnili pouze vyjednávání v rámci pracovní skupiny, informátoři, kteří se kromě pracovní skupiny podíleli i na spolupráci s odbornými posuzovateli a výzkumníky a na návrhu konkrétních podmínek splouvání. Schvalovací pravomoc v tomto případě žádnému z informátorů nepřísluší.

DALŠÍ SKUPINY

Dalšími skupinami, které v případě identifikuji jako důležité, ale s jejichž zástupci jsem vedla pouze neformální rozhovory či informace o nich stavím pouze na základě pozorování, jsou vodáci a politici.

Vodáci tvoří podle výzkumů návštěvnosti Šumavy cca 0,2 % návštěvníků Národního parku, z jejichž celkového množství je 77 % Čechů a více než polovina jich jezdí na Šumavu ze vzdálenosti větší než 100 km (Strategie udržitelného turismu v regionu NP Šumava 2010). Největší nápor vodáků zažívá oblast Teplé Vltavy během letních měsíců. S množstvím lidí roste i počet těch, kteří si loď spíše půjčují, než vozí svou, což je dnes již zcela okrajovým trendem. Nejčastěji jsou tak na řece vidět plastové dvoumístné kanoe. Vodáci přijíždí do oblasti obvykle minimálně na dva dny a horní úsek Vltavy sjíždí buď na dvě etapy, nebo vícekrát opakují sjezd jednoho úseku. Vzhledem k snadné obtížnosti řeky přijíždí do oblasti často i velké skupiny nezkušených vodáků, kteří se učí loď ovládat jaksi „za jízdy“. Řeka je ale zároveň tradičním vodáckým rajonem a tudíž sem řadu let jezdí „vodáci-klasici“ a vodácké dětské tábory. Valná část z nich táboří pod stanem či v karavanu na tábořišti Soumarský most.

Na základě pozorování, neformálních rozhovorů a četby diskusí na vodáckých serverech se domnívám, že situace okolo regulace splouvání je řadě vodáků značně nesrozumitelná a mnohým z nich více než samotné omezení vadí složitý systém pravidel i registrace a „neustále se měnící podmínky a zdůvodnění regulace“. Stav hladiny udávaný často s přesností na milimetry je přitom pro vodáky stejně jako perlorodka častým zdrojem rozhořčení, ale i vtipů.

Konkrétním dopadem regulace na tuto skupinu je omezení zájmu splouvat a zvýšení nákladů s tím spojených. Zároveň byla vodákům ale nabídnuta možnost neplaceného průvodcovaného splutí. Řízené splouvání ovlivnilo určitý tradiční charakter vodní turistiky v daném místě.

Do procesu vyjednávání podmínek splouvání byli vodáci zapojeni oficiálně prostřednictvím zástupce Českého svazu kanoistů, který se účastnil jednání pracovní skupiny. I naprostá většina dalších členů pracovní skupiny se ale označuje za vodáky, stejně jako velká část mých informátorů.

Politici se v případě vyjednávání podmínek splouvání Teplé Vltavy objevují často jako glosátoři aktuálního vývoje prostřednictvím médií. Jedná se obvykle o regionální politiky v pozicích krajských hejtmanů, ale i senátory. Důležitou politickou postavou je obecně z hlediska Šumavy vždy osoba ministra/yně životního prostředí. Za sledované období vývoje jednání se na tomto postu vystřídal celkem čtyři osoby, z nichž ministryně úřednické vlády Růt Bízková sehrála v případě poměrně zásadní roli, neboť svým rozhodnutím prodloužila platnost návštěvního řádu o osm měsíců i přes zahájení procesu EIA. Bez tohoto zásahu by došlo pravděpodobně v červenci 2010 k uzavření řeky pro splouvání.

Politické zastoupení na MŽP se do značné míry odráží i v personálním obsazení pozice ředitele SNPŠ a to následně do prosazované koncepce péče o park. Ta je také předmětem léta trvajících sporů a debat.

VZTAHY MEZI AKTÉRY

Mezi aktéry fungují jak osobní tak institucionální vztahy dané zákonem či vnitřními předpisy organizací. Osobní rovina vztahů se projevuje mj. tím, že se většina informátorů zná navzájem jménem a mnozí členové si se členy své skupiny, ale mnohdy i se členy jiných skupin, navzájem tykají. Přestože se někteří informátoři znají již mnoho let, převažují mezi nimi, mohu-li soudit na základě pozorování a výpovědí, spíše pracovní než přátelské vztahy. Mezi skupinami navzájem (zejm. ve vztazích region-vědci-správa) panuje značná míra nedůvěry, která představuje výraznou komplikaci pro již tak složitá vyjednávání. Nedůvěra je přitom pocíťována jak ve vztahu k instituci, tak ke konkrétním osobnostem. Polarizaci skupin hezky dokresluje i poměrně striktně dodržovaný zasedací pořádek na jednáních, v rámci nichž jsou udržovány dva oddělené tábory - vědecký (starosty označovaný spíše jako „vědatorský“) a starostenský. Za velmi emočně zbarvený lze označit i vztah starostů a zástupců „nevládek“.

Z hlediska institucionálního se mezi skupinami utvářejí různé hierarchické vztahy, které v souvislosti s procesem vyjednávání dobře dokresluje diagram uvedený v příloze č.

4. Příkladem je zde vztah nadřízenosti MŽP vůči SNPŠ, přičemž za aktéra svého druhu lze v tomto případě považovat také Evropskou unii, jejímiž nařízeními a směrnicemi se musí z hlediska legislativního řídit obě instituce. Samotná SNPŠ vykonává funkci správního orgánu a orgánu ochrany přírody v rámci vymezeného území, což je post, ze kterého se vztahuje vůči obcím. Ty jsou naopak ze zákona (§20 zák. č. 114/1992 Sb.) zastoupeny v institutu Rady NP a CHKO Šumava (dále jen „Rada“), kde v celkovém počtu 22 obcí tvoří část regionální sekce (spolu se zástupci obou krajů a horské služby). Její zbylá část stejně jako sekce vědecká je zastoupena ředitelem jmenovanými představiteli regionu a vědecké obce. Rada, jakožto iniciativní a konzultační orgán projednává a posuzuje „všechny důležité dokumenty ochrany a řízení NP a jeho ochranného pásma“ (§20 ods. 1 zák. č. 114/1992 Sb.). Vybrané dokumenty, mezi něž patří mj. návštěvní řád, Rada poté, co jsou orgánem ochrany přírody projednány s obcemi, schvaluje. Nedojde-li mezi členy Rady k dohodě, postupují věc k projednání a rozhodnutí MŽP. Rada se v době mého výzkumu skládala z 53 členů (max 55), z nichž 32 bylo tvořeno členy regionální sekce⁸. Rada měla svého předsedu a desetičlenný Výkonný výbor.

MŽP se účastní jednání na půdě NPŠ především prostřednictvím zástupců Odboru péče o národní parky, ale mnohdy i prostřednictvím tzv. kulatých stolů s ministry. Výhradní pravomocí ministra je přitom jmenovat ředitele NP. Během výzkumu jsem byla přítomna jednání s úřednickou ministryní vlády Ing. Rút Bízkovou, jednou ze čtyř osob, které se během sledovaného období na postu ministra ŽP vystřídaly. Tento trend je také předmětem nespokojenosti (jedním z mnoha) zástupců obcí, neboť se změnou na postu ministra dochází často také ke změně ředitele a podporovaného způsobu péče o přírodu.

Shrnutí

Uvedení lidských i nelidských aktérů představují ve skutečnosti jednu vzájemně provázanou síť, v níž jednotlivé části spoluutváří a ovlivňují části jiné. Vyčleněním jednoho z aktérů se mění celek stejně jako přijetím či objevením aktéra nového. Charakter řeky a míra jejího ovlivnění člověkem poskytuje prostor pro život konkrétních druhů živočichů a rostlin, ty naopak svým fungováním vytváří typickou kvalitu prostředí. Existence těchto druhů v sociální realitě je přitom do velké míry závislá na vědeckých výzkumech a empirickém

---

⁸ Pozn. aut.: Jmenování členové sekce mají na základě organizačního řádu právo na výběr své příslušnosti k sekci.

pozorování. Způsob, jakým je o problému diskutováno v politické, vědecké i laické debatě, určuje a zároveň spoluutváří sociální realitu případu. Účast na debatě je přitom částečně dána přijatými zákony a pravidly zakládajícími mj. legitimitu toho, kdo může či nemůže o věci rozhodovat. Konkrétní složení těch, kteří se na vyjednávání podílejí, je ale do velké míry založeno na pravomocech aktérů v rozhodovacích pozicích. Zákony zároveň říkají, co je z přírodních druhů cennější a co méně. Celá debata je následně prezentována prostřednictvím médií majících vliv zejména na laickou veřejnost. Podobu případu stejně tak ovlivňuje technologický vývoj, který např. v podobě odolnějších lodí umožňuje přijmout vyšší riziko. Celospolečenský vývoj na druhé straně přinesl do oblasti podnikání, které změnilo charakter využívání řeky.

Mnohočetná provázanost mísí politickou i vědeckou, hodnotovou i faktickou stránku debaty do jednoho velkého klubka, v němž je oba póly skutečně obtížné či vůbec nemožné oddělit. O to důležitější je pro skutečné porozumění případu pojmenovat, jaké faktory tvoří pozadí, na jehož základě se případ odehrává a jak si tyto faktory sami aktéři interpretují.

5 Hlavní faktory ovlivňující výchozí pozice lidských aktérů

Vyjednávání podmínek splouvání je pouze dílčí částí celkové problematiky, se kterou se aktéři v souvislosti se Šumavou potýkají. To se projevilo mj. i během rozhovorů, jejichž součástí vždy byly i zmínky o dalších tématech jako je kůrovcová kalamita, rozvoj oblasti, hodnocení vzájemných vztahů mezi aktéry a další. Tyto okolnosti přitom tvoří širší kontext, z něhož informátoři vycházejí ve vztahu k problematice splouvání. Pokusím se proto nastínit hlavní faktory, které se z hlediska analýzy ukazují jako důležité pro pochopení toho, jak aktéři přistupují ke sporu o „splouvání“. Jedná se přitom o jejich pojetí přírody, vztah k místu a zprostředkovaně pak pojetí rozvoje a práva rozhodovat.

5.1 Pojetí přírody

Pohled na přírodu a její ochranu se mezi jednotlivými aktéry liší. Zatímco jedni prosazují spíše péči o přírodu v podobě aktivního zasahování, druzí bojují za ponechání podstatné části přírody samovolnému vývoji. Základ odlišného pojetí „správné péče“ přitom spočívá v různě konstruovaném obrazu přírody a vztahu člověka k ní. Jak uvádí Corbettová (2006), „příroda“ a „prostředí“ nejsou pouhými slovy, ale komplikovanými sociokulturními konstrukty. Jako takové ale *komunikují* a způsob, jakým jsou použity, s sebou nese interpretaci a definici toho, co je a není příroda, co se dotýká životního prostředí a co nikoli (tamtéž 2006).

Užití či konstrukce pojmu příroda jsou podle Hansena (2006) vždy nevyhnutelně „ideologické“ v tom smyslu, že slouží určitému cíli, představují specifické pohledy, porozumění a zájmy, přitom se zdají být „univerzální“ a „správné“ (Hansen 2006: 813).

V podobném duchu se Corbettová (2006) zmiňuje o environmentální ideologii jako o způsobu uvažování o přírodě, který používáme k ospravedlnění našeho jednání vůči ní. Ideologii v tomto kontextu chápe jako relativně stabilní systém myšlení, který na rozdíl od názorů příliš nepodléhá výkyvům souvisejícím s vývojem okolních událostí. Jednotlivé přístupy rozlišuje autorka podobně jako van Koppen (2000) v závislosti na míře antropocentrismu, resp. ekocentrismu. Ta se odráží primárně v perspektivě, prostřednictvím které na problematiku ochrany nahlíží.

Vymezit z tohoto hlediska, jakým způsobem chápou přírodu informátoři, vnímám jako poměrně obtížný úkol. Důvodem je zejména značná komplexita tématu, která by vydala na samostatnou práci. Přesto se pokusím nastínit, z jakých ideologických základů přistupují k ochraně přírody i samotnému pojmu příroda. Především přitom, že jsem si vědoma notných zjednodušení, kterých se tím dopouštím.

Přístup informátorů člením na základě analýzy do dvou skupin. První z nich nazývám podle převažujícího motivu ve vztahu k přírodě jako utilitárně-funkcionální, druhou pak jako přírodovědně-ochranářskou. Oba motivy odrážejí do značné míry hodnotu, jež si informátoři s přírodou spojují, a z níž vycházejí při definování vztahu člověka a přírody. Na jedné straně jde přitom o převahu hodnoty instrumentální či užité, na straně druhé o převahu hodnoty přírodovědné či dokonce vnitřní.

5.1.1 Utilitárně-funkcionální motiv

Informátoři zařazení do této skupiny (zástupci regionu, podnikatelé) pojmají přírodu jako soubor živých a neživých organismů včetně člověka. V mnoha ohledech přitom do přírody zařazují i některé jeho výtvořiny. Příroda je tak v jejich pojetí často zaměnitelná za to, co je obvykle chápáno pod pojmem „životní prostředí“. V užším smyslu se tito informátoři vztahují k přírodě především jako ke krajině, ačkoli oceňují i oblasti člověkem nedotčené. Divočinu jako takovou si spojují pouze s rozsáhlými oblastmi mimo obydlený prostor (Yosemitty, Sibiř, Amazonie). Přetváření pozmeněné a převážně osídlené evropské krajiny na divočinu označují shodně za „pokus“ či „experiment“. O samotném prostoru bezzásahové zóny se pak zmiňují jako o „zahrádce“, „laboratoři“ a „galerii“. Z daných pojmů se přitom dá usuzovat na to, že způsob péče, v němž je příroda ponechána sama sobě, chápou informátoři v kontextu Šumavy (!) jako něco umělého a do určité míry nepatřičného. Přesto ale zmiňují ochotu za určitých podmínek tyto pokusy tolerovat. Těmito podmínkami jsou především „přípustná míra“, ponechávající v území dostatečný prostor pro ekonomické využití krajiny a možnost vstupu člověka v maximální možné míře do všech částí. Otázkou přitom ale zůstává, zda lze při jejich splnění ještě stále uvažovat o dostatečném prostoru pro rozvoj přírodních procesů.

*„Mějte tam tu svoji **galerii**, přeměňte ji na tu svoji **laboratoř**, pak tam mějte tu svoji galerii, to je všechno, ale pusťte tam člověka.“* (Rozhovor, zástupce regionu 24. 5. 2010)

*„My na něj přesto nechceme, na ten kopec, necháme ho jako **pokusnou zahrádku**, ale pusťte nás vedle na sousední kopec.“ (Rozhovor, starosta 31. 5.2010)*

*„Takže moje filosofie je pestrá. Šumava všech možných tipů, Šumava, která si uvědomí, že jsme jenom Česká republika, a že si nemůžeme dovolit Yosemite nebo parky těhle rozměrů. Šumava, která se může inspirovat tím nádherným **pokusem** s tím Boubínem (...).“ (Rozhovor, zástupce regionu 13. 4. 2010)*

Připouští-li informátoři možnost zákazu vstupu do určitých přírodních oblastí, pak primárně nikoli z důvodů jejich ochrany před člověkem, ale spíše proto, že pro něj samotného představují hrozbu. S takovým prostorem, majícím do značné míry charakter divočiny, pak spojují charakteristiky jako nebezpečí, neprostupnost, určitá bázeň, ale i úcta.

*„Ano, to je Mrtvej luh, ten je strašně starej, že jo. To já vůbec. Tam se nikdy nemohlo, co jsem na světě byl takhle chráněnej. Taky se to respektuje, poněvadž on je **docela nebezpečnej**. Tam taky můžete zmizet. No, tam jsou takový rašeliniště a baheniště, že byste taky mohla zmizet. Tam to vždycky budilo takovou jako úctu. Jako rašeliniště nemusíte chránit, že jo, co tady máme.“ (Rozhovor, zástupce regionu 13. 4. 2010)*

*„Vyhlásili loni - jsme jim podepsali uzavření, totální uzavření některých území. Ano, beru, toto území tam nemá kdo co dělat (...) Tohle je Vltavská niva, jsou tam rašeliny **prostě je to i nebezpečný, jo a je to tam i neprostupný** - lidi by tam možná ani nenapáchali zlo, ale sami sobě by ublížili, **protože by tam zapadali do bahna a bylo by to hrozný**. Nevidím důvod, proč by tam měli chodit.“ (Rozhovor, starostka 20. 4. 2010)*

Většina informátorů přitom připouští, že je možné vstup člověka do extrémně cenných míst omezit, část připouští i možnost zpoplatnění vstupu, shodně ale odmítají jakékoliv definitivní zákazy.

„Pusťte tam člověka a klidně v omezené míře, to je úplně fuk, klidně ho zpoplatněte. Mě je to úplně ukradený prostě, jo.(...) – ale at' mám možnost se tam jít podívat se jít podívat i do těch nejexcelentnějších věcí.“ (Rozhovor, zástupce regionu 24. 5. 2010)

Zákazy vstupu jsou informátory chápány jako vyčleňování člověka z přírody, do níž v jejich pojetí jaksí „přirozeně“ patří. V tomto smyslu představuje zákaz vstupu odebrání možnosti využívat aktuálně toho, co příroda poskytuje, což chápou jako porušení pravidla

ochrany přírody pro člověka. Ta by měla z jejich hlediska spočívat v kontrole bezpečného způsobu užívání služeb a funkcí, které nám příroda poskytuje, nikoli v jeho zákazu.

*„My jsme si vždycky mysleli, že ochrana přírody **je pro člověka**. Že to je proto, aby se tam nemohly dělat věci, které té přírodě škodí, ale aby se tam mohlo chodit a ono se tam nemůže ani chodit.“* (Rozhovor, zástupce regionu 13. 4. 2010)

*„Není to příroda někde jako na Sibiři, kde je území velký jako Česká republika bez člověka, tak tam se to může nechat úplně, tam se to může chránit opravdu úplně i **proti člověku**, ale tady se to musí **chránit pro člověka**.“* (Rozhovor, vědec 8. 6. 2010)

Člověk je těmito informátory chápán do značné míry jako hospodář, který přírodu využívá, ale zároveň o ni aktivně pečuje a kontroluje ji. Opustí-li svou roli (či je-li mu odebrána), znamená to, že hospodářství zpustne a může doznat značných škod.

*„Neboli člověk od toho nemůže odejít, i ty své experimenty, který jakoby dává tý přírodě – ‚přírodo zkus to‘, tak je **musí hlídat**, musí být u nich.“* (Rozhovor, zástupce regionu 13. 4. 2010)

*„(...) člověk je nedílnou součástí té šumavské přírody, a že obecně, když se oddělí člověk od přírody, tak vždycky to **dozná katastrofických** rozměrů (...).“*

*„... ta **příroda** na tý Šumavě **bez toho člověka fungovat nebude!** Jo, stane se tam něco, co bude obrovským průšvihem, protože ochrana přírody pro ochranu přírody je nesmysl. To je blábol, který je prezentován vlastně tou jakoby ekofundamentální, vědeckou částí. Příroda nepotřebuje chránit pro ochranu přírody. To je nihilismus. To je naprostá marnost, to je jenom kšeft.“* (Rozhovor, starosta 19. 4. 2010)

Škoda je ale v tomto smyslu chápána jako snížení užitné hodnoty přírody pro člověka, za níž lze chápat i aktuální omezení možnosti vstupovat do území. Chránit přírodu tedy primárně znamená předcházet těmto škodám, ale ponechat přírodu v co největší míře coby prostředek k uspokojování zejm. aktuálních lidských potřeb. Jejich omezení je interpretováno do značné míry jako škoda na člověku.

*„/ochrana přírody by měla být tím – pozn. aut./ prstem na pojistce a řekne, tady byste poškodili tohle zvíře, tady byste poškodili tohohle, tudle rostlinu, ale mezi ty zvířata musí být zahrnutý i člověk. (...) Co bude po sedmdesáti letech? Jako my nečekáme na turistu, který sem přijde v roce 2100, **my potřebujeme žít teď**, a co my mu ukážeme na suchý stromy, se sem přijede podívat - jednou a řekne, to znám, tam už jsem byl, tam to teď bude padat a podíváme se tam za sedmdesát let až budou ty stromy narostlý? To přece takhle to nejde dělat, to je nepřijatelný.“* (Rozhovor, starosta 31. 5. 2010)

*„(...) protože výsledek toho, co teď se tady odehrává /vztaženo ke kůrovcové kalamitě – pozn. aut./ je zase, (...) nějakých sto padesát až tři sta let, kdy se tady ukáže, jestli ten postup byl správný nebo nebyl správný.(...) To si myslím, že je trošičku zcestná záležitost, protože **tady žijou lidi teď**.“ (Rozhovor, podnikatel 22. 5. 2010)*

Tvrzení, že „člověk je součástí přírody“, je těmito informátory využíváno do značné míry k ospravedlnění lidských zásahů do přírody, neboť k nim je člověk z jejich pohledu oprávněn stejně jako ostatní živočichové. Člověk ale na rozdíl od zvířat vyniká schopností pozůstatky svých zásahů napravovat. Ačkoliv i tito informátoři připouští, že lze dosáhnout stavu, z něhož už návratu není, nepovažují tuto skutečnost za přílišnou hrozbu, neboť to, že např. některé druhy mizí, „se zkrátka v přírodě děje“.

*„Protože člověka přece z té přírody není možný vyloučit, i **člověk je součástí přírody a jakákoli činnost lidská tu přírodu nějakým způsobem ovlivňuje**, něco víc, něco míň. Když se projdu tamhle po louce, tak nikdo nespočítá, kolik jsem zašláp brouků a bohužel tak to je. (...) No, tak to prostě je a člověk do té přírody patří a vždycky svojí činností, jakoukoli svojí činností, nějak tu přírodu ovlivňovat bude. Do jeskyní a na stromy se asi už nikdy nevrátíme.“ (Rozhovor, podnikatel 22. 5. 2010)*

*„Ta negativní činnost toho člověka netrvá nikdy dlouho. Jednou ten **zdroj** dojde a ta příroda se dokáže jako sama obnovit a čím víc jí člověk prokáže tu službu a vrátí jí, co jí ukradnul, tak tím se obnoví dřív. (...)Až si to ten člověk uvědomí, tak prostě začne něco dělat, až to dosáhne nějakýho vrcholu, začne něco dělat, že to napraví. **Člověk prostě umí ty věci napravovat**. (...) dočasné škody na přírodě, na životním přírodním prostředí, ano.. ty se konají dnes a denně. Ty člověk umí, umí to proto, že je k tomu uzpůsoben. K té samodestrukci je uzpůsoben i bobr. Udělá hráz a je mu úplně volné, i kdyby tam bylo cokoli chráněnýho a postaví jí, protože on chce zrovna hodně vody. (...)ten **člověk se sám sebe nezhubí**, on se může sám vybit, ale že by dělal takovou činnost, že by sám sebe zhubil, to nedělá (...) **Nezhubí ani tu přírodu**.“ (Rozhovor, starosta 19. 4. 2010)*

Spíše než škody způsobené na přírodě, vyzdvihují informátoři schopnost člověka přírodu „vylepšovat“. Jako důkaz tohoto tvrzení uvádějí zástupci regionu a podnikatelé vysokou biodiverzitu obhospodařovaných luk. Představa esteticky i přírodně hodnotné krajiny spojující v sobě navíc pracovní příležitost a užití přírody jako zdroje, představuje pro tyto informátory ideál vztahu člověka a přírody. Nutno připomenou, že výpovědi jsou

opět vztažené primárně k prostoru Šumavy. Péče o krajinu je tím, v čem se sami aktivně angažují, neboť činnost SNP považují v tomto směru za nedostatečnou.

„(...) díky té činnosti člověka tady jako zůstaly zachovány ty nejcennější oblasti přírody. Byla biodiverzita.“ (Rozhovor, starosta 19. 4. 2010)

Role člověka je v těchto pojetích tedy zcela klíčová a odpovídá ideologiím, které se zakládají na víře, že člověk je nejdůležitější a dominantní bytostí přírodního světa. Připouští sice, že využívání přírodních zdrojů člověkem lze do určité míry omezit, ale „dobrá ochrana přírody“ spočívá v rámci tohoto systému myšlení primárně ve snaze zachovat veškeré přírodní zdroje pro jeho potřeby a užití – řeky k splouvání, vodu k pití, nikoliv vodu pro ryby, aniž bychom je chtěli využít např. jako svou potravu (Corbettová 2006: 30 - 32). Omezení současných potřeb se ale jeví spíše jako problematické, tím více, týká-li se vlastních zájmů a potřeb. I mezi těmito informátory se ale nacházejí značné rozdíly v míře, s jakou toto instrumentální pojetí hodnoty přírody prosazují.

5.1.2 Přírodovědně-ochranářský motiv

Mezi informátory, u nichž ve vztahu k přírodě převažuje přírodovědně-ochranářský motiv, patří především vědci, zástupci ekologických organizací, většina úředníků a podnikatel solitér. Příroda v jejich pojetí zahrnuje vzduch, vodu, geologické útvary a širokou škálu často velmi konkrétně pojímaných biologických organismů včetně člověka. Striktně přitom ale rozlišují mezi přírodou člověkem ovlivněnou a tzv. „původní“. K té se v mnoha ohledech vztahují jako ke „skutečné přírodě“ a obnovení přirozených procesů i v člověkem pozmeněném prostředí považují za cennou hodnotu samu o sobě i pro člověka. Představa divočiny jako oblasti člověkem nedotčené je v jejich pojetí silným motivem ochrany přírody, ačkoli podobně jako členové předchozí skupiny oceňují i významné prvky kulturní krajiny. S ochranou přírody proto spojují i aktivní snahu o její zachování. Příroda je ve výpovědích těchto informátorů prezentována jako samostatný organismus obdařený určitou sebezáchovnou silou a vlastními zájmy, které jsou naplněny nejlépe ve chvíli, kdy do nich člověk nezasahuje.

*„(...) člověk se bude chodit jenom dívat, co ta **příroda umí a jak se sama o sobě umí postarat**, když jí do toho člověk nešťourá a nevrta.“ (Rozhovor, úřednice 21. 4. 2010)*

„Jenom hrstka lidí v Česku, která ví, že v horských smrčínách člověk nic lepšího než příroda nevymyslí.“ (Rozhovor, úředník 29. 6. 2010)

Respektování zájmů přírody, zprostředkovaných v mnoha ohledech vědci, by mělo být základem etického vztahu člověka k přírodě. Jeho projevem je především omezení vlastních potřeb a „touhy vše řídit“. Takový vztah je pak informátory označován jako pokorný a důstojný. Důraz na pokoru přitom vypovídá o přístupu k přírodě jako k něčemu, co nás významně převyšuje a je podstatou naší existenční závislosti. I přesto (či proto) lze tento vztah pojímat důstojně, tedy jako vztah člověka k člověku vedený zásadou „neubližovat“, respektive neškodit. Možnost této morální volby je tím, co z hlediska informátorů odlišuje člověka od jiných živočišných druhů.

„No, samozřejmě, že je /člověk – pozn. aut./ součástí přírody, ale nemůže si usurpovat právo všechno řídit. To prostě se žádnému organismu nikdy nepovedlo, protože vždycky na to dojel. Člověk do té přírody patří, ale musí mít tu přírodu /rád? – pozn. aut./ Jeden můj kolega kdysi řekl, že vztah člověka k přírodě, je ukazatelem jeho kulturní vyspělosti a ono se na tom vůbec nic nezměnilo.“ (Rozhovor, vědec 8. 6. 2010)

„Člověk je opravdu jenom součástí toho přírodního soukolí, a že by měl být hezky pěkně pokornej před přírodou a že by si jí měl opravdu hodně vážit a právě proto, že jí chrání, protože když si jí zničí, tak vlastně ničí i sám sebe a jako spousta lidí si tohle to vůbec ani nepřipouští, neuvědomuje.“ (Rozhovor, úřednice 21. 4. 2010)

„Chápu to tak, že máme po sobě zanechat, co nejmenší otisk. Stromu, kytce, ptáku, ten se chová zcela tak, jak se chovat má a jak je mu to dáno a člověku je dáno, že s tím může nějakým způsobem manipulovat, takže pokud s tím manipuluje, tak at' pořád to bere tak, že pokud to chce dělat důstojně, tak se musí důstojně k tomu protějšku, k té přírodě chovat. Takže tu ochranu přírody vnímám tak, že ta příroda je součástí nás, my jsme součástí přírody a mám se k ní chovat slušně, jako se chovám ke komukoliv jinému, pokud je to homo sapiens.“ (Rozhovor, zástupkyně ekologické organizace 21. 5. 2010)

Omezení lidské činnosti není v tomto pojetí chápáno jako vyloučení člověka z přírody, jak často namítá protistrana, ale právě jako základ „ochrany přírody pro člověka“ vycházející z logiky toho, že „co je dobré pro přírodu, je v dlouhodobém horizontu dobré i pro člověka“. Oním „dobrým“ pro přírodu je je přitom těmito informátory chápáno především zachování druhů a přírodních procesů. Základem institucionalizované ochrany přírody by proto měl být především „princip předběžné

opatrnosti“ umožňující předcházet nevratným změnám, jejichž hodnotu považují informátoři v porovnání s ušlými ekonomickými zisky za nesrovnatelnou.

*„Ano, no ale taky proto, že v dnešním světě příroda zatím nemá velkou hodnotu. A taky se nedá vyčíslit v penězích, takže ty škody lze bagatelizovat, **ale kdybychom tyto škody chtěli napravit, tak nás to stojí osmnáctkrát tolik, než kolik na tom teď vyděláme - možná. Takže oni jsou to vlastně škody, ty zisky.**“ (Rozhovor, podnikatel solitér 15. 4. 2010)*

*„Dělá se pro lidi (ochrana přírody), protože kdybychom se na to vykašlali, tak nám to bude chybět a už to nepůjde vrátit zpátky. Já si totiž myslím, že si lidi málo uvědomují jednu věc. Že když spadne barák, tak se dá znova postavit úplně stejnej. Repliku není problém udělat. Ale když **vyhubíte živočišnej nebo rostlinnej nebo jakéjkoliv taxon, tak ho znova nevypěstujete. To nejde, jo. Když třeba vyhubíte indický nosorožce, tak už NIKDY, NIKDY takovej nosorožec nebude na týchle planetě chodit, protože už je prostě vyhubenej a v tý evoluci samozřejmě je bezpochyby, že stejnej druh znova nevznikne.**“ (Rozhovor, vědec 8. 6. 2010)*

*„Člověk si zvyknul na to, že všechno se dá ještě nějak vrátit. Nedá. Jako klasicej případ jsou třeba počítače. Tak to vymažete a ještě to máte v koši. Jo a ta pojistka, ta se objevuje skoro všude. **Pojistku ale v přírodě nemáme, když to vyhubíme, tak je to definitivní a když si uvědomíme, že jsme to vyhubili, tak už to nemůžeme vrátit,** protože už nemám ten koš, kde bysme řekli, tak obnovíme soubor. To nejde. Čili tady ta bariéra je definitivní, (...) ta změna je definitivní (...) myslím si, že řada lidí si neuvědomuje tuhle tu hrozně nebezpečnou situaci, ke který se blížíme prostě dnes a denně v různých momentech.“ (Rozhovor, vědec 8. 6. 2010)*

*„A ten paradox vzniká tím, že ty změny jsou opravdu, když to řeknu jedním jediným slovem, **nevratné.** Ale jejich mechanismus je strašně složitý, aby se tomu dalo uvěřit. A není tam úplná míra jistoty.“ (Rozhovor, vědec 11. 5. 2010)*

Nevratnost změn je tím, co informátoři chápou jako primární odlišnost mezi světem přírody a světem civilizace. Jistotu, kterou poskytuje člověku fakt, že může kdykoliv v závislosti na svých schopnostech znova vytvořit cokoliv, co už jednou vytvořil, příroda nenabízí. Zde člověk oním tvůrcem (alespoň zatím) není. Tuto skutečnost chápou informátoři jako zásadní faktor veškerého rozhodování o lidské činnosti.

Hodnota zachování přírodního bohatství nespočívá podle těchto informátorů jen v „odloženém užitku“. Hodnotu samu o sobě představuje i pouhé „vědomí“ toho, že určitý druh existuje, aniž by z toho člověk měl dnes či v budoucnu přímý užitek.

„Myslím si, že už jenom pocit, že to tam je, by si ten člověk měl uvědomit jako, že to je hrozně důležitý. Přece /podobně – pozn. aut./ je to i s vaším majetkem. Když něco máte, díváte se každý den úplně na všechno, co máte? Voláte každému kamarádovi každý den, abyste se ujistil, že jste kamarádi? Jenom to vědomí, že někdo je, já nevím, v Brně, a že mu kdykoliv můžete zavolat, a že se mu tam daří, tak to už pocit, kterej buduje to něco ve vás. A já nepotřebuju se ujišťovat, že je sto dvacet rysů na Šumavě. Mně stačí to vědomí, že tam jsou, a že v přírodě, kterou třeba procházím po turistický značený cestě, že jsou kolem mě. Nemusím je vidět.“ (Rozhovor, vědec 8. 6. 2010)

Způsob, jakým tito informátoři pojmají přírodu a její hodnotu, odpovídá do značné míry konceptu, který Corbettová (2006: 35) označuje jako „preservationism“. Ačkoli i tento přístup pohlíží na přírodu primárně perspektivou člověka a snaží se ji chránit zejména jako zdroj pro své současné či budoucí využití, vyzdvihuje zároveň i jinou než čistě instrumentální hodnotu přírody. Tou je z hlediska informátorů především hodnota přírodovědná či ekologická v podobě uchování druhů a funkčních ekosystémů. V důrazu na morální odpovědnost člověka za stav přírody a požadavku jeho etického vztahování se k přírodě se odráží i notný díl vztahu k přírodě v podobě uznání její vnitřní hodnoty. Člověk je v tomto pojetí chápán jako součást přírody ovšem nikoli jako její správce, ale spíše jako druh závislý na fungování celku. S tím souvisí požadavek na omezení jeho zásahů a ponechání přírodě významný prostor pro její „přirozené“ fungování.

Shrnutí

Porovnání obou přístupů poukazuje především na odlišnou logiku v uvažování obou stran založenou na odlišné interpretaci nejen přírody samotné, ale především její hodnoty a role člověka ve vztahu k ní. To vše se nejvýrazněji projevuje v postoji aktérů vůči tzv. divočině pojaté jako území ponechané bez přímého vlivu člověka. Ačkoli aktéři označují cíl svého jednání shodně jako „ochranu přírody pro člověka“, cesty k němu a způsob, jakým je ospravedlňují, vypovídá o odlišném ideologickém základu jejich myšlení. Ačkoliv je v tomto ohledu nutné přihlédnout k časovým a prostorovým souvislostem, v nichž se debata o problematice odehrává, domnívám se, že výpovědi aktérů neodráží v tomto smyslu pouhé názory, ale skutečně hlubší ideologické zakotvení, z něhož vycházejí i do dalších debat ohledně ochrany přírody. Dá se přitom odůvodněně

předpokládat, že míra, s jakou aktéři obhajují svůj postoj, se může lišit v závislosti na tom, jak moc jsou v důsledku projednávané problematiky dotčeny jejich vlastní zájmy.

Rozlišením ideologických přístupů jednotlivých aktérů se přitom nesnažím identifikovat jakkoliv „správnější“ či „méně správný“ přístup. Mým cílem je primárně poukázat na klíčové postavení otázky po hodnotě přírody, která je v mnoha debatách o její ochraně zaměňována za otázku po „původnosti“ přírodních stanovišť a s tím související možnosti „vytvořit divočinu“ v evropských podmínkách. Výstižně pojmenovává tuto věc Igor Michal (2002) ve svém vyjádření ke konceptu divočiny, která podle jeho názoru může být v kontextu České republiky uchována či obnovena pouze jako část zahrady nebo přírodní rezervace vyhrazené z lidské vůle spontánnímu vývoji. V tomto pojetí pak jádro sporu nespočívá v tom, zda lze či nelze divočinu vytvořit, ale v tom, zda ji lze připustit. Daná vůle je přitom do značné míry závislá na uznání vnitřní hodnoty přírody. Z podobného úhlu pohledu lze přitom nahlížet i na možnost shody v otázce omezení či kompletního uzavření Teplé Vltavy pro splouvání, ačkoliv v tomto ohledu nejde přímo o „vytváření divočiny“. V pozadí sporu přitom nezůstává pouze odlišné pojetí hodnoty přírody, ale i řady dalších aspektů, zejm. práva rozhodovat.

5.2 Vztah k místu

Vztah k místu je jedním z faktorů, který ovlivňuje nejen uvažování o jeho dalším rozvoji, ale také úvahy o tom, kdo o podobě tohoto rozvoje má či nemá právo rozhodovat. Jedná-li se přitom o území o rozloze Národního parku Šumava, střetá se v debatě hned několik pohledů naráz. Území i rozvoj lze přitom chápat v několika rovinách.

Zich a kol. (2003) ve svých výzkumech regionální identity chápe území nejen jako fyzický prostor, ale i jako prostor sociální, zahrnující kromě krajin, vesnic a měst také jejich obyvatele, styl života, specifické instituce, kulturu a historii. Ačkoliv se oba tyto aspekty vzájemně ovlivňují a prolínají, fungují i jako samostatné momenty ztotožnění se s danou lokalitou. Proto může docházet k situacím, ve kterých je např. odpor k nepříznivému životnímu prostředí překonán díky dobrým vztahům se sociálním okolím a naopak.

Problematičnost pojmu „rozvoj“ tematizuje ve svém článku J. Bernard (2010). Upozorňuje přitom na hodnotící charakter jeho společensko-vědního pojetí - totiž jakožto „změny žádoucím směrem, jako pozitivní vzestup či růst“, které vyvolává hned několik dalších otázek po tom, *z hlediska koho/čeho má být změna žádoucí či pozitivní* a zda je

přítom řeč o vzestupu a růstu *kvality či kvantity*. Právě z tohoto důvodu považuje autor za důležité sledovat, jaký rozměr rozvoje má hodnotitel na mysli či v jakém kontextu jej používá. V souvislosti s ochranou přírody je přítom nejčastěji zmiňována teorie „trvale udržitelného rozvoje“, který spočívá velmi zjednodušeně ve snaze zajistit rozvoj, jenž neohrozí život budoucích generací. Způsob, jímž má být tohoto cíle dosaženo, spočívá v symetrii rozvoje sociálního a ekonomického pilíře za současného respektování přírodních limitů. Otázky spojené s jejich nastavením jsou jedním z klíčových momentů sporu o podobu splouvání a budu se jim podrobněji věnovat dále v následujících kapitolách. Zde se primárně zaměřím na to, jak se aktéři vztahují k místu, jak si představují jeho další rozvoj a komu připisují právo o něm rozhodovat.

5.2.1 Šumava versus NP Šumava

Přestože se mezi informátory vyskytují jak místní rodáci, tak ti, co se do oblasti přistěhovali před několika lety, i ti, co zde nežijí, dalo by se říci, že jednotlícím znakem vztahování se k místu je vždy odkaz k přírodním prvkům Šumavy. V tomto směru jsou často zmiňovány hory, lesy a řeky chápané jako základ „zdravého a krásného prostředí“. Estetika a specifická atmosféra Šumavy je mnohými vnímána jako něco typického pro dané území, a tím i jako prostředek vlastní identifikace s ním a motivace k určitému jednání.

„Pro mě jsou Šumava první hory, který jsem v životě navštívil, uprostřed života už jsem věděl, že na Šumavě chci skončit a taky, aby to byly moje poslední hory.“
(Rozhovor, zástupce regionu 13. 4. 2010)

„(...) jsem Šumavák, (...) kvůli Šumavským lesům jsem šel na fakultu lesnickou. A musím říct, že když jsem studoval lesnickou fakultu, tak na celej škole jsem byl ze Šumavy sám, jako Šumavák.“ (Rozhovor, úředník 29. 6. 2010)

„Předtím jsme teda jezdili na Antýgl stanovat, protože dítěti se tam dobře dýchalo a exzém a tak, takže koupání ve Vydře, takže sem tam vždycky s nima strávila dva měsíce pod stanem, bylo to supr a takže jsme se sem přestěhovali.“ (Rozhovor, zástupkyně ekologické organizace 21. 5. 2010)

Konkrétní podoba této identifikace se přítom do značné míry odvíjí od způsobu, jakým jsou informátoři ve vztahu k území angažováni – tedy právě v souvislosti s tím, zda v území žijí či nikoliv. V případě starostů tak v souvislosti se vztahem k území zaznívá častá zmínka o místě coby domovu. Ten je z hlediska výpovědi utvářen jak prostředím, na

němž oceňují zejména klid, krásu přírody, ale i jakousi volnost prostoru, tak rodinou, ostatními místními a pracovním uplatněním. Podoba identifikace s místem se promítá i do označení sebe sama za Šumaváka/čku.

„No, tak samozřejmě já jako dlouholetý obyvatel vlastně už, já nevím, kolikátá generace, vlastně náš rod pochází ze Šumavy, takže samozřejmě Šumava je můj domov a moje srdce leží na Šumavě, tak samozřejmě já mám k tomu vztah takovej jako k domovu prostě.“ (Rozhovor, starosta 27. 5. 2010)

Ti, kteří do oblasti přišli odjinud z ČR, ji často srovnávají se svým předchozím působištěm, a to z hlediska výhod i nevýhod spojeným s životem na Šumavě.

*„Jako tak - je tady klid, je tady krásný prostředí. To tempo života, kdybych nedělala tuhle funkci, kterou dělám, tak je daleko klidnější. Jako to je prostě to, co mě z té Prahy sem bez problémů jako jsem se tady aklimatizovala a jako můj vztah k Šumavě, je to tady prostě teďko **můj domov** a nerada bych se vracela někam zpátky do města nebo do panelového domu.“ (Rozhovor, starostka 20. 4. 2010)*

*„Povila jsem tady dvě děti, a tím že jsem tady založila rodinu, tak se tady cítím velice dobře, cítím se tu **doma**, protože mi ten způsob života tady vyhovuje. Vyhovuje mi to, že jsou tady lesy. Já jsem takový člověk, že mám ráda kolem sebe prostor. (...)“*

„Často říkají: ‚Vy se tu máte krásně, já bych tady chtěl bydlet‘, ale většinou to bydlení je tak týden v zimě, 14 dnů v létě a ta zima tady opravdu není jednoduchá a opravdu tady k tomu ten člověk musí mít vztah, aby tady dokázal žít. Není tady jednoduchý život. To rozhodně není, ale ty lidi tady žijou, protože tady k tomu mají vztah.“ (Rozhovor, starostka 16. 4. 2010)

Ačkoliv i další aktéři zde žijící považují Šumavu nepochybně za svůj domov a spojují s ní určité citové vazby, v rozhovorech to výslovně nezmiňují. Naopak jeden ze zástupců regionu se od „přílišné pocitovosti ve vyjadřování starostů, ale i zástupců neziskových organizací“ distancuje a poukazuje na to, že vztah k území chápe do značné míry pragmaticky. Je ale třeba brát v úvahu, že toto vyjádření uvádí primárně ve vztahu k jednáním o současné i budoucí podobě Šumavy, což nijak nevylučuje jeho silnou vazbu na území i ve smyslu domova. Následující vyjádření chápu tedy spíše jako snahu poukázat na to, že „pocitovost“ do jednání podle tohoto aktéra nepatří, nikoli jako důkaz o tom, že by nepocíťoval k místu žádný vztah.

„(...) nejsem ten zapřísáhlý totální milovník Šumavy, abych vyřvával, tady je Šumava a nad ní není. Ani omylem. (...) Jsem pragmatik, ta pocitovost je mi cizí v tomhle případě a snažím se chovat pragmaticky a zúradovávat spíš ty zkušenosti, který

jsou za tím, než abych z toho dělal takovou tu líbivou věc – ,já tu Šumavu tak miluju, že já tady dneska umřu v tuhle chvíli‘. Nakonec asi zajdu na jednání s národním parkem, ale je to prostě tak, to je (můj) vztah k území.“ (Rozhovor, zástupce regionu 24. 5. 2010)

Bez ohledu na to, z jakých základů „místní“ informátoři svůj vztah k Šumavě odvozují, uvádí jej nejen v souvislosti s tím, že jim pomáhá překonávat těžkosti spojené s životem v horských podmínkách, ale i jako součást motivace k tomu něco pro dané místo dělat.

„(...) chci pro ten svůj domov něco udělat, protože tady vyrůstají moje děti, stavíme tady dům, takže opravdu tady ty kořeny chci zapustit, co nejlouběji a obec XY vidím po dalších x let mého života, možná do smrti, jako svým domovem, takže chci něco udělat pro sebe, pro ten život nejenom mé generace, ale i té generace, která přijde po nás.“ (Rozhovor, starostka 16. 4. 2010)

Podoba této aktivity přitom do značné míry vychází z pojetí hodnoty přírody a způsobu její ochrany, nastíněného v předchozí kapitole. Ta totiž významně ovlivňuje způsob, jakým aktéři chápou pozitivní přínos pro dané území. Výsledkem tak může být jak aktivní vystupování na podporu ochranných opatření, tak proti nim, přičemž oba druhy aktivit budou (a jsou) svými nositeli označovány jako „obrana místa“, a to z hlediska jeho materiálního i sociálního rozměru.

Společným jmenovatelem pro většinu zástupců regionu je tak především boj proti „přílišné“ ochraně přírody, který má do značné míry charakter hájení území a ekonomických zájmů regionu. Ačkoliv se může zdát tato situace paradoxní, neboť jak uvádí Zich (2003), lidé obvykle čelí opačné výzvě, a to ochránit své prostředí proti nežádoucím zásahům, které jej potenciálně ohrožují a mohou tak být podnětem k úvaze svůj domov opustit, je tomu v případě Šumavy často opačně.

Příčina tohoto „paradoxu“ ale spočívá právě v interpretaci uplatňovaných ochranných opatření⁹ coby nežádoucích až škodlivých zásahů a skryté snahy o vyhnání člověka z přírody, respektive místních z jejich domovů. Podoba výkonu státní správy v území je tak některými zástupci regionu přirovnávána k různým obdobím politických

---

⁹ Pozn. aut.: Ochranná opatření je v tomto případě nutné chápat ve vztahu ke konkrétnímu období a uplatňovanému způsobu péče o přírodu ze strany SNPŠ. Zde se informátoři vztahují k období, kdy byl ředitelem SNPŠ Ing. Krejčí prosazující politiku nezasahování proti kůrovci v prvních zónách NP.

útlaků pohraničí – a to jak vysídlování, tak existence vojenského pásma a železné opony. To se mimo jiné odráží i v starosty vytvořené a často používané parafrázi „zelená opona“.

*„(...) myslím si, že jediná věc, která jakoby nutí toho člověka pokračovat dál v té práci /starosty – pozn. aut./ je vlastně ta **touha po jakési nápravě nebo rehabilitaci tohoto území**, které od roku 1938 pouze a jenom trpělo nějaký ten zvláštní výkon státní moci a ač ty obce, šumavské obce, mají velmi bohatou historii, tak ta historie je v novodobých dějinách, nebo dějinách po roce 1989, brána jako kdyby historie šumavských obcí začala v roce 1991 vyhlášením NP Šumava. Není to tak, a protože to tak není, a protože to tak nemíni respektovat orgány ochrany přírody ať ve Vimperku nebo na MŽP, tak to je takový ten impuls, který dává člověku to, že nedělá tu práci zbytečně, a že na jejím konci bude skutečně ten výsledek toho uznání, že ten člověk je nedílnou součástí té šumavské přírody.“ (Rozhovor, starosta 19. 4. 2010)*

Druhá část místních, mezi nimiž se nacházejí jak úředníci státní správy, zástupci ekologických organizací, tak podnikatel-solitér, se naopak staví na obranu daných ochranných opatření, jakožto prvku, který místu, potažmo přírodě, ale i lidem prospívá. V tomto smyslu se jej také snaží hájit. I zde postoj aktérů přímo koresponduje s jejich pojetím přírody a péče o ní. Území v tomto smyslu chápou podobně jako zástupci ze skupiny vědců primárně jako Národní park s přírodně cennými oblastmi, jež je třeba chránit pro celou společnost. To v jejich interpretaci znamená upřednostnit zájmy ochrany přírody před zájmy ekonomickými. Důvodem k tomu je často zmiňovaný neregionální, či dokonce mezinárodní, význam ochrany stvrzený z jejich hlediska aktem vyhlášení Národního parku.

Co se týče toho, jak se k místu vztahují informátoři, kteří žijí mimo Šumavu – zejména tedy vědci, jeden ze zástupců ekologické organizace, úředník a jeden z podnikatelů –, dá se na základě jejich vyjádření mluvit spíše o profesním a návštěvnickém vztahu.

„Mám rád turistiku, chození nebo běhání v přírodě, ale Šumava pro mě nikdy nepředstavovala specifickou oblast, ke které bych měl z jakýchkoliv důvodů zvláštní citový nebo osobní vztah. Byla krásným přírodním prostředím z těch velkých v Čechách vlastně nejrozsáhlejším a na Šumavu jsem odjakživa jezdil rád, ale relativně zřídka. Žádný specifický vztah k ní tedy nemám, kromě toho, že ji mám rád jako ostatní krásné partie Čech.“ (Rozhovor, vědec 11. 5. 2010)

I přes tento fakt ale o území mluví se značnou mírou zaujetí a hloubkou znalostí souvisejících zejména s přírodními procesy ale i historií jejího vývoje. K Šumavě jako

takové se ale také častěji vztahují spíše jako k Národnímu parku, jež v sobě spojuje přírodně cennou oblast a další jednotky jako jsou obce a místní obyvatelé. Za touto podobou vztahu tak stojí do značné míry důraz na změnu chápání Šumavy jako produkčního území v území s výjimečnou přírodní hodnotou.

„Šumava z valný většiny byla posledních sto padesát, sto osmdesát let velmi pravidelně obhospodařována lesnický, tak se člověk tomuhle tomu území díval spíš jako na produkční území na dřevo, nikoliv jako na výjimečný pohoří ještě s dalšíma dopadama nebo funkcema.“ (Rozhovor, vědec 8. 6. 2010)

Kromě přírodních prvků se informátoři v souvislosti s územím Šumavy vztahují také ke stavu zdejších obcí a infrastruktury. Ačkoli se obě skupiny shodnou, že je potřeba současný stav zlepšit a to zejména v souvislosti s dopravní dostupností míst. Silnější tlak zaznává v tomto ohledu vcelku pochopitelně ze strany zástupců regionu. Část z nich uvádí tento tzv. „nedostatečný rozvoj“ spojovaný s historií státem opomíjené pohraniční oblasti ČR do souvislosti se vztahem místních k danému území. Ten podle nich nemůže být dostatečně ohleduplný k přírodnímu prostředí, dokud nebudou mít sami kvalitní zázemí pro život. Zástupci vědecko-ochranářské skupiny přitom uplatňují opačnou logiku.

5.2.2 Místní obyvatelé

Přestože na předchozích stránkách pracuji s pojmem „místní“ jako s vcelku neproblematickou kategorií, z hlediska informátorů má toto označení řadu významů. Zatímco já do této kategorie zařazuji všechny informátory, kteří žijí v současné době na Šumavě či v Pošumaví, je pro některé informátory rozlišovacím kritériem skutečnost, zda daný člověk žije uvnitř Národního parku, či uvnitř jednoho z tamních krajů, pro jiného pak četnost pobytu v území či fakt, zda se daný člověk v místě narodil. Otázka toho, kdo je či není místní, přitom hraje minimálně ze strany zástupců regionu důležitou roli v pojetí práva rozhodovat o budoucím vývoji Šumavy. Zmíním proto alespoň v krátkosti, jak aktéři místní obyvatele charakterizují a jak se k nim vztahují.

Společným znakem výpovědí mnoha aktérů je reflexe vysídlování. To je chápáno jako jedna z příčin současných nejen socio-ekonomických problémů Šumavy. Místní jsou v tomto ohledu popisováni jako lidé se slabou vazbou k místu, což v celkovém ohledu způsobuje jakýsi *nezdravý* stav Šumavy, v němž chybí pevné sepjetí území a lidí. Současní obyvatelé jsou tak stále v určité míře chápáni jako přistěhovalci, což dokládá další z informátorů tím, že označení „místní“ přisuzuje pouze Šumavským rodákům.

*„Šumava je postižená nejen tím, o čem jsme doposud mluvili, tzn. tou výměnou obyvatel, která má své důsledky, nechci se nikoho dotknout, ale samozřejmě Šumava je území, které má nejmíň **zakořeněných** lidí. Ti lidé jsou tady většinou chvíli, ti lidé nemají takový vztah k té krajině jako obyvatelé, kteří žijí po generace v tom místě.“* (Rozhovor, zástupce regionu 13. 4. 2010)

*„Na Šumavu jsem přišel někdy v sedmdesátém osmém roce, takže už jsem tady dostatečně dlouho stejně jako devadesát procent lidí, který tady jsou, jsem přišel z venku. Není tady nikdo místní. Jedno z největších neštěstí Šumavy je její přesídlení **několikanásobný**.“* (Rozhovor, zástupce regionu 24. 5. 2010)

Podle Zicha (2003) se silná vazba k místu a ztotožnění se s ním, projevuje mj. aktivní snahou o své prostředí pečovat. Zástupci regionu však namítají, že je místním v důsledku opatření ochrany přírody tato možnost do velké míry upírána. Někteří se vyjadřují doslova v tom smyslu, že Národní park zpřetrhal velkou část i oněch slabých vazeb, neboť těm, co pracovali v lesích, sebral les, rybářům řeky a valnou část lesa, který zde „vypěstovali“, nechává zemřít. Spolu s tím jakoby umíral vztah k místu, založený v tomto směru nejen na citové vazbě, ale i možnosti seberealizace a obživy. Tím, co se naopak rodí, je určitá antipatie k ochraně přírody a SNPŠ.

*„Zemědělství se zhroutilo, protože bylo dotováno v předchozím režimu a tím pádem vlastně zemědělství zmizelo, teď se těm **občanům bere i les**, poněvadž se další a další území vyhláší za bezzásahová a tam se nebude těžit, a když se těží, ta se tam to dříví nechá a tak dále.“* (Rozhovor, zástupce regionu 13. 4. 2010)

*„Proč oni tam nenechaj ty starý rybáře, ty machry, co znaj každej kousek tý řeky, se o to starat? Ne, **oni jim to sebrali celý** a teď tam maj lidi, co tomu nerozuměj a ti nám pak volaj, co jako maj dělat a tak. V tomhle udělal Park obrovskou chybu, že to těm lidem sebral.“* (Neformální rozhovor – rybář, terénní poznámky, 30. 6. 2011)

*„(...) si to Parkáni /SNPŠ – pozn. aut. neuvědomujou s tím kůrovcem, že spousta lidí brečí proto, že tam něco odedřela a teďka jakoby změnou, možná náhlou změnou toho systému hospodaření vidí, jak to odchází. Možná (...) ten přirozený vývoj nakonec půjde správným směrem, (...) ale ten proces bude bolestivej a bude to trvat dlouho a tihle **ti lidi prostě zemřou s pocitem, že jim to někdo vzal a zničil to**, co oni tam vybudovali. Je to podle mě chyba, protože to Parku nikdo neodpáře, to se prostě předává jako nenávisť ke komunistům z generace na generaci.“* (Rozhovor, zástupce ekologické organizace 30. 6. 2010)

Sebrat lze člověku pouze to, co vlastní (či chápe jako vlastní), a tak lze v tomto smyslu chápat vyjádření informátorů o přechodu území pod Správu Národního parku jako

svého druhu „vyvlastnění“, tedy akt, který v chápání těchto lidí skutečně míří proti onomu „zakořenění“.

Ačkoliv reflexe odsunů obyvatel zaznívá i ze strany starostů, mají tito aktéři zároveň snahu obhájit svou pozici dobrých správců území. Proti pojetí místních coby přistěhovalců tak staví označení „domorodec“ nesoucí v sobě význam vazby k místu coby domovu. Území a místní lidi zároveň spojují do jednoho celku, v němž poškození jednoho, znamená škodu i pro druhé. Z této logiky pak vyvozují jakousi automatickou schopnost a vůli místních chránit své prostředí.

„(...) bysme byli sami proti sobě, kdybysme si to území zničili, protože to je naše, náš životní prostor. A k tomu ti místní nikdy nepřistoupěj.“ (Rozhovor, starostka 20. 4. 2010)

„...žádný domorodec, nikdy té přírodě neublížil natolik, aby ji po sobě zanechal zdevastovanou. Vždy tu přírodu na jakékoliv části světa poškodil někdo, kdo přišel zvenčí.“ (Rozhovor, starosta 19. 4. 2010)

Cizinci v území jsou z hlediska tohoto pojetí ti, kteří přišli do území až po posledních vlnách osidlování za účelem podnikat nebo ho „chránit“. V tomto smyslu patří mezi cizince z pohledu starostů i Správa Národního parku. Ta navíc vyvíjí prostřednictvím ochrany přírody tlak na místní, jenž není schopna nijak kompenzovat. V očích starostů mají mnozí vědci podobný status jako podnikatelé, snažící se vytěžit z místa maximum. Způsob, jakým se vědci a SNPŠ vztahuje k místním, označují starostové často za projev neúcty.

„My si vás vážíme, vy jste těmi místními lidmi, kteří mají ten největší vztah k tý šumavský přírodě. Ty o ní dokážou pečovat s co největší péčí a s tím nejlepším přístupem, protože budete okolí svého domova a my jsme zařídili to, že i když tady máme zákon o veřejných zakázkách, tak ale pro vás tady je vždycky objem prací, který bude mimo ty veřejné zakázky.“ (Rozhovor, starosta 19. 4. 2010)

Přestože podobné požadavky zaznívají ze strany regionu poměrně často, existují i hlasy, které podobné formy zvýhodnění místních radikálně odmítají. Mezi informátory je reprezentuje především zástupce regionální rozvojové organizace.

Zástupci vědců a ekologických organizací naopak často vyslovují představu o tom, jak by měl ideálně vypadat vztah místních k Šumavě. Těmi jsou myšleni především lidé žijící celoročně na území NP a CHKO Šumava. Základem onoho ideálního vztahu by měla

být pokora a láska k místu, která by se dala přirovnat ke konceptu „dobrovolné skromnosti“. Zároveň však tito aktéři shodně uvádějí, že je nutné místním zajistit dostatečně kvalitní podmínky pro důstojný život. Těmi je myšlena zejména dostupnost služeb, pracovních příležitostí a kvalitní infrastruktury.

„Ten místní člověk musí to tam mít rád,(...) buď se tam nastěhuje někdo, kdo má tu Šumavu opravdu rád a opravdu jí bude chtít pomoci, ne tím, že se tam bude stavět jako o závod, a že každé bude chtít mít postaveno na Modravě, na Srní a na Kvildě a na Horský Kvildě a budou se dělat podfuky, ale mít jí opravdu rád a žít z toho, co tam je. Prostě nebude milionář, bude mít nějaký hosty a tak a může se stát průvodcem, co já vím. Takže je to o vztahu těch lidí k té krajině.“ (Rozhovor, zástupkyně ekologické organizace 21. 5. 2010)

Notnou část dobrých podmínek pro život ale naplňuje z hlediska zástupců ze skupiny vědecko-ochranářské už samotný fakt zdravého životního prostředí, které Šumava nabízí. V tomto smyslu se někteří aktéři vyjadřují na adresu místních až mírně nelichotivě. Označují je přitom jako ty, co nedoceňují dostatečně dar, jež mají k dispozici a zároveň jako ty, co „nepochopili“ poslání Národního parku. Příčinou je přitom z hlediska těchto aktérů určitá chybějící pokora a nevzdělanost místních. Podobná vyjádření jsou častou příčinou tenzí mezi starosty a vědci či zástupci ekologických organizací.

„...místní lidi totiž nepochopili, co je to národní park (...).“ (Rozhovor, zástupce ekologické organizace 16. 6. 2010)

„Ty lidi by se měli tím chlubit, že žijou v národním parku. Měli přijmout tu výjimečnost, že ne každé se může chlubit tím, že žije v národním parku, a že se podílí třeba na jeho správě, na jeho využití, ale přiměřeným využití. Ne jakýmkoliv. A ta pokora tady radě lidí na té Šumavě chybí. Řek bych, že jsou víc vychcaný než pokorný a některý dost neomaleně.“ (Rozhovor, vědec 8. 6. 2010)

Ze strany jednoho ze zástupců ekologických organizací a jednoho vědce zaznívá ale i notná dávka kritiky na účet SNPŠ. Důvodem k ní je oběma především jakési autoritářství či profesní pýcha projevující se jako snaha prosadit vše úředními postupy namísto trpělivého vysvětlování a přizpůsobení se do určité míry místním. Paradoxní ovšem je, že sami zastávají v případě splouvání Teplé Vltavy nesmlouvavé stanovisko interpretované místními přesně ve smyslu této „úřednické tvrdohlavosti“.

„Ne všude, ale někde s lesákama třeba, prostě jakýmsi trpělivým vyjednáváním i přizpůsobením se trošku slovníku a myšlení jako jim, tak musím zaklepat prostě, беру jako obrovský vítězství, že sami od sebe volají, když cítí nějaký problém. (...) A

*myslím si, že to je trochu to, co tomu Národnímu parku jako takovému prostě chybí, že se tam ztratila ta vazba přímo na ty místní lidi. Že v podstatě, si myslím, že **hodně místních, možná většina, chápe Park jako nepřítel.** (...) Papírem a zákonem se dá prosadit cokoliv, nebo aspoň papírově jakoby silou si to vynutit. Ale jestliže na to nepřesvědčím místní lidi, aby to dělali jakoby automaticky, tak to nemůže fungovat, protože časem se na ten papír pozapomene, dojde to pak k nějakému průseru a pak třeba zase nějaká inspekce a zase opakovaně se to vynutí. Ale ono se to furt říká, jakože je nutný zapojit místní lidi a takhle, ale to není to jenom o tom jako zapojit je pracovní, ale zapojit je tak, aby věděli, že tam mají něco zvláštního, aby věděli, že to tam je, aby byli rádi, že to tam je. (Rozhovor, zástupce ekologické organizace 30. 6. 2010)*

I přes jakkoli lichotivá či nelichotivá vyjádření na účet místních se všichni informátoři shodují v tom, že bez podpory ze strany regionu je vize fungujícího NPŠ nereálná. Místní jsou tedy chápáni jako zcela klíčoví aktéři, s nimiž je nutné nejen spolupracovat, ale i sdílet představu o budoucím směřování NPŠ.

„... jako poměrně klíčový prvek jsou místní lidi, jakožto lidi, kteří v té oblasti přímo žijí a jsou prostě tím národním parkem v určitých věcech pozitivně, v určitých věcech, oni to vnímají, trochu negativně, ovlivňováni a samozřejmě se ukazuje, že není možné dělat ochranu přírody proti vůli místních lidí, na což upozorňovala IUCN, všichni a my jsme si toho byli vědomi od počátku, ale v podstatě se nakonec nikomu nepodařilo (...) toho souladu (s místními lidmi) dosáhnout.“ (Rozhovor, zástupce ekologické organizace 16. 6. 2010)

„Pokud ty obce ten Park nevezmou za svůj a nebudou chtít, aby ta příroda se vylepšovala, tak ten Park nebude.“ (Rozhovor, zástupkyně ekologické organizace 21. 5. 2010)

Klíčové postavení obcí je ale také podnětem pro řadu spekulací o provázanosti místních (především starostů) s regionálními politiky. V tomto ohledu vyslovují zejména zástupci ekologických organizací svou nespokojenost se situací, již popisují jako cílenou snahu politiků udržovat mezi obcemi a SNPŠ konflikt, který následně využívají ke své politické prezentaci.

„Že ty obce hrajou klíčovou roli, toho jsou si vědomi všichni a jsou si toho vědomi regionální politikové, kteří tam hájí zájmy podnikatelů, developerů. V podstatě oni fungují poslední dobou tak, že poštvávají, cíleně rozeštvávají jakýkoliv pokusy o dohodu obcí a národního parku.“ (Rozhovor, zástupce ekologické organizace 16. 6. 2010)

Podobný názor, ovšem v opačném směru, uvádějí i někteří zástupci regionu. Zde je za onoho záměrného udržovatele konfliktu považováno především ministerstvo životního prostředí. Situace má ale z pohledu zástupců regionu i pozitivní dopady, a to v podobě tohoto, že konflikt sjednotil obce v území, dovedl je k založení Svazu obcí NP Šumava a častá komunikace a sdílení materiálů pozitivně přispělo k jejich rozvoji.

„(...) jedna dobrá věc ze Správy NP, tady toho Vimperka a ministerstva je, že strašně zcelil život těch obcí dohromady. Máme společného v uvozovkách nepřítele, takže ty obce komunikují spolu podstatně víc možná než mnohde jinde a z toho prostě vyplývá i spousta věcí na celém území, že ty obce jako fungují dobře (...).“

(Rozhovor, starostka 20. 4. 2010)

Shrnutí

Z hlediska způsobu, jakým se informátoři vztahují k místu, je možné říci, že část informátorů deklaruje svůj vztah k území jako vztah k domovu, část pak spíše jako vztah k přírodně cennému území, přičemž kombinace obou pojetí se v případě informátorů nevyklučuje. Svou roli ve vztahu k území hrají ale do značné míry určité psycho-emocionální motivy, které jsou úzce spojené s pojetím přírody a její ochrany. Zatímco ti, kteří pojmají přírodu spíše z hlediska přírodovědně-ochranářského, prožívají svůj vztah k území i přes osobní sejetí s ním jako neproblematický, ti co vycházejí spíše z utilitárně-funkcionálního pojetí, chápou místo jako „ukradené“ či „ničené“. Ve výpovědích se převaha jednoho či druhého objevuje jako často záměrné označování místa - „Šumava“, či „NP Šumava. Dané pojetí je tak nejen vyjádřením pozitivního či negativního vztahu k místu jako takovému, ale také k instituci Národního parku a v dané době uplatňovaného způsobu péče o přírodu. Informátoři se zároveň liší v hodnocení současné podoby obcí. Zatímco většina zástupců regionu ji hodnotí jako nedostatečnou zejména ve vztahu k současným modernizačním trendům, vědci a zástupci ekologických organizací ale i člen rozvojové organizace srovnávají tento stav se stavem obcí jinde v ČR a požadavky starostů považují v tomto směru za neoprávněné. Za nedostatečnou hodnotí tito informátoři spíše kvalitu zdejší výstavby v souvislosti s respektováním tradiční architektury.

Obraz místních je ve výpovědích informátorů vykreslován shodně jako obraz klíčových aktérů a těch, co jsou v převážně nepřátelském vztahu se Správou NP Šumava. Mírná odlišnost pak panuje v popisu toho, jaký vztah mají a měli by mít místní k území Šumavy. Zde se především zástupci vědců a ekologických organizací shodují v tom, že je

ze strany místních potřeba větší míra pokory a úcty k místu, své by se měla ale přiučít i SNPŠ ve vztahu k místním. Starostové pak místní naopak obhajují jako odpovědné ochránce vlastního domova. Shodně s ostatními přitom reflektují problémy spojené s přerušenu kontinuitou osídlení. Za místní jsou shodně označováni obyvatelé obcí NP a CHKO Šumava.

5.2.3 Pojetí rozvoje

Území, příroda a lidé jsou tím, co tvoří Šumavu v jejím historickém i současném kontextu. Představa o tom, jak se bude Šumava, respektive Národní park a CHKO Šumava či také biosférická rezervace a Naturová oblast Šumava vyvíjet do budoucna, závisí do značné míry na tom, která z prosazovaných koncepcí získá silnější zákonnou podporu. Chybějící pravidla ve formě zákona a jasné koncepce jsou jedním z hlavních bodů, který zmiňují téměř všichni informátoři jako palčivý problém Šumavy a další příčinu vlekoucích se sporů nejen o způsob péče o přírodu, ale i o podobu rozvoje. Představa o něm i její naplňování se přitom mění v přímé závislosti na politickém představiteli MŽP a jím jmenovaném řediteli. I z tohoto důvodu je Správa národního parku v případě Šumavy vždy silně personifikována a označovaná jako éra „Žlábka, Pavlíčka, Krejčího¹⁰ ...“, k nimž informátoři přiřazují určité charakteristiky.

„Žlábek byl lesák a všichni věděli, že tam vlihnou s harvestorama a bude se kácet, Pavlíčko zas ekolog, takže se chránil každé brouk, ale aspoň člověk věděl na čem je. Krejčí je v tomhle takovej nečitelnej.“ (Neformální rozhovor, terénní poznámky, 30. 6. 2010)

V představách o rozvoji¹¹ tak, jak je formulují sami informátoři, se protíná jejich pojetí přírody a ochrany i jejich vztah k místu. O jaké představy se ale jedná konkrétně a s jakými dalšími tématy je spojují?

---

¹⁰ Pozn. aut. Ve všech třech případech se jedná o dnes již bývalé ředitele NP Šumava, kteří svou pozici zastávali v těchto obdobích. Ing. Ivan Žlábek 1994 – 2003, jmenován ministrem ŽP F. Bendou, Ing. Alois Pavlíčko, PhD. – 2004 – 2007, jmenován ministrem ŽP L. Ambrozkem, Ing. František Krejčí jmenován ministrem ŽP M. Bursíkem 1.4. 2007 – na funkci rezignoval 1.11.2010.

¹¹ Pojmem „rozvoj“ zde chápu v širším smyslu jako jakékoliv úvahy o budoucím nakládání s diskutovaným územím.

Argumentují-li informátoři ve prospěch pro-přírodního a ochranného rozvoje, opírají se o vládní nařízení, jímž byl NPŠ vyhlášen, a související klasifikaci národních parků IUCN, v níž spadá Šumava do 2. kategorie¹². V mnohém se pak odvolávají také na zákon č. 114/ 1992 Sb., který pojednává v obecné rovině i o národních parcích. Zastánci intenzivnějšího ekonomického rozvoje se pak hlásí ve větší míře ke konceptu biosférické rezervace a ke skutečnosti, že NP Šumava byl z jejich hlediska „nastolen“, nikoli vyjednan a postupně budován ve spolupráci s obcemi.

Ať už je institucí, na kterou se aktéři odvolávají, kterákoli z uvedených, rozhodující je opět způsob s jakým obrazem reality ji spojují. Hovoří-li o biosférické rezervaci vědec, neznamená to vždy totéž, jako když o ní mluví starosta. Představa o tom, jak by ona chybějící koncepce a pravidla měla vypadat, vychází opět do velké míry z ideologického pojetí soužití člověka a přírody. Z tohoto důvodu také mnozí informátoři odmítají vytváření zákona za pro ně nepříznivého politického složení vlády.

Průřezovým tématem spojujícím problematiku rozvoje i pravidel je systém rozhodování. Jeho stávající podoba narážela ve spojení s vedením NPŠ – v jehož čele stál ve sledovaném období František Krejčí, chápaný zástupci regionu jako zastánce spíše oné „zelené politiky“ – ze strany regionu na značný odpor a nespokojenost. Tu lze v určité míře vypočítat ale i ze strany vědecko-ochranné skupiny. Tématem rozhovoru tak krom požadovaného směru budoucího vývoje bylo často právě i téma celkového poslání Národního parku a rozhodovacích pravomocí.

Otázka rozvoje není z hlediska žádného z informátorů otázkou toho, zda má či nemá být na území Šumavy Národní park. S tímto faktem všichni bez výjimky souhlasí a

---

¹² IUCN rozlišuje šest kategorií ochrany, z nichž první stupeň je rozdělen do **Ia – přísná přírodní rezervace**, kam spadá „oblast země nebo moře obsahující mimořádné nebo reprezentativní ekosystémy, geologické nebo fyziologické vlastnosti a/nebo druhy. Je přístupná primárně pro vědecký výzkum a sledování životního prostředí“ a **Iib – divočina** charakterizovaná jako „rozsáhlá oblast původní nebo jen lehce pozmeněné země a/nebo moře, která si zachovává svůj přírodní charakter, bez trvalého nebo významného osídlení, která je chráněna a spravována tak, aby se uchovala v nedotčeném přírodním stavu.“ **Kategorie II – národní park** je pak „Přírodní oblast země a/nebo moře, určená k: i. ochraně ekologické integrity jednoho nebo více ekosystémů pro současnou i pro budoucí generace; ii. vyloučení využívání neslučitelného s účely ochrany daného území; iii. poskytování duchovních, vědeckých, vzdělávacích, rekreačních a návštěvnických možností, které musí být slučitelné s ochranou životního prostředí a kultury.“ (IUCN 2008)

považují za zbytečné o tom diskutovat. Věci k diskusi je pro mnohé ale jeho rozloha a uplatňovaný stupeň a způsob ochrany. Zde se střetávají zájmy místních, podnikatelů, turistů a právě ochrany přírody, které se zejména podle zástupců regionu nedaří sladit.

Ona „trojnožka“ přírody, ekonomiky a místního společenství je informátory v souvislosti s rozvojem území NPS zmiňována s různým důrazem na dílčí části. Zástupci regionu požadují především jejich „vyrovnanější“ podporu, čímž reagují na z jejich pohledu přílišné upřednostňování „přírody“ před ekonomickým rozvojem, které podle nich zcela ignoruje fakt, že v území žijí lidé. Chybějící koncepce dalšího rozvoje a především hrozba zpříšňování ochrany v podobě rozšiřování prvních zón vytváří podle názoru regionálně-podnikatelské skupiny podnikatelsky nejisté prostředí a doslova brání rozvoji dalších aktivit, které by do území přinesly peníze.

„(...) nikdy žádná vláda na světě neřekla, že máme 70 % environmentalistiky, 20 % ekonomiky a 10 % sociální. To nikdy neřekly. Oni řekly, že musí být ten pilíř, ty všechny tři pilíře – jak environmentální, tak ekonomický, tak sociální, že musí být vyrovnaný. A na Šumavě se děje to, že jedna strana, která má pře ministerstvo životního prostředí ten konzervativní náboj, říká, že tady by měl z té Šumavy zmiznout ten ekonomický pilíř. No, ale tím pádem ale musí zmiznout i ten sociální.“ (Rozhovor, starosta 19. 4. 2010)

*„V usnesení a v té průvodní zprávě k tomu zřízení bylo jasně řečeno, že to je území silně ovlivněný člověkem, a že to bude prostě park, kde **musí být vyrovnaný život jak ochrany přírody, tak teda těch místních lidí a to se nedodrží.**“ (Rozhovor, starostka 20. 4. 2010)*

Za viníka současných sporů zástupci regionu chápou především vládu a euforické porevoluční odhodlání „radikálně změnit to, na co komunisti kašlali“. Argumentem pro požadavek vyváženého pojetí rozvoje je jim přitom především fakt, že obce byly do území NP začleněny a tím pádem je nutné brát ohled i na život místních obyvatel.

Představa, jak vyrovnaného stavu dosáhnout, je pak formulovaná v konkrétních návrzích na „rozvoj“. Ve výčtu se ale objevují jak věci pro stranu vědecko-ochranářskou spíše nepřijatelné (jako jsou sjezdovky a lyžařské areály, lanovky, hotely), tak představy, na nichž by se strany mín. částečně shodly (těmi jsou například naučné stezky, pozorovací místa a do jisté míry i regionem velmi prosazované zoo-programy či zázemí v intravilánu obcí pro případ špatného počasí atd). Problematickým bodem je v tomto ohledu většinou způsob provedení daného projektu, rozsah předpokládané návštěvnosti a vůbec otázka zpřístupnění určitých oblastí. Obecnou výtkou zástupců regionálně-podnikatelské skupiny

vůči orgánům ochrany přírody je to, že „pouze zakazují a nehledají řešení, jak by to šlo“. Tuto výtku uvádí i jeden z vedoucích představitelů SNPŠ jako výtku vůči svým kolegům.

„No, jednak nějaký to sportoviště jako veřejný, ať už je to pro ty ubytovaný, ať je tam třeba nějaký volejbalový, tenisový, pak jsme uvažovali o takovém přírodním golfu, jo protože ty prostory tam na těch loukách k tomu jsou, ale je chrástal (!), takže nás tam nepustí - ve třetí zóně (!). Pak jsme uvažovali o - my tam máme našťestí sjezdovku, tu chceme prodloužit a k té sjezdovce chceme budovat dětskej park jako takovej výukovej a jednak prostě takový různý jiný aktivity, aby i na tu zimu tam něco bylo. No a pak jsou prostě hlavně ty věci, který oni /SNPŠ – pozn. aut./ by měli dělat, ať už to je ten areál lesních her nebo ty zooprogramy, pozorovací místa (...)“ (Rozhovor, starostka 20. 4. 2010)

„To znamená, že ti podnikatelé, kteří tam mají s okolím sedm tisíc lůžek, který krásně využijou v tom létě, protože Lipno je Lipno, tak ti najednou neví, co by dělali v zimě. Ti lidé v zimě tam prostě nemají ty důvody jezdit, i když se i v této otázce dost udělalo. Já myslím, že středisko Kramolín na Lipně je příkladem toho, že když prostě berete tu ochranu přírody rozumě tak, že může vzniknout areál, který aspoň pro mě vizuálně tu přírodu nijak nepohoršil a přesto je to areál, který já považuju za vzorový (...)“ (Rozhovor, zástupce regionu 13. 4. 2010)

Rozvoj v pojetí regionu je chápán především jako ekonomický rozvoj, který, jak předesílá Bernard (2010), bývá v konfliktu s rozvojem kvality životního prostředí. V pojetí regionálně-podnikatelské skupiny zahrnuje životní prostředí a příroda i prvky tohoto ekonomického rozvoje (minimálně v míře, v jaké si jej představují), a tudíž jej nechápu primárně jako snižování jeho kvality a s takto postaveným tvrzením by pravděpodobně nesouhlasili. Zřejmě bez výhrad by ale souhlasili s tvrzením, že ekonomický rozvoj je v konfliktu s ochranou přírody, která jej záměrně brzdí.

„/ochrana přírody způsobila – pozn. aut./ Úplně prostě zbytečný, zbytečný zdržení normálního rozvoje, normálního života o dvanáct roků.“ (Rozhovor, starosta 31. 5. 2010)

Vztah informátorů starostů a podnikatelů k ochraně přírody v podobě vytváření bezzásahových zón by se dal označit za projev tzv. efektu NIMBY¹³. Jeho základním znakem je odmítání výstavby obecně prospěšných staveb nebo zařízení, která ale svým provozem obtěžují své bezprostřední okolí, v blízkosti vlastního domova. Obvykle se

---

¹³ NIMBY akronym slov „not in my backyard“ čili „ne na mém dvorku“.

přítom jedná o spalovny odpadů či dálniční obchvaty mající reálně či potenciálně negativní dopady na kvalitu životního prostředí či bezpečnost daného místa. Zástupci regionu si přítom s podobnými riziky spojují právě onu bezzásahovost ovlivňující z jejich pohledu negativně stav přírody a s tím spojený ekonomický potenciál území. Přestože tedy v obecné rovině i tento způsob nakládání s územím podporují, v blízkosti svého sídla ji odmítají a za omezení požadují kompenzace.

*„Pokud soustředíme bezzásahové zóny v národním parku někam do srdce parku a mě není úplně cizí vidina Divokého srdce /přeshraniční projekt SNPŠ, jehož podporu obce oficiálně odmítají – pozn. aut./, to mi není úplně cizí, ale samozřejmě za podmínek, že **tady odsad'** ty bezzásahové zóny odejdou pryč.“* (Rozhovor, starosta 31. 5. 2010)

Představu o rozsahu území ponechaného bezzásahové péči neuvádějí zástupci regionu obvykle v konkrétních číslech, ale v současné době zamýšlených 30% považují za maximum, které by bylo záhodno ještě snížit.

„Dejme vědcům určitý procento území, deset procent nebo podobně. Za ním udělejme bariéry, aby to ostatní nepostihlo.“ (Rozhovor, zástupce regionu 24. 5. 2010)

„Šumava byla prohlášena za Park a tím tady vědci mají přednost, pozorování Šumavy je to základní, k čemu Šumava má sloužit, a když se má pozorovat, tak se musí nechat na pokoji a musí se ta příroda nechat. Toto považuju v rozměru, v jakém se to prosazuje, za zvrhlost.(...) Určitý procento, kde se vědci rozhodnou, tohleto má k tej nejbližší k tej přírodě, tak to teďka nechme' (...) jde ale o to, jestli se smíříme s tím, že to nebude 30 %, ale bude to 15 % (...).“ (Rozhovor, zástupce regionu 13. 4. 2010)

Tato představa se přítom nepotkává s představami zástupců neziskových organizací, většiny úředníků a vědců. Ti přítom často mluví o „významném procentu území, což v jejich pojetí znamená v dlouhodobém časovém horizontu až 70%.

*„Národní park je území, který by mělo směřovat k tomu, že jeho **větší část** bude skutečně ponechána bez přímých hospodářských zásahů (...).“* (Rozhovor, zástupce ekologické organizace 16. 6. 2010)

Vrátím-li se k již zmiňované „trojnožce“ a odlišnému důrazu jednotlivých informátorů na její dílčí složky, lze v případě zástupců vědecko-ochranářské skupiny, podnikatele-solitéra a úředníků mluvit z hlediska rozvoje v NP Šumava především o důrazu na přírodu. Ta by měla mít v úvahách o dalším směřování územního rozvoje primární postavení a usměrňovat jej prostřednictvím pevně daných limitů ochrany. Ačkoli

se názory i těchto informátorů dají rozdělit na radikálnější a umírněnější, panuje mezi nimi shoda v tom, že území chápou primárně jako národní park, jehož hlavní funkcí a posláním je právě ochrana přírody. Na této skutečnosti a svém pojetí oné ochrany zakládají své argumenty, s nimiž vstupují do debaty ohledně dalšího rozvoje Šumavy.

I přes uvedený postoj ale většina těchto informátorů klade ve svých výpovědích důraz na „rozvoj kvality života místních obyvatel“ především v podobě možnosti obživy, jíž spatřují především v potenciálu měkké turistiky.

5.3 Právo rozhodovat aneb pojetí objektivity

Otázka rozhodovacích pravomocí, či vůbec moci nad územím je důležitou hybnou silou dění okolo Šumavy. Jedna strana přitom odvozuje tyto pravomoce primárně od vlastní příslušnosti k území, druhá pak od pojetí udržitelného rozvoje a ochrany přírody založené na respektování vědecky daných limitů. Vedle sebe tak stojí princip politického a vědeckého rozhodování.

Přestože jsou si aktéři vědomi nutnosti oba principy do jisté míry propojit, panuje mezi nimi značná tenze. Ta je na jedné straně způsobena pocitem zástupců regionu, že se v „rukou“ SNPŠ kumuluje příliš mnoho pravomocí, proti nimž nemají obce ani kraje možnost v případě nesouhlasu zasáhnout. Dlouhé období existence NPŠ přitom hodnotí jako „rozhodování o nás bez nás“, a i když připouští, že se tato situace oproti minulosti zlepšila, považují daný stav stále za nevyhovující. Instituci SNPŠ označují v této souvislosti za „minikrálovství“ či „stát ve státě“, tedy za území, v němž platí jakási absolutní vláda SNPŠ a zcela jiná pravidla než ve zbylé části ČR. Navrhují proto na jedné straně posílení vlastních pravomocí, a na straně druhé přenesení role SNPŠ čistě do oblasti kontrolního orgánu ochrany přírody.

Na druhé straně skupina vědecko-ochranářská, včetně podnikatele solitéra a většiny úředníků argumentuje tím, že území bylo vyhlášeno Národním parkem a tím pádem se prioritním kritériem rozhodování stala ochrana přírody. Ačkoliv je nutné správu území vykonávat ve spolupráci s obcemi, v otázce jeho využívání považují za nutné respektovat vědecky dané limity a o nich dále nevyjednávat. Své argumenty přitom opírají především o zákon a ochranu veřejného zájmu.

Základním prvkem, od něhož informátoři odvozují, zda má v daném místě převážit ten či onen princip, je v první řadě otázka „vlastnických práv k místu“. Starostové přitom obhajují svou pozici tím, že Národní park je na jejich území a tudíž mají právo o jeho budoucí podobě rozhodovat především oni. Určitou roli přitom hraje i pocit odpovědnosti za území, kterýsi se svou rolí spojují. Vlastní pozici ve vztahu k NPŠ proto starostové vidí až na úrovni orgánu, jehož usnesení by byla do značné míry závazná pro ředitele této instituce.

*„Rada Parku je taková organizace, která nemá žádnou výkonnou moc, žádná práva. Myslím si, že **když Národní park leží na území obcí** a ta vazba na ty obce a na ten region je nejsilnější, takže samozřejmě by měly v tej Radě ty obce mít větší váhu. Řekl bych, že by to skoro mohlo být až na úrovni, jako je v průmyslovém podniku správní rada, která by vlastně nějakým způsobem rozhodovala, jak se to v tom regionu bude odehrávat.“* (Rozhovor, starosta 27. 5. 2010)

Kromě změny pravomocí Rady NPŠ bylo v době mého výzkumu požadavkem obcí zejména změnit její složení.¹⁴ Svou argumentaci v tomto směru starostové opírali především o „vztah k území“ a odbornou způsobilost k posuzování jeho stavu. Vzhledem k prvnímu kritériu přitom přísluší právo rozhodovat primárně místním, vzhledem k druhému kritériu pak odborníkům. Jejich výčet je ale z hlediska starostů značně omezen.

*„(...) pokud jako by Rada měla fungovat, tak musí být opravdu dvousložkový orgán – velký sezení 22 obcí plus teda další odborníci, respektive zástupci ani tak ne odborníci, jako zástupci **těch, kterých se život v území dotýká**. (...) Vadí mi, že je prostě velký území se spoustou možností a se spoustou lidí na tom závislých ovlivňuje malá skupina lidí s úzkým zaměřením. To mi vadí. Takže demokracie v tomto vůbec neexistuje a navíc prostě to ovlivňují **lidí, kterých se to vůbec nedotýká**. Ti, kterých se to dotýká, tak do toho mají minimum možnost mluvit. (...) Jestliže Rada, kde jsou zástupci všech kompetentních, řekne, že jo, tak pane řediteli budeš realizovat. Pak to bude mít smysl (...).“* (Rozhovor, starostka 20. 4. 2010)

*„O dost závažných věcech rozhodnou lidi, kteří **nemají tady k tomu vztah** - třeba jsou lidi odjinud, ne tady ze Šumavy a potom za to nenesou vlastně nikdo zodpovědnost. Potom někdo odejde, vrátí se zpátky do Prahy, ale nám tady to tady to jeho rozhodnutí a ty jeho důsledky zůstanou.(...) Oni tady učiní rozhodnutí, ty následky nám tady nechají, ale zase odjedou pryč. A **oni v tom regionu nežijí**. Jako*

---

¹⁴ Pozn. aut.: Po ročním vývoji v NPŠ se se změnou na postu ředitele NPŠ podařilo této změny do velké míry dosáhnout. O pozici v radě přišli zejm. zástupci přírodovědců a ekologů.

kdyby Vám přišel někdo domu a řekl Vám, kde máte mít pohovku, kde máte mít televizi, ale Vy tam žijete. Vy sama víte nejlíp, kde je ta pohovka nejpraktičtější.“
(Rozhovor, starostka 16. 4. 2010)

Svůj nesouhlas s tímto způsobem uvažování a na v jisté míře „účelovost“ v jednání starostů upozorňuje informátor - zástupce rozvojové organizace. Ten jako jediný ze zástupců regionu se stávajícím rozložením pravomocí a rolí souhlasí, a to i přesto, že k současné podobě správy území zastává podobně kritický postoj jako ostatní.

„(...) já bytostně nesouhlasím dneska s tím, co si někteří starostové vymysleli, jak Radu zeštíhlej. To je účelová čuňárna. Účelová čuňárna k odstřelení různých nepohodlných aktérů – zejm. přírodovědců, ale i mě“ /pozn. aut. – původní znění parafrázováno z důvodu anonymizace/

„Já proti Radě nic nemám v téhle podobě, nemám nic ani proti tomu, že má ten statut, kterej má - ten poradní a iniciační ze zákona. Já jsem totiž přesvědčeněj o tom, že tam jinej model být nemůže. Takový to vyřvávání zrovna těch starostů, (...) jako o tom "my budeme rozhodovat", tak to nejde. To nejde, to je odpovědněj ředitel (...) a ten ředitel by pak co? Byl nástrojem tý Rady? Tak to nejde. To může fungovat u akciový společnosti. To by musela mít ta společnost odpovědnost vůči tomu celému, to je vůči národu. To jaksi by asi nešlo. Takže to je podle mě jediný možný řešení, aby ta Rada zůstala i v téhle těch věcech taková, jaká je.“ (Rozhovor, zástupce regionu 24. 5. 2010)

Opodstatnění daného stavu rozložení pravomocí odvozuje od odpovědnosti za stav území vůči celé společnosti, nikoliv pouze vůči místním obyvatelům. V tomto se svou argumentací paradoxně přibližuje členům vědecko-ochranářské skupiny. Paradoxně proto, že s mnoha řešeními jejích zástupců zásadně nesouhlasí.

Téma odbornosti je dalším z bodů, které aktéry názorově značně rozděluje. Těmi skutečnými a často velmi váženými odborníky jsou z pohledu obcí primárně specialisté na lesní ekosystémy – lesníci, pojmající péči o ekosystém v tradičním stylu, dále pak odborníci na problematiku socio-ekonomického rozvoje. V tomto ohledu vypadávají ze sledovaného spektra zejm. přírodovědci a ekologové, jimž je většinou aktérů – zástupců regionu přisuzována role čistě poradních orgánů v problematice související úzce s jejich specializací.

„Samozřejmě měli by tam být podle mýho zástupci vysokých škol, kterých jako se park dotýká nebo aspoň někdo z nich, akademie věd, ale určitě ne zástupci jednotlivých výzkumných ústavů. Na to by měl být jeden poradní sbor speciální, kterej

prostě ať se schází podle potřeb jednotlivých odborníků, ale ne Rada parku. V žádném případě ne.“ (Rozhovor, starostka 20. 4. 2010)

„(...) když je Šumava ze 75% les, tak kde jsou ti odborníci na ty lesní ekosystémy? Proč teď nesmí mít najednou slovo? Proč je větší slovo biologa? Já když budu, já nevím, polární badatel a budu bádát na poušti, tak si asi budou myslet, že jsem cvok. Že moje závěry nebudou tedy těmi relevantními závěry vědeckými.“ (Rozhovor, starosta 19. 4. 2010)

Otázka „skutečné odbornosti“ je ale do značné míry opět zástupným bodem za spor tradiční péče versus tendence k „bezzásahovosti“. Ta je z pohledu regionu určujícím klíčem k rozdělení odborníků na „zaujaté“ a na ty, kteří dokážou věc posoudit „objektivně“. Zaujatost je v tomto smyslu chápána jako tendence dávat přednost přírodě na úkor místních. Posuzovat problematiku na Šumavě pouze skrze hledí přírody a její ochrany, navíc v pojetí v jakém ji chápou přírodovědci a ekologové, považují zástupci regionu za nepřijatelné.

*„Samozřejmě se můžeme přít o tom, co tam /v zákoně – pozn. aut./ je vymezení toho, když se /Rada NP – pozn. aut./ dostane do rozporu. Tam je teď těch věcí strašlivě málo. Umím si představit, že jich tam bude víc třeba, aby šly na to posouzení potom k MŽP. Nevím určitě, jestli ten správní orgán v tom odvolání v uvozovkách je zrovna MŽP, jestli by to nemělo bejt něco **neutrálnějšího**.“ (Rozhovor, zástupce regionu 24. 5. 2010)*

*„Ministr životního prostředí. Takže když tam Správa navrhne, že je tam zákaz vstupu, region s tím nesouhlasí, tak rozhodne MŽP. Pro co rozhodne? Pro region nebo pro Správu NP? Samozřejmě pro Správu NP, to si myslím, že je prostě nefér, protože to ministerstvo rozhoduje vyloženě **neobjektivně**.“ (Rozhovor, starostka 20. 4. 2010)*

*„No a co se týče Plánu péče, tak ten se schvaluje vždycky na deset let a to není takovej problém - zvlášť, když se Rada dohodne, že by ten PP neplatil, tak Rada ho neschvaluje, schvaluje ho Ministerstvo a to si ho schválí. Navíc Ministerstvo řeší rozpory, takže určitě když SNP předloží něco, s čím by Rada neschválila, tak určitě (pochybovačně) MŽP rozhodne **objektivně**.“ (Rozhovor, starosta 19. 4. 2010)*

Pojetí objektivity se v tomto směru významně liší od toho, v jakém ji pojmají vědci a sehrává tak poměrně zásadní roli ve vyjednávání konkrétních případů.

Přírodovědci, ekologové a členové ekologických organizací jsou zástupci regionu přirovnávání k parkurové kobyle s úzkým hledím. Ta se přitom může z pohledu regionu

pohybovat v bezpečném prostoru výzkumných ústavů či blokad, ale neměla by mít podíl na moci v NP. Všechny tyto aktéry, mezi něž zahrnují i některé úředníky, pak zástupci regionu označují jednotně za „ekologické aktivisty“, „radikální ekofundamentalisty“ či „ekoteroristy“. V mírnější variantě pak pouze za „ekologicky zaujaté“ či „konzervativní ochranáře“. Pouze ekologický aktivista v podobě člena ekologické organizace má tuto svou pozici jaksi v popisu práce. Jako takovou ji také všichni informátoři dle svých vyjádření respektují, neboť jsou si vědomi její kontrolní a vyvažovací role ve společnosti.

„Ekologický aktivista je zvláštní člověk. Jo. A jako zvláštní člověk není schopen vnímat celou problematiku toho problému, ale je pro tu společnost cenný, protože je určitým prvkem svědomí té společnosti. (...) jeho existenci já nevidím negativně.“

„(...) v okamžiku, kdy ale bude chtít mít /zástupce NNO – pozn. aut./ podíl na moci, tak se stalo něco špatného. Protože jako nemůže ten člověk s tím úzkým pohledem, nemůže ta parkurová kobyla ovládat to celý hlediště, který vlastně zabezpečuje vlastně to, že ta kobyla jede. Ona ho ovládá. Ona ho ovládá to hlediště emotivně. Ale na to má přece ten aktivista právo. Jo a ale nemůže ho ovládat nějakým způsobem takovým, že bude mít nad tím hledištěm tu moc.“ (Rozhovor, starosta 19. 4. 2010)

„Tam (na SNPŠ) je zaměstnanejš aspoň na tomhle úseku prostě víc ekologickéjš aktivistů, než úředníků, kteří vědí opravdu zcela jasně, co mají dělat. Ne, oni se starají jenom o tu ochranu přírody. O nic jinýho. (...) nikdo neřeší, za jakých podmínek tady ten region bude žít.“ (Rozhovor, starostka 20. 4. 2010)

„Teď se podaří konečně z Ministerstva životního prostředí dostat ekoteroristy a fundamentalisty, kteří normálním lidem, normálně přemýšlivým ochráncům přírody, prostě, tak znechutili život na Ministerstvu životního prostředí, protože tam je to padesát na padesát, že ty lidi byli opravdu nuceni radši mlčet.“ (Rozhovor, starosta 31. 5. 2010)

O problémech s občas příliš jednostranně zaměřeným pohledem úředníků, vědců či zástupců ekologických organizací se v rozhovorech zmiňují i dva zástupci ze skupiny úředníků a jeden informátor-vědec (humanitního zaměření). Přestože účast na rozhodovacích procesech těmto skupinám rozhodně neupírají, ba naopak je v mnohém oceňují, reflektují zároveň negativní důsledky ochranářsky příliš úzce orientovaných rozhodnutí a jednání jak na praktickou realizaci konkrétních záměrů, tak na ovzduší důvěry mezi aktéry.

„(...) tihle ti **úzcí specialisti** si třeba ani nedokážou vybavit některý ty praktický stránky těch posuzovaných činností, (...) od toho úzkýho specialisty dost často zaznívaj určitý návrhy na vyřešení toho problému, který jsou naprosto z říše sci-fi, který jsou prostě neproveditelný. (Rozhovor, úředník 28. 6. 2010)

„oni jako **státní úředníci** mají primárně v popisu práce především ochranu přírody a veřejného zájmu. To je v pořádku, ale na druhém, horším, konci toho spektra, lze pozorovat až jistou profesionální pýchu, neřekl bych ‚fachidiotskou‘ nebo **tunelovou pýchu**, protože oni své věci, pokud máme na mysli přírodu, skutečně rozumějí. Ale nerozumějí konceptu člověk a biosféra a nerozumějí v podstatném slova smyslu trvale udržitelnému rozvoji a tomu, že člověk má taky právo se rozvíjet.“ (Rozhovor, vědec 11. 5. 2010)

Argumentaci starostů reflektují ve svých výpovědích především vědci a zástupci ekologických organizací a oponují jim zcela opačným tvrzením, že obce jsou na území Národního parku a tedy na území státu. Jejich snahu o získání rozhodujícího vlivu nad územím, chápou tito informátoři jako neadekvátní požadavek, který přirovnávají ke snaze zasahovat do majetku soukromého vlastníka.

„Jak ovládat jako? **Ty lesy nejsou jejich**. Ty pozemky nejsou jejich. (...) Žádný obce v týhle republice nebudou trvat na tom, aby mluvily Lesům Český republiky do toho, jak hospodařej na jejich správním území. To je vejmysl šumavských starostů, že národní park leží na správním území obcí. Nenene. Obráceně to je. (...). Oni na to jdou obráceně, že to území je vlastně jejich, a že oni budou rozhodovat o tom, co se tam děje. Nikde jinde to tak nefunguje. Prostě když Vy máte pole a Vy máte les, tak Vám obec nemluví do toho, co s nima děláte.“ (Rozhovor, vědec 21. 6. 2010)

„(...) starostové to prezentují tak, že národní park je na jejich území. To je další velice zajímavá věc, že **oni si osobují práva vlastníka**. Ačkoli vlastníka zastupuje Správa národního parku. (...) je velkej rozdíl mezi tím, když něco požaduje město Kašperský hory a požaduje to speciálně ke svému majetku, ke svým 4700 hektarům lesa a něco jinýho je, když křičí obec Stožec, jak ten národní park nedělá to, co by obec chtěla. A nevím v republice jinde, že by nějaká obec zasahovala Lesům Český republiky (...) do odborných otázek managementu lesa.“ (Rozhovor, zástupce ekologické organizace 16. 6. 2010)

„(...) oni mi řekli, že **jako oni nejsou v národním parku, národní park je u nich**, na jejich katastru a to je taky dost špatně. Jo, oni kdyby se brali tak, že my jsme v národním parku a my ten park chceme, tak se budou chovat úplně jinak, ale oni mi řekli: „Jakýpak copak, oni jsou na našem katastru - Park je na našem, tak nás bude

poslouchat“ a tak to došlo daleko, že vlastně tam máte pár starostů, kteří to všechno ovlivňují (...).“ (Rozhovor, zástupkyně ekologické organizace 21. 5. 2010)

Členové vědecko-ochranářské skupiny, část úředníků a podnikatel-solitér vychází při posuzování práva rozhodovat o Šumavě primárně z toho, že je zde vyhlášen Národní park. Kritizují v tomto smyslu obce za jejich snahy o uchopení moci a z jejich pohledu neoprávněné přivlastňování si území. Tam, kde tedy starostové zakládají rozhodovací pravomoc na vztahu a příslušnosti k místu, staví vědci a zástupci ekologických organizací především odbornou nezávislost, jež je z jejich hlediska zárukou obhajoby veřejného zájmu.

A na hájení toho veřejného zájmu má být nezávislý odborník, protože on hájí tu ochranu přírody ve jménu i těch Pražáků i celé té společnosti, aby tam Pražáci mohli jet na rekreaci nebo abychom pro vnitřní hodnotu přírody uchovali tu divočinu nepoškozenou na věky věků pro budoucí generace pro celou společnost. Proto je tedy systémově naprosto správně, že část té vědecké sekce je mimo místní, nerekrutuje se z místní lidí, dokonce bych pokládal za špatné, kdyby tam byli jenom místní lidé, jo. (Rozhovor, vědec 11. 5. 2010)

Za odborníky v tomto ohledu považují ale primárně přírodovědce a ekology, tedy ty, kteří znají biologii druhů a fungování procesů natolik dobře, že jsou schopni jaksí „mluvit za přírodu“. Tito vědci jsou zástupci ekologických organizací přirovnáváni k lékařům, kteří znají, jak funguje tělo pacienta a jsou proto schopni odhadnout jeho potřeby. Jejich odborný názor by tedy měl být základním kamenem a zároveň mantinelem dalších úvah.

*„No, já si myslím, že park si nesmí nechat vzít tu pozici tý Správy. Že on je tím v uvozovkách hegemonelem toho území. On si to nesmí nechat vzít a on si to vzít nechal už částečně. On má prostě **stanovit ty mantinely, v kterých se prostě jedná a mantinely, ve kterých už se nejedná.** Jo, říct prostě: ‚Tak tady o tom už se bavít v žádném případě nebudem, tady o tom jo, ale o tomhle ne.‘ Jo a je to bohužel tak, že oni dneska už si nechávají běžet k těm obcím schválit jako skoro všechno, aby posléze jim to ty obce stejně hodily na hlavu.“ (Rozhovor, vědec 21. 6. 2010)*

„Ty limity řeknou Ti přírodovědci. My s nima o tom nebudeme diskutovat a oni řeknou: ‚Do tohoto území smí tisíc lidí za rok, rozptýlení po pěti a v časovejch odstupech tři dni.“ (Rozhovor, podnikatel solitér 15. 4. 2010)

Základním důvodem pro obhajobu tohoto stanoviska je zástupcům vědecko-ochranářské skupiny krom principu předběžné opatrnosti také víra ve schopnost

vědy nahlédnout problematiku objektivně. Základem objektivitu je v tomto ohledu absence politických vlivů a soukromých zájmů, ale také fakt, že daný člověk je ve věci odborně vzdělán, což váhu jeho výpovědi odlišuje od názoru laické veřejnosti.

„Ano, ale není možný ten konsensus o ochraně toho dělat v týhle tý bipolární úrovni, kdy na jedny straně je občasně zvolený nějaký starosta obce a na druhý straně jsou lidi, který celý život zasvětili studiu nějakýho organismu a vědí nejlíp, co může a nemůže. Jestliže takovej člověk řekne, když splníte tohle, zvíře zůstane, když tohle neuděláte, zvíře vymizí, tak neměl by ten vědec rozhodovat to politicky, ale ten politik by měl bejt natolik vzdělaný, že dá na toho vědce. Bohužel tak to ale na tý Šumavě dneska neplatí..“ (Rozhovor, vědec 8. 6. 2010)

Zcela odlišné se k věci staví zástupce regionu, který své pojetí způsobu rozhodování o ochraně přírody a dosahování kompromisu přirovnává k obchodu, v němž se prvky ochrany vyjednávají podobně jako cena na trhu, či zboží za zboží. Obchodovanými artikly jsou přitom obvykle míra omezení a způsob kompenzace.

„A at' mi hlavně nikdo nevypráví, že se s ochranou přírody neveksluje. Veksluje se s ní. Po celým světě se s ní veksluje. Je to předmět obchodu prostě, někdy až nestydatýho. A tak to je prostě a určitý obchody i v ochraně přírody se musej udělat a jsou, já jsem o tom přesvědčený, pro blaho věci.“ (Rozhovor, zástupce regionu 24. 5. 2010)

Otázka toho, o čem se jedná a o čem už nikoli je přitom základní třecí plochou mezi regionálně-podnikatelskou skupinou a zástupci skupiny vědecko-ochranářské v případě splouvání Teplé Vltavy.

6 Reflexe vyjednávání

Faktory uvedené v předchozích kapitolách se prolínají případem splouvání Teplé Vltavy nejen v přístupu jednotlivých lidských aktérů k samotné problematice, ale i v procesním nastavení či omezení celého vyjednávání, neboť do něj kromě lidských aktérů vstupují i aktéři nelidští propleteni v hybridních sítích aktérů, které se ustavují mezi přírodou a společností (Latour 2003). Z předchozích kapitol přitom vyplývá, že se ve sporu potkávají nejen dva odlišné způsoby konstrukce a hodnocení přírody, ale i dvě odlišná pojetí světa faktů a hodnot, vědy a politiky a způsobu, jakým spolu mají komunikovat. Výsledkem je kontroverze, v níž o suverenitu vzájemně soupeří purifikovaná fakta o zvláště chráněné perlorodce, makrofytech, ekosystému Teplé Vltavy s purifikovanými zájmy místních, podnikatelů a vodáků. Oba systémy přitom pro své ustavení aktivizují bezpočet dalších subjektů a objektů, které teprve prostřednictvím vzájemných vztahů utvářejí konečnou podobu dané entity (Law 1999).

Fakta o perlorodce a dalších druzích jsou zjišťována na základě složitého propletence vědeckých nástrojů, metod, lidí ale i společensky ustavených zákonů, pravidel a institucí. Zájmy místních, podnikatelů a vodáků se propojují s historickou tradicí, charakterem řeky, typy lodí, technologickým vývojem, vlastnostmi materiálů, fyzikálními zákony, ale i s politickým vývojem společnosti. Stejně složitý systém pak představuje samotný proces vyjednávání, v němž se shluky aktérů navzájem vážou dohromady a jehož prostřednictvím se jeden typ jsoucna „překládá“ do jiného typu jsoucna (Law 1992, Latour 2002) – vyhlášení NP Šumava do primátu vědeckých faktů před politickým rozhodnutím, úlomky makrofyty zachycené v sítích do počtu centimetrů, při nichž je bezpečné splouvat, vztah k území do práva rozhodovat atd.

Pokusím se proto v rámci této kapitoly popsat, jak se uvedené faktory projevují na průběhu vyjednávání a strategiích aktérů. Základem je mi opět analýza rozhovorů, dokumentů a záznamů z terénního pozorování.

6.1 Vliv faktorů na vyjednávání podmínek splouvání

Základní pojetí přírody a její hodnoty nastíněné v kapitole 6.1 se odráží primárně v míře, s jakou jsou aktéři ochotni přijmout, či naopak prosazují, omezení splouvání na Teplé Vltavě. Škála postojů se v tomto smyslu pohybuje od požadavku uzavřít řeku zcela,

po snahu přijmout pouze nejnútnejší omezení a řeku ponechat v co nejvyšší míře využitelnou pro účely splouvání. Hodnota přírody pojatá skupinou regionálně-podnikatelskou primárně jako instrumentální či užitná a skupinou vědecko-ochranářskou jako přírodovědná či vnitřní, se promítá do způsobu, jakým obě strany sporu přistupují ke způsobu stanovení ochrany Teplé Vltavy. To se nejvýrazněji projevuje na „vyjednávání“ o limitu hladiny pro splouvání, který se ve srovnání s dalšími způsoby ochrany řeky stal vlajkovým tématem sporu a jednou z příčin jeho trvání.

Utilitárně-funkcionální pojetí chápe přírodu primárně jako zdroj. Její hodnota spočívá tedy především v užité hodnotě pro člověka. Jistá míra škody spojená s jejím užíváním je v tomto smyslu chápána jako běžná a normální. Přijatelnou míru omezení lidské činnosti je proto potřeba podle zastánců této ideologie vyjednat mezi lidskými aktéry, jejichž užitku se omezení dotýká. Do této role přitom řadí shodně podnikatele, zástupce regionu, vodáky a do jejich opozice pak vědce. Výchozím bodem pro vytváření kompromisu v případě splouvání Teplé Vltavy je tak pro zástupce regionálně podnikatelské skupiny stávající stav omezení na jedné straně a limit pro „bezeškodné“ splouvání navržený odborníky na straně druhé. Tyto dvě pozice symbolizují plnou míru užitku obou stran, z níž je potřeba vyjít k vyváženému stavu. Jinými slovy je potřeba najít kompromis mezi 45 a 61 cm hladiny¹⁵.

„No, tak není jiná cesta než skutečně hledat kompromis tak, jak jsme si to řekli. Tak dobře, tak ty říkáš, že při jednašedesáti centimetrech to nedělá žádnou škodu a já Ti říkám, že mně o to splouvání jde tolik, že bys měl kousek škody přijmout. Tak já Ti říkám, že když to bude padesát pět, tak že to sice nadělá škodu desetiprocentní, než když to bude čtyřicet pět a tu, že by si měl snést. A on řekne: "no dobře, tak já ji teda snesu - těch padesát pět, ale ne libovolnej počet lodí a těch lodí bude míň a tím každá ta loď je nositelem určitý ty škody.“ Tak prostě takhle se to musí normálně hokynářsky dohodnout.“ (Rozhovor, zástupce regionu 13. 4. 2010)

Jako opodstatnění svého požadavku přitom zástupci regionálně-podnikatelské skupiny uvádějí fakt, že splouvání bylo po založení parku povoleno, v návaznosti na což vznikla podnikatelská síť zahrnující především půjčovny lodí, ale i provozovatele kempů, penzionů a restaurací. Přílišné omezení splouvání přirovnávají k demolici domu, který jim

---

15 Pozn. aut. – hodnoty vztahované k měřicí lati na Soumarském mostě. Hladina 45 cm představuje omezení platné do roku 2009. Limit 61 cm byl navržen v roce 2006 odbornou Studií vlivu splouvání na ekosystémy dna Teplé Vltavy jako hranice relativně bezeškodného splouvání (VÚV TGM).

SNPŠ povolila vystavět. Z hlediska vodáctví se pak odvolávají zejména na dlouholetou tradici a určité zvykové právo.

Přírodovědně-ochranářský motiv v přístupu informátorů pohlíží na hodnotu přírody také do značné míry perspektivou člověka, ale zohledňuje při tom jako primární nutnost uchování její hodnoty do budoucna. Míru ochrany proto určuje především principem předběžné opatrnosti, jenž má být dostatečnou zárukou pro to, aby nedošlo k nevratné ztrátě přírodních druhů či poškození funkcí ekosystémů. Tato škoda je z hlediska aktérů ekonomicky nevyčíslitelná. Přístup k přírodě v podobě uznání její vnitřní hodnoty pak zakládá potřebu uchování druhů nejen z podstaty jejich budoucí užitné hodnoty, ale i z etického a morálního vztahu člověka k přírodě bez ohledu na přímý užitek z ní. Tento způsob uvažování přítomný v argumentech zástupců vědecko-ochranářské skupiny, podnikatele solitéra a většiny úředníků potom vede k přesvědčení, že o míře omezení se v případě nevratného ohrožení druhů nevyjednává. Ochranu je v daném případě nutné zajistit v co nejvyšší možné míře, či minimálně v míře vyloučení rizika poškození. Limit má v tomto ohledu stanovit vědec, který o jeho podobě vyjednává v rovině aktérů: další vědci, perlorodka, makrofyta, pstruzi, lodě, pádla, profil koryta řeky, pokryv dna, měřící zařízení ad. Politický rozměr vyjednávání limitu je většinou aktérů zastávajících tuto pozici striktně odmítán a vědecky dané limity chápe jako laťku, kterou je nutné plně respektovat. Legitimitu k tomuto postupu dává z hlediska těchto informátorů samotný fakt vyhlášení NP Šumava. Za kompromis v tomto kontextu chápou zástupci vědecko-ochranářské skupiny a většiny úředníků samotný limit 61cm, který je z jejich hlediska vstřícným ústupkem vůči regionu, neboť zákon obecně splouvání řek v národních parcích zakazuje.

*„(...) když vykrytalizovaly z těch studií nějaká hladina těch jednašedesát centimetrů, tak jsme v podstatě měli dvě varianty – buď trvat na absolutním zákazu, a nebo prostě svým způsobem **ustoupit, ale myslím si, že ustoupit na výhodnější pozici** někam, kde jsme opřeni o nějaký výzkumy. A my jsme se poměrně rychle rozhodli ustoupit z toho plošného zákazu a respektovat výsledky vědeckých studií (...) a prosadit to omezení pod těch jednašedesát a nad jednašedesát ať si dělaj, co chtěj.“*
(Rozhovor, zástupce ekologické organizace 30. 6. 2010)

Přestože i většina úředníků Správy NP Šumava pojímá přírodu z výše uvedeného hlediska, stojí zároveň jakožto instituce mezi dvěma mlýnskými kameny – regionem, podnikateli a vodáky na jedné straně a vědci a ekologickými aktivisty na straně druhé.

S oběma stranami zároveň přichází odlišné představy o způsobu „vyjednání“ kompromisu a obě strany přitom vyjadřují svou nespokojenost s tím, že SNPŠ není dostatečně razantní v jednom či druhém směru. Sama Správa NPŠ je přitom v pozici aktéra odpovědného v souvislosti se spravovaným územím za dodržení zákonných norem a to jak ve vztahu k legislativě platné v ČR, tak v Evropské unii. Sami úředníci se pak dělí na ty, kteří se domnívají, že věc je nutné vyjednat politicky a na ty, kteří považují za nutné primárně respektovat doporučení vědců.

„Ty jednání byly velmi obtížný, protože ten region se dohadoval skutečně o každým centimetru. Nejdřív byla velikánská bouře kvůli zvýšení, že by na šedesát centimetrů - vyloučeno. A to ještě (...) nebylo žádný naturový posouzení, nic. My jsme se dohadovali a skutečně s tím regionem došlo k nějaké dohodě předběžnej, že by se hladina zvedla (...) my jsme tady měli podnikatele, měli jsme tady zástupce obce, měli jsme tady zástupce nevládních organizací, zástupce tý vědecký sféry. (...) A tam, protože nevládní organizace, ty hrozně křičely, že jsme hrozný lumpové, že tu přírodu nechráníme důsledně, ale my jsme udělali nějaký vstřícný gesto jsme říkali v tom rozdílu, zvedneme to o třetinu a bude to. Nakonec jsme se na tom i nějak domluvili. Sice nevládky protestovaly, půjčovny taky protestovaly zase z opačného konce, ale k nějaké dohodě došlo a bylo to domluvený.“ (Rozhovor, úřednice 21. 4. 2010)

Vztah k místu se ve vyjednávání podmínek splouvání odráží do určité míry nejen v představě rozvoje dané oblasti, ale také v perspektivě, s níž informátoři pohlížejí na omezení splouvání. Zatímco obhájci vyšší regulace shodně argumentují tím, že z hlediska turistické návštěvnosti představuje splouvání sotva setinu celkové návštěvnosti NP, vyzdvihují zástupci regionálně-podnikatelské skupiny význam, který má tento druh turistiky v měřítku okolních obcí. V tomto smyslu se opět provázaně s pojetím ochrany přírody liší představy informátorů o budoucím rozvoji vodácké turistiky. Na jedné straně tak panuje představa vylepšeného zázemí pro turisty jak v kempu, tak na trase řeky, vytvoření vodáckého značení navigujícího vodáky do proudnice, či dokonce způsobu regulace v podobě vytváření zásob vody v horních partiích Šumavy, kterými by byla udržována relativně stabilní hladina řeky. Obecně jde o návrhy, které se snaží všemi cestami předejít omezení vodáků, které nepovažují za hlavní škůdce. Za mnohem škodlivější v tomto ohledu chápou přírodní vlivy (povodně, valení ledů) a ostatní živočišné druhy (dravé ryby, vydra).

Na druhé straně existuje představa postupného omezení běžného splouvání a posílení role průvodcovaného splouvání, coby přírodně-poznávací aktivity. V představách některých informátorů figuruje i možnost úplného uzavření řeky. Současně je ale brán ohled i na další faktory ovlivňující řeku, jakými jsou např. znečištění z okolních obcí, či skladba rybí osádky. Splouvání, potažmo využívání řeky člověkem je chápáno ale jako nejsnazší a přímá cesta, jak řece „ulevit“ od negativních antropogenních vlivů. Na rozdíl od rozvoje je zde argumentováno ojedinělostí ekosystému a výskytem vysoce citlivých a kriticky ohrožených druhů.

Obě strany pro rozhodnutí o výsledné podobě splouvání vyžadují v určité míře sdílený postup odborného a laického pohledu. Jejich postoje ale naráží na faktor pojetí objektivitu a již zmiňovaného kompromisu. Požadavek na vypracování odborných studií, vycházející shodně z obou stran názorového spektra, je ze strany regionu kritizován jako neobjektivní, neboť je vypracován přírodovědci, či dokonce členy občanského sdružení a primárně s ohledem na přírodu. Protesty míří v tomto smyslu nejen vůči odbornosti posuzovatele, ale i vůči „mocenské pozici“, kterou z jejich hlediska svými posudky získává.

„Prvně jsem jeho jméno /odborného posuzovatele – pozn. aut./ slyšel v okamžiku, když tedy posuzoval Modrý Sloup a tetřeva hlušce, tak jsem si říkal, mladej člověk (...) no, dobře. Pak tady začal posuzovat víc věcí okolo Šumavy. No, tak jsem si říkal.. "no, dobrý.. posuzovatel na Šumavu, tak to je spojení s ním, tak dobrý." No pak posuzuje dálnice na Moravě, tak jsem si říkal, „no, dálnice“. Pak posuzuje tady vliv atomový elektrárny,..“hmm.., to je dobrý“. No a pak posuzuje politiku územního rozvoje České republiky! (...) A to už jsem si říkal.. tak a to je nějak moc (...) Jo a pak je tím hlavním člověkem, který tedy posuzuje ekosystém tý Vltavy a to je moc kšeftů na jednoho člověka. To já nemám tak nějak jakoby zažito, že by tady měl být jeden ústřední odborník, který je schopen posuzovat jak turistickou cestu v Luzenským údolí, tak dálnici na Moravě, tak já nevím vliv jaderných elektráren a vliv zásad územního rozvoje nebo politiku územního rozvoje České republiky co se týče vlivu na přírodu. A to se mi ten člověk znelíbil a podruhý se mi okamžitě znelíbil, když jsem zjistil, že je vlastně členem občanského sdružení Ametyst, čili jako o tom, co je, nebo není vhodné pro tuto zemi z hlediska ekologických zátěží, rozhoduje ekologický aktivista.“
(Rozhovor, starosta 19. 4. 2010)

Pojetí objektivitu ze strany vědecko-ochranářské skupiny, podnikatele-solitéra a úředníků koresponduje se způsobem, jakým byly studie provedeny a jejich závěry proto respektují. Svou roli přitom hraje i určitá autorita vědy, či vědecká kolegialita a souhlas

s nastavením systému (vč. zákonného), který odpovídá do velké míry způsobu, jímž chápe tato skupina podstatu rozhodování o ochraně přírody i postavení odborníka v procesu vyjednávání. Zástupci této skupiny chápou za pochybení v procesu rozhodování, uskutečnil-li se na základě politického rozhodnutí nerespektujícího odborné stanovisko. To, je v daném procesu stále jen jedno.

Oba postoje vedou k patové situaci politicko-vědeckého přetahování se, kdy strategie aktérů spočívají na jedné straně ve snaze vytvářet alternativní vědecká stanoviska a politická rozhodnutí s vyloučením čistě vědeckého pohledu na věc a prosazení zájmu zachování ekonomické využitelnosti řeky. Protiváhou je pak tendence vytvářet více vědeckých studií, čímž dochází k vytváření stále většího množství „závazných“ faktů, které mají vést v ideálním případě k potvrzení hodnotového stanoviska o nutnosti ochrany vzácných druhů. Jako obranu proti politickým rozhodnutím pak zejména ekologické organizace hledají oporu v zákoně a úzkostlivě tlačí na jeho dodržování. Synonymem pro „zákonný postup“ je v jejich pojetí přijetí vědeckého stanoviska jako závazného rozhodnutí. Ve stále intenzivnější snaze o pádnou argumentaci vedenou po dvou oddělených liniích vzniká čím dál tím propletenější síť, v níž lze najít jen obtížně (či zda vůbec) čistě vědecké či čistě politické prvky, přesto se pokusím v následující kapitole představit, jakým způsobem používají jednotlivé strany v případě splouvání Teplé Vltavy expertizu a politiku jako strategie prosazení svých zájmů.

6.2 Strategie aktérů

Od dohody k expertýze

Za výchozí bod případu vyjednávání podmínek splouvání Teplé Vltavy beru samotný rok založení Národního parku Šumava, kdy došlo k dohodě mezi tehdejšími vedením Správy a regionem, že Vltava jakožto tradiční vodácká řeka bude výjimkou ponechána ke splouvání. Tuto dohodu reflektují ve svých výpovědích téměř všichni informátoři. Většina z nich – zástupci regionu a podnikatelé především – vcelku paradoxně dodávají, že už tehdy mělo dojít k výraznější regulaci, která by nedopustila tak silný nárůst komerčního splouvání, ke kterému následně došlo. Skutečnost, že se tak nestalo, považují za chybu vědců, respektive SNPŠ, která by za případné škody z hlediska mizení druhů měla nést

odpovědnost, stejně jako za finanční ztráty podnikatelů, které zde nechala rozvinout činnost, již následně omezuje. Ochota k dohodě prokázaná při založení NP Šumava je zástupci regionálně-podnikatelské skupiny používána jako argument nejen pro to, že nelze o několik let později splouvání omezit natolik, že by zrušilo podnikatelské aktivity, ale také jako důkaz vědeckého selhání či účelovosti současných argumentů o ochraně druhů.

„Nedávno jsem si psal po mailu s nějakým, nějaké je to člen rady národního parku docent, doktor a další tituly, kterej jako se mě ptal, kdo teda jako zaplatí škody, pokud nějaký ty škody na tý přírodě? A já jsem mu říkal: „No tak v první řadě byste to měli být vy vědci, protože vy jste mlčeli, vy jste patnáct let mlčeli nebo třináct let mlčeli. Nic jste pro to neudělali, věděli jste to (...), že ta perlorodka tady je. Protože existují studie, jak jsem do toho pronikal, někdy už ze sedmdesátých let, že ty perlorodky tady snad údajně byly.““ (Rozhovor, podnikatel 22. 5. 2010)

V souvislosti s vývojem situace ale informátoři shodně poukazují na důležité faktory, které po roce 1989 přispěly k jejímu postupnému vyhrocení. Těmi jsou z jejich hlediska především vznik půjčoven, technologický vývoj a s ním spojená změna materiálu používaných lodí, stejně jako vyšší dostupnost aut a tím i možnosti dopravit se do místa. Tyto okolnosti způsobily jednak nárůst počtu vodáků o „vodáky“ rekreanty, a jednak omezily nutnost brát zvýšený ohled na stav hladiny, neboť plastové lodě jsou ve srovnání s laminátovými téměř nezničitelné. Tento vývoj vedl k nárůstu počtu splouvajících lodí až k hodnotám okolo jedenácti tisíc v letech 2001 – 2003 (SNPŠ). Regulace byla v té době dána pouze ročním obdobím, časovým úsekem v rámci dne a orientační výškou hladiny určenou na základě pokusného splutí. Tato forma regulace platila až do roku 2004.

Výška hladiny byla vždy něčím, co museli vodáci z hlediska splouvání řešit. S rozšířením odolnějších lodí začali tuto věc řešit spíše ochránci, aby tak zátěž řeky udrželi v přijatelné míře. Skutečnou „hru o centimetry“ a počty lodí ale odstartovalo období po roce 2000, kdy nárůst počtu vodáků v kombinaci se suchými obdobími vedl nejen zaměstnance Správy NPŠ, ale i ekologické organizace ke zvýšené pozornosti a obavám o poškození ekosystému. Snahy o zpřísnění podmínek ale dle výpovědi úředníků narazily na odpor regionu a bylo tak nutné negativní vliv splouvání prokázat vědecky. Požadavek na vypracování odborného posudku tak vzešel určitou měrou z obou stran sporu.

První odborná studie vypracovaná Výzkumným ústavem vodohospodářským si vytkla za cíl prozkoumat možnou souvislost mezi množstvím splouvajících lodí a mírou poškození ekosystému. Za indikátor byly v tomto případě zvoleny podvodní rostliny

(makrofyta). Vědci na základě výzkumu v terénu došli k závěru, že existuje přímá souvislost mezi počtem splouvajících lodí a množstvím zachycených úlomků či vytržených kusů rostlin. K významnému ovlivnění přitom podle studie dochází už při 45 cm hladiny a 20 propluvších lodích (Simon, O., Kladivová 2004). Za hlavní negativní faktory tak byly označeny nízká hladina vody, lodě a pádla a neukázněnost vodáků vstupujících i přes zákaz do koryta řeky. Ještě před dokončením této studie byl pro rok 2004 pevně stanoven spodní limit pro splouvání na 45 cm (měřící lať Soumarský most). Toto omezení naráželo na nesouhlas ze strany regionu i podnikatelů. Studie tak „pouze“ potvrdila oprávněnost dané regulace.

Ekologické organizace tuto změnu uvítaly a odborná studie se stala jejich důležitým argumentačním nástrojem a podnětem pro další aktivitu v dané kauze. Ve svých veřejných výzvách starostům a podnikatelům prezentovaných často skrze média využívaly tyto organizace právě dichotomie politiky a vědy jako základních a nesouměřitelných modů uvažování o ochraně Teplé Vltavy. Samotnou SNPŠ přitom kritizovaly za přílišné ústupky regionu a přijetí politického rozhodnutí.

*„Starostové podle našeho názoru zcela **ignorují odborná stanoviska** a poukazují jen na to, že je bráněno v podnikání a rozvoji obcí. Neuvědomují si ale, že rozvoj turistiky je přímo závislý na kvalitě a jedinečnosti šumavské přírody.“*
(Econnect, „Podnikání není všechno“ říkají ekologové, 29. 9. 2004)

*„V této souvislosti je nutno zmínit, že již mezní **limit 45 centimetrů jako hranice pro splouvání nebyl navržen podle odborných kritérií**, ale spíše v důsledku obav před nevolí podnikatelů a obcí zainteresovaných na zisky ze splouvání. Expertní posouzení Výzkumného ústavu vodohospodářského T. G. Masaryka hodnotilo navrženou výšku vodního stavu jako příliš nízkou a navrhovalo limit 55 centimetrů. Správa NP a CHKO Šumava však při rozhodování k této studii nepřihlédla (...).“*
(Econnect, Jaká bude budoucnost NPR Vltavský luh?, 22. 3. 2005)

Cílem protistrany byla v tomto ohledu primárně obrana podnikání v regionu, vázaného dle vyjádření starostů do značné míry právě na vodáckou turistiku. Tito aktéři se proto snažili především předejít úplným zákazům splouvání, které byly od roku 2004 vázány vždy na minimální výšku hladiny. První rok přísnější regulace byl vydán zákaz na celkem 41 dní, což představuje v uplynulých letech maximum.

Mezi „expertými“ a „politikami“

Pokračování sporu se neslo do roku 2009 v duchu vypracovávání dalších expertních posudků a studií jak přírodovědného tak socioekonomického zaměření, ale také zasedání pracovních skupin a projednávání Radou parku. Nesouhlas regionálně-podnikatelské skupiny s oficiálně zadávanými studii směřujícími z jejich hlediska k cílenému usvědčení člověka z poškozování přírody a tím potlačení jeho aktivity vedl zejména starosta k mnoha stížnostem na neobjektivitu studií a následně ke snaze o hledání alternativních odborných názorů a k tlaku na politické řešení situace. I v průběhu těchto let došlo ze strany regionu k blokování projednávání návštěvního řádu na radních zasedáních. Na druhé straně snaha SNPŠ přinést co nejobjektivnější podklady pro následná rozhodnutí vedla k paradoxní situaci, kdy vyjednávání v rámci pracovních skupin bylo do značné míry blokováno snahou respektovat vědecká doporučení a směřováno do určité míry tlakem na přijetí odborně daného limitu. Argumentace se přitom nesla v několika liniích.

Studie Výzkumného ústavu vodohospodářského se krom pokračujícího výzkumu vlivu splouvání na makrofyta zaměřila i na sociologický výzkum mezi vodáky. Ten dle výzkumníků potvrdil, že více jak polovina z dotázaných s omezením splouvání souhlasí. Důvodem je podle studie nejen to, že se vodákům při vyšším stavu vody lépe jede, ale také to, že jim „záleží na přírodě“ (Simon, Kladivová 2006). Autoři zde zároveň argumentují tím, že vodácké průvodce ze 70. let 20. století doporučují limity splavnosti srovnatelné s návrhy plynoucími z výzkumu. Výsledným doporučením této studie přitom bylo zvýšit limit hladiny na 73 cm na Chlumu, což odpovídá cca 61 cm na Soumarském mostě, vyloučit splouvání raftů a lépe informovat veřejnost. Studie zároveň z výsledků výzkumu odvozuje nedoporučující stanovisko k otevření dalších šumavských toků pro splouvání. Tím studie zároveň reaguje na požadavek regionu vyměnit regulaci Teplé Vltavy za zpřístupnění jiného toku. Samotné vodáctví hodnotí autoři jako jeden z mnoha negativních vlivů na řeku, ale zároveň jako jeden z nejsnáze ovlivnitelných.

Studie vlivu na avifaunu (Kloubec 2006) s sebou žádné výraznější požadavky na omezení nepřinesla. Zásadní roli však sehrála studie Hodnocení vlivu na vybrané zvláště chráněné živočichy (Chvojková, Volf 2008), která vnesla do vyjednávání velmi diskutovaného aktéra – perlorodku říční. Studie přitom dále rozpracovává dopady tří hlavních negativních faktorů, které identifikuje jako provoz lodí, chování vodáků a typy lodí. Samotné splouvání je přitom z hlediska intenzity negativního vlivu na perlorodku označeno až jako čtvrté po „přímém sběru, znečištění vod a nevhodných způsobech hospodaření“. SNPŠ se v této souvislosti zavazuje pracovat současně na odstranění všech

příčin a studie zároveň zdůrazňuje, že v případě perlorodky se vzhledem ke kritickému ohrožení nejedná o ochranu, ale o záchranu.

Období těchto tří let reflektuje ve své výpovědi jeden ze starostů jako účelové hledání důvodů, které zároveň z pohledu zástupců regionu nereflektuje podstatu ochrany ekosystému. Tu si tito aktéři představují jednak v řešení příčiny toho, proč je ve Vltavě „málo“ vody, jednak v řešení ostatních příčin ohrožení mimo omezení vodáctví. Bez ohledu na to, které z navrhovaných řešení je pro ekosystém lepší, je pravdou, že přes snahu SNPŠ prosadit skrze klíčové druhy ochranu ekosystému jako celku, vyznívá pro širokou veřejnost tato snaha jako ochrana jednotlivých druhů – tu makrofyty, tu perlorodky.

Snazil jsem se jako úplně normální člověk pochopit, kde je problém. Protože (...) každý by měl právo slyšet, že není problém to, že tam někdo vyhlásil první zónu. To ten problém asi není. A ten problém je v tom, že tedy ty lodě, nebo ti vodáci nějakým způsobem tomu ekosystému škodí, jo. A škodí tomu nad rámec působení přírodních sil. To znamená, škodí tomu víc jak v zimě ledy, škodí tomu víc, jak letní a jarní povodně, škodí tomu víc, jak já nevím rybáři, který tam mají bezproblémů povolenky. Ten vodák tomu prostě musí škodit nad rámec těch běžných činností, kterými ta řeka během toho roku probíhá. /simulace rozhovoru – pozn. aut./ "Páni docenti a profesoři, jaký jsou to činnosti?" "I kdyby tam žádná nebyla, je to první zóna." Tak jsem říkal: "Ale to pro mě není odpověď." První zóna se vyhláší nějakým předpisem a dneska tam první zóna být nemusí. Vědci řekli, "Jsou tam makrofyty." Dobře. Tak jsem si naštuoval, co jsou to makrofyty - jsou-li tam, proč jsou tam, proč jsou zrovna ve Vltavě. Je to pomalu tokoucí vodní tok, dobře - mohou tam být. V případě jakoby těch působení přírodních sil dochází k jejich poškozování - "ano dochází". Ne, tahle ta odpověď se mi nelíbí nemohou to být pouze makrofyty, pojdme se dohodnout na pravidlu, který ochrání celý ekosystém Vltavy. (...)

"No, jo, ale je tam avifauna!", říkají vědci. Dobře, tak který tam jsou, jakým způsobem jim to škodí, kdy hnízdí - jsou to skutečně jako to vodní ptactvo, který je na nějakých břehových částech .. jsou-li na levém, na pravém břehu, jsou v břehových porostech, kde jsou? .. Jo, jakým způsobem tam ten člověk škodí? Říkám: "Prosím, vědci, máme už makrofyty, máme avifaunu, pojdme vymyslet pravidlo na ochránění celého ekosystému, ale máme jenom jednu podmínku - ta řeka po desetiletí slouží jako tomu ekonomickému zájmu toho širokého okolí, pojdme najít to pravidlo."

"Nojono, ale tak tam máme tu perlorodku." A to už bylo na nás hodně. Tak jsme se zeptali: "A kolik jí tam máme?" "No, máme jí tam něěékolik tisíc. Máme tam záchranný program perlorodky a proto je to nutný chránit." A my jsme říkali, ale

prosím Vás, my jsme nechtěli makrofyta, avifaunu, perlorodku. My jsme chtěli ten celej ekosystém. Protože tam může být ještě něco! Já nevím, co tam je, protože na začátku tam nebyla perlorodka. Na začátku tam byly teda ty makrofyta, pak když tam byla tedy ta avifauna, tak tam taky nebyla perlorodka. Jo a pak najednou tam tedy byla ta perlorodka. A teď se říká perlorodka, ale neříká se ta avifauna.“ (Rozhovor, starosta 19. 4. 2010)

Oporu pro řešení svého postoje našli starostové v konzultaci problematiky s externím odborníkem, který identifikoval hlavní problém ve špatných odtokových poměrech v krajině. Celkovou ochranu ekosystému by tedy z jejich hlediska zajistilo „vystabilizování“ těchto poměrů a obnovení retenčních schopností krajiny. Mezi možnými řešeními tak někteří vidí např. i řízené dopouštění vody z nádrží v sušších obdobích.

„Máme tady v okolí asi sedm plavebních nádrží, tzv. klauzy - my jsme chtěli nějakou obnovit, tím pádem by se třeba zadržela voda v té nádrži a tím pádem by se zvedla hladina spodní vody, no a potom při tom v tom letě, kdy ta voda není, no tak by se třeba, když by se takhle napustily tři ty nádrže, tak by se postupně odpouštěli a ta voda by tekla do Modravského a do Roklanského potoka, do Vydry a ta Vydra by měla stálou nebo stálejší hladinu.“ (Rozhovor, starosta 19. 4. 2010)

V podobném duchu argumentů z jedné i druhé strany se nesla i jednání pracovní skupiny, která se scházela během let 2006 až 2008. Ze zápisů těchto jednání lze vyčíst odraz situace popsané výše. Ke shodě mezi členy došlo pouze v souvislosti s omezením druhů plavidel. Velmi diskutovanými byly přitom nejen závěry zmiňovaných studií ale i metodiky jejich vypracování a celkové zadání. Zástupci regionu nejčastěji zpochybňovali samotný výskyt perlorodek, přičemž častou výtkou bylo i to, že se za dobu řešení situace až do roku 2008 „o tomto druhu nikdo nezmiňoval“. Protireakcí ze strany SNPŠ přitom byl výčet provedených výzkumů od začátku osmdesátých let do současnosti a zadání monitoringu počtu perlorodek v řece včetně odhadu jejich zárodků ve dně řeky. Závěry průzkumu prezentované skrze média vedly k posílení pochybností a dohadům o skutečném množství i smyslu ochrany. Na jedné straně tak stály pochybnosti o tom, zda perlorodka vůbec v řece žije, neboť ji podle zástupců regionu a podnikatelů nikdo krom výzkumníků a pracovníků SNPŠ neviděl a pokud ano, tak zda je vůbec potřeba „kvůli těm pár kusům omezovat tak významnou činnost jako je splouvání“. Na straně druhé pak snaha o čím dál, tím komplexnější vysvětlování složitého životního cyklu perlorodky, přesvědčování o životaschopnosti populace a především silném důrazu na hrozbu jejího vyhynutí.

Za hlavní negativní faktor v této souvislosti byla označena pádla, přirovnávaná k mlýnskému kolu valícímu se řekou, zástupci regionu přitom stále požadovali přezkoumání vlivu přírodních procesů na život perlorodky a doplnění studií o tyto závěry. Ačkoli k doplnění studie ze strany zpracovatelů došlo a výsledkem byly navrženy limity pro splouvání kajaků a kanoí, odmítli zároveň vypracovávání posudků na „ad hoc vymyšlené argumenty“ v podobě tvrzení, že ledy poškozují ekosystém více než lodě. Součástí dokumentu je zároveň distanc od politické roviny argumentace, což považují daní odborníci za negativní faktor. Současně přitom reflektují nařčení z účelovosti a neobjektivitu jako neoprávněné (Dušek, Chvojková, Volf 2008).

Zajímavým příspěvkem je vzhledem k tématu také stanovisko zpracovatelů k samotné formě diskuse nad problémem, v níž reflektují mj. způsob fungování vědy, vědců mezi sebou a vůči laické veřejnosti.

*Předložení primárních dat použitých při hodnocení naráží na několik problémů. Jen stěží můžeme požadovat data od konzultantů, kteří jsou stejně jako my zvyklí předávat data interpretovaná. Jejich závěrům díky **dobrému jménu a vysoké odborné kvalitě dlouhodobě důvěřujeme** a nemáme žádný důvod je zpochybňovat. Z principu nezávislosti odborné činnosti a vlastnictví know-how odmítáme šíření primárních dat třetím osobám. (...) Budou-li výsledky našeho hodnocení zpochybněny odbornými argumenty, jsme připraveni na další diskusi. **Diskusi odbornou, která odpovídá naší specializaci, a nikoliv politickou**, protože nemáme výkonné pravomoci ani nepatříme mezi aktivisty účastnící se správních řízení!“ (Dušek a kol. 2008)*

Zároveň s důrazným upozorněním na to, že odborníci sami nepřísluší mezi aktivisty, poukazují na důležité hodnoty spojené s ochranou kriticky ohroženého druhu, které by jako takové měly mít přednost před jinými zájmy.

V duchu rekapitulace a upozornění na vědecké závěry se nesly i další veřejná vyjádření ekologických organizací usilujících o zvýšení ochrany Teplé Vltavy. V roce 2007 tak v reakci na zablokování jednání Rady o dané problematice ze strany regionu a tím i odložení změny návštěvního řádu na další rok podaly stížnost na nečinnost SNPŠ k Evropské komisi. Součástí argumentace přitom byly jak limitní stavy vyjádřené v centimetrech, tak v danou dobu ještě pouze ochrana dnových porostů, potažmo ekosystému. Argumentace ochranou perlorodky (opět ve vztahu k celku) se i ze strany ekologických organizací a SNPŠ objevuje až s provedením studie Hodnocení vlivu na vybrané zvláště chráněné živočichy (2008).

Přijatý návrh na konci roku 2008, schválený následně jako součást nového návštěvního řádu Radou NPS, byl výsledkem jednání neoficiální, sebe-ustavující, pracovní skupiny složené z vybraných zástupců regionu, ředitele SNPS a několika dalších úředníků. Ti přitom zpětně reflektují situaci jako značně obtížnou, protože sami se cítili vázáni závěry odborného posudku, ale zároveň byli ze strany vedení tlačeni k přijetí společného kompromisu s regionem. I přesto, že podmínky přijaté pro rok 2009 znamenaly poměrně výraznou změnu v dosavadním režimu splouvání, představovaly zároveň mírnější variantu, než doporučovaly vědecké studie. Vodáci od tohoto roku směli splouvat řeku pouze na kánoích a v úseku od Soumarského mostu do Pěkné pouze při výšce hladiny nad 50 cm, přičemž v intervalu od 50 do 61 cm byl počet lodí omezen na 100 za den a nad 61 cm bez omezení. V měsíci květnu bylo splouvání vyhrazeno pouze na víkendy a důležitou změnu představovalo také zavedení povinnosti registrace přes on-line registrační systém a zpoplatnění splouvání (dospělí 100,-, děti 7-15 let 50,-). Nově byla zavedena také možnost splutí s průvodcem.

Nový systém narážel na řadu kritiky nejen v souvislosti s omezením jako takovým, ale také pro svou složitost. Tato verze návštěvního řádu nicméně platila po celý rok 2009 a dle dohody na Radě SNPS z konce daného roku měla platit i pro rok následující. Další impuls do vyjednávání ale vnesla výtku ze strany Evropské komise a pokračující stížnosti ze strany ekologických organizací upozorňujících dále na nerespektování vědeckých závěrů.

Politická expertýza nebo expertní politika?

Předmětem výtky ze strany Evropské komise přitom byla mj. chybná implementace evropské legislativy do českého právního řádu, v důsledku čehož návštěvní řády národních parků neprocházely posuzováním vlivu na ŽP. Směr dalšího postupu tak přinesla novela zákona o ochraně přírody a krajiny, nabývající účinnosti 1. 12. 2009. V její souvislosti došlo ke změně právní formy Návštěvního řádu NP z „nařízení“ na „opatření obecné povahy“, a tím i k finálnímu uzákonění povinnosti oznámit záměr v podobě návrhu NŘ do zjišťovacího řízení EIA. K naturovému posouzení přitom byly předloženy čtyři varianty splouvání (viz příloha č. 6), přičemž významně negativní vliv byl posuzovatelem vyloučen pouze u variant 3 a 4.

Toto stanovisko zasáhlo v únoru 2010 do oficiálního procesu schvalování návštěvního řádu a vyvolalo rozkol mezi členy vědecké a regionální sekce Rady NPS. Ten

byl doprovázen blokadou jednoho ze zasedání většinou členů regionální sekce Rady a spor o uznání platnosti jednání vedl k pokračování již započatého konfliktu mezi radními. Proti sobě tak stály požadavky na zachování předběžně schváleného NŘ z roku 2009 a tlak na respektování vědeckého posudku nabývajícího z pohledu vědecké sekce nově zákonné váhy. I přes značné protesty členů vědecké sekce bylo zasedání Rady v únoru 2010 prohlášeno jejím předsedou i ředitelem SNPŠ za neplatné. Oficiálně prezentovaným odůvodněním přitom bylo nesplnění podmínek usnášeníschopnosti v důsledku neplatnosti některých plných mocí.

Záměr vědecké sekce konstatovat v souvislosti se schvalováním návštěvního řádu rozpor a věc předat do pravomoci MŽP (viz proces schvalování příloha 4) se tak neuskutečnil. V průběhu března pak došlo k zasedání svolanému v rozporu s jednacím řádem v předstihu pouhých dvou dní, na což reagovala vědecká sekce protestní neúčastí.

Za nepřítomnosti vědců tak byl na přechodnou dobu tří měsíců schválen režim splouvání v podobě první části varianty 4 (viz příloha č. 6 tab. 8 - 10). Limitní hranice tak byly rozdrobeny do ještě drobnějších úseků po pěti centimetrech. Tuto situaci reflektují sami úředníci i vědci jako paradoxní, neboť hladina řeky se během dne mění a pět centimetrů považují za míru z hlediska řeky zcela opominutelnou. Za zásadní v tomto ohledu považují prosadit hraniční limit 61 cm. Období vypracování posudku zároveň provázela vzájemná obviňování ze snahy ovlivnit výsledek či samotného naturového posuzovatele. Zástupci regionu přitom znovuobnovený proces tvorby podmínek návštěvního řádu považují za naprosto nepřijatelný, neboť několik měsíců předtím došlo „k historicky první shodě obou sekcí“ na pokračování varianty z roku 2009. Tento fakt považují informátoři z regionu a podnikatelé jako akt, který by měl být nezlomný. Protistrana argumentuje v tomto ohledu nutností dodržovat zákon.

Nově přijatá varianta NŘ nicméně představovala pouhý výňatek z „postupného útlumového režimu“, který naturový posuzovatel schválil pouze jako celek na tři roky. Tato podmínka nebyla dodržena, což se stalo předmětem výtek jak ze strany ekologických organizací tak vědců. Proces posuzování postoupil do zjišťovacího řízení EIA a na základě došlých vyjádření a výsledku naturového posudku bylo v květnu 2010 rozhodnuto o posuzování záměru podle zákona 100/2001 Sb. s předpokládaným ukončením procesu v březnu 2011. Účastníky připomínkového řízení byly v tuto dobu nejen ekologické organizace, ale i vědecké uskupení a obce. V souvislosti s rozhodnutím bylo pravděpodobné, že dojde po dobu zpracování EIA k uzavření řeky, a tím k ukončení vodácké sezony v její polovině. Zcela odlišný vývoj v tomto směru zajistila tehdejší

ministryně ŽP Růt Bízková politickým rozhodnutím o prodloužení platnosti návštěvního řádu ve stávající podobě do 30. 4. 2011. Ačkoli mnozí informátoři (zejm. vědci a zástupci ekologických organizací) reflektují toto rozhodnutí jako protiprávní, zaštitila jej paní ministryně souhlasným vyjádřením externí právní firmy. Jako souhlasné následně prezentovala i vyjádření právníků MŽP. Tuto informaci považuje část mých informátorů za nepravdivou. Návštěvní řád nicméně zůstal v platnosti a již pouze jedna ekologická organizace podala v této souvislosti stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu.

Poslední událostí, která tak v roce 2010 ovlivnila podobu splouvání, byl rozsudek Nejvyššího správního soudu, jenž zrušil část návštěvního řádu upravující splouvání, což vedlo k jeho ukončení k 20. 10. 2010, tedy deset dní před závěrem sezony.

Mimo rámec sledovaného období dodávám, že výsledkem řízení EIA v únoru 2011 bylo doporučení Krajského úřadu v Českých Budějovicích přijmout jako závaznou variantu č. 4, tedy postupný útlum splouvání a směřování k vědecky daným limitům. Zástupci regionu a nové vedení SNPŠ spolu s tím ale vydalo prohlášení, že bude proces EIA opakovat.

Shrnutí

Proces vyjednávání splouvání Teplé Vltavy odráží, jak je vidět z výše uvedeného popisu, faktory pojetí přírody, vztahu k místu i objektivitu. Každý z nich se projevuje nejen v argumentační rovině vyjednávání ale i ve zvolené strategii. Tou je ze strany zástupců ekologických organizací, úředníků a vědců především (přírodo)vědecká expertýza, jejíž vypracování a plné respektování závěrů tito aktéři v rámci vyjednávání vyžadují. Studie ale zároveň chápou jako nástroj, jak legitimizovat záměr ochrany a přesvědčit tak odpůrce o oprávněnosti tohoto požadavku. Ochranné opatření by totiž byli ochotni realizovat i bez příslušných studií pouze s ohledem na charakter řeky a výskyt vzácných druhů. Vstupem do vyjednávání a zahájením odborné debaty o problematice poškozování ekosystému ale současně otevírají politickou debatu, které má ale pro tyto aktéry jasně určené hranice v podobě vědecky daných limitů.

Takto nastavené podmínky ale neodpovídají představě vyjednávání ze strany regionu, podnikatelů ani vodáků účastnících se tohoto procesu. Ti ačkoliv vyžadují pro jakékoliv regulace pádné odborné odůvodnění, chápou čistě přírodovědnou studii za neobjektivní a její závěry pouze jako výchozí bod pro hledání společného kompromisu, ve kterém musí být zohledněny újmy, které způsobí plánované regulace (místním) lidem.

Klíčovou strategií je tedy pro tyto aktéry politika opírající se o vědeckou expertýzu čistě jako o jeden z mnoha hlasů v debatě, přičemž tento hlas chápou jako snadno zaměnitelný za jiné odborné hledisko – ne nutně přírodovědné. Hlas přírody, který v tomto ohledu vědecké studie zastupují, nesmí z pohledu zástupců regionu zastínit hlas místních, či obecně potřeb člověka. Rozhodující je pro tyto aktéry právo „domorodců“ rozhodovat o prostředí, ve kterém žijí. Proti tomu je ze strany vědecko-ochranářské skupiny a většiny úředníků stavěn argument, že politické rozhodnutí o ochraně území v kategorii národního parku dává primát veřejnému zájmu, který nejlépe naplňují (přírodo)vědně založená rozhodnutí.

Proces vyjednávání přitom v popsané podobě vtahuje do hry skrze (ale nejen) odborné studie řadu dalších aktérů. Mokrofyta, perlorodka, pádla i lodě udávají následně směr odborné, laické, politické i mediální debatě. V jakkoliv komplexním zasazení tito aktéři do debaty vstupují, žijí v procesu vyjednávání do značné míry jako samostatní aktéři ovlivňující veřejné mínění, důvěryhodnost procesu, argumentační rámce, navrhovaná řešení a představy o řece jako takové. Dalo by se říci, že v určitých momentech tito aktéři doslova koncentrují veškerou pozornost vyjednávání na sebe sama a stávají se symbolem celého procesu. Takto zúžené hledí představuje pro jedny silný argument pro ochranu, pro druhé pak snadný terč, skrze který lze celou problematiku zpochybnit a tzv. „shodit ze stolu“. Zvýšená pozornost na tyto ne-lidské aktéry zároveň působí ve veřejném povědomí nikoliv jako ochrana ekosystému, ale jako ochrana dílčích druhů. Souběžníkem všech těchto faktorů, včetně role vědy a legislativy, je debata o několika centimetrech hladiny, kterou považují vzhledem k pohybu řeky za paradoxní v podstatě všechny strany sporu. Přesto se tato cesta jeví informátorům ve vyjednávání jako jediná, ačkoliv nadmíru obtížně, schůdná.

7 Závěr

Tato práce je případovou studií, která popisuje, jak probíhalo vyjednávání podmínek splouvání Teplé Vltavy, jací aktéři se ho účastnili a jaké hlavní faktory ovlivňovaly postoje aktérů. Součástí výzkumného záměru přitom byla také snaha sledovat, jakým způsobem používaly jednotlivé strany sporu expertizu a politiku jako strategie k prosazení svých zájmů. Jako nástroj k uchopení tématu jsem zvolila kvalitativní strategii výzkumu. Paradigmatem, ze kterého k zodpovězení výzkumných otázek vycházím, je teorie sociální konstrukce reality. Síť aktérů, kteří tuto realitu utváří, přitom rozšiřuji na základě prací B. Latoura (2003) i na aktéry ne-lidské. Přestože tuto radikálně konstruktivistickou teorii nevyužívám v plném rozsahu, chápu ji jako východisko pojetí přírody a společnosti coby dvou vzájemně provázaných celků – aktérů-sítí. I věci jsou v tomto pojetí součástí „sociálního“, které spoluutvářejí, stejně jako se ono „sociální“ podílí na charakteru věcí.

Jako techniku pro získání dat jsem zvolila polostrukturované rozhovory s dvaceti dvěma informátory, dále zúčastněné pozorování na jednáních i ve veřejném prostoru (zejm. v okolí Teplé Vltavy). Prostřednictvím fenomenologie krajiny zachycuji smyslová data spojená s pobytem v krajině, která následně propojuji s převážně přírodovědným popisem. Poslední technikou, kterou jsem využila, byl sběr sekundárních dat v podobě studií vytvořených v průběhu vyjednávání a zápisů z jednání pracovních skupin. Pro výběr informátorů, míst k pozorování i sekundárních dat jsem zvolila účelovou strategii výběru. Mým cílem přitom bylo postihnout co nejširší názorové spektrum aktérů podílejících se na vyjednávání podmínek splouvání Teplé Vltavy a zároveň zachytit tuto problematiku v kontextu prostředí, ve kterém se odehrává. Mými informátory jsou tedy jak zástupci místních obcí a dalších regionálních institucí, tak podnikatelé, vědci, úředníci, ale i vodáci. Média, jakožto další důležitý aktér v procesu vyjednávání, se do mého vzorku promítají skrze reflexi informátorů. Neprovedla jsem proto samostatnou analýzu mediálních vyjádření, ke které by bylo zapotřebí využít jiný výzkumnický pohled. Zbylí ne-lidští aktéři vstupují do mého výzkumu prostřednictvím výpovědí, odborných studií a terénních pozorování.

Získaná data jsem průběžně analyzovala pomocí techniky otevřeného kódování a kategorizace dat. Postupně se tak vynořovala témata a faktory, která se na základě výpovědí informátorů ukázala jako klíčová pro porozumění jejich přístupu k případu, používané argumentaci i zvolených strategií.

Analýzu případu jsem zahájila identifikací sítě ne-lidských a lidských aktérů, kteří mají určitý vliv na průběh vyjednávání. Tato síť představuje široké spektrum aktérů zasahující od celku území se specifickou historií vývoje po drobné rostliny a živočichy obývající Teplou Vltavu. Důležitými aktéry v procesu jsou ale i odborné studie, média, evropská i česká legislativa, úřady a další instituce spoluutvářené aktéry lidskými. Z těch se jako nejvýznamnější jeví zástupci ekologických organizací, kteří zároveň představují hlavní hybatele celého procesu vyjednávání. Významný podíl na jeho podobě mají ale také úředníci SNPŠ a MŽP, zástupci regionu, vědci a dílčím způsobem i podnikatelé a zástupci vodáků. Nepřímo vstupují do vyjednávání také politici, zejména regionální a v rámci procesu EIA také veřejnost. Pozice lidských aktérů se přitom liší v závislosti na míře rozhodovacích pravomocí daných zčásti legislativními předpisy. V tomto ohledu se poměrně výsadního postavení dostává odborným posuzovatelům, jejichž stanovisko je bráno v procesu EIA jako závazné.

Míra, s níž mohou (resp. nemohou) aktéři podobu vyjednávání ovlivnit z hlediska procesního, se určitým způsobem odráží i ve zvolených strategiích vyjednávání. Svou roli přitom hrají jak formální, tak neformální vztahy mezi aktéry a v případě ne-lidských aktérů zejména to, jak jsou vztahy mezi nimi popisovány. V případě lidských aktérů je důležitým znakem neformálních vztahů vysoká míra nedůvěry mezi zástupci regionu a vedením SNPŠ¹⁶, vědci a zástupci ekologických organizací, která jednání komplikuje nad rámec názorových rozporů. Všechny strany tento fakt vědomě reflektují a přisuzují jej převážně komplikovanému historickému vývoji NPŠ a dlouholetým sporům o koncepci vývoje.

Skupiny lidských aktérů označuji ve své studii podle socio-profesního zařazení, které se na základě analýzy rozhovorů s informátory ukázalo jako do značné míry konzistentní s názorovou orientací aktérů a postojem vůči zkoumanému případu. Tuto skutečnost nepovažuji za nijak samozřejmou a drobné výjimky mezi informátory poukazují na skutečnost, že postoj vůči konkrétním ochranným opatřením není dán čistě jen mírou, s níž dopady regulačních opatření omezují jejich vlastní zájmy. Tento fakt mě vedl k hledání hlubších příčin, které utváří výchozí pozice lidských aktérů. Úhel pohledu, jímž jsem na případ nahlížela, se ale proměňoval v čase. Moji počáteční perspektivu přitom do značné míry ovlivnila veřejně prezentovaná podoba sporu vedená převážně v rovině faktických dopadů splouvání na ekosystém řeky a hledání „objektivního řešení“ ochrany a práva rozhodovat o jeho podobě. Takto pojatý problém mě mnohdy vedl ke snaze dopátrat se

---

¹⁶ Pozn. aut. – vztaženo k období mého výzkumu.

„pravdivého či správného“ řešení celé věci namísto snahy o porozumění významům a konceptům ukrytým za takto prezentovanými argumenty. Díky postupné analýze daných výpovědí a argumentačních rámců prosazujících či ospravedlňujících určité způsoby jednání, jsem ale nakonec přesto došla k identifikaci faktorů, které se jeví jako zásadní pro pochopení způsobu, jakým informátoři k případu přistupují. Debatu o perlorodce, centimetrech hladiny, či platnosti jednání se tak snažím přeložit zpět do výchozích konceptů a osvětlit tím do jisté míry i to, proč se konkrétní argumenty v debatě objevují.

Klíčovým se v tomto smyslu ukázal především způsob, jakým informátoři konstruují svou představu o přírodě a její hodnotě a způsob, jakým se vztahují k místu. Oba faktory v podobě představy toho, co je „správná příroda“ v kontextu daného místa se přitom prolínají do pojetí rozvoje, práva rozhodovat, představy o tom, kdo je odborník a co je objektivní. Identifikace a popis faktorů zároveň potvrzuje teorii o tom, že jakýkoliv způsob uvažování o ochraně přírody je v jádru ideologický (Hansen 2006, Corbett 2006) a opírá se o do jisté míry o stálý a ucelený systém pojetí hodnoty přírody a vztahu člověka k ní. Takto nehodnotící charakter pojmu „ideologie“ přitom naráží na způsob, jakým jej chápou a používají informátoři, v jejichž pojetí a v souvislosti s ochranou přírody nabývá značně pejorativního významu. Daná ideologie přitom slouží jako nástroj pro legitimizaci jednání obou stran sporu. Podoba legitimizace je přitom založena zejména na odlišných etických motivech spojených s daným způsobem konstruování přírody a místa člověka v ní.

V představovaném sporu přitom podobně jako v jiných ekologických kauzách nejde o nic více ani méně než o uspořádání soužití lidí a přírody ve společném prostoru. Lze-li politiku definovat jako systém postupného uspořádávání tohoto soužití, má smysl se ptát po tom, jaký prostor či jaká role je v systému rozhodování poskytována odborným a laickým argumentům. Tato otázka je přitom určujícím momentem střetu odlišných konceptů. Ačkoliv do debaty vstupují oba druhy argumentů, z hlediska procesního jsou v zásadě přípustné pouze argumenty vědecké. Dílčí vítězství politických kompromisů je výsledkem kombinace tlaku ze strany regionu a aktuálního zastoupení na pozici vedení SNPŠ, či politického rozhodnutí ze strany ministerstva.

Výsadní postavení vědy, coby mluvčího přírody a ne-lidských aktérů figurujících ve sporu přitom ve sledovaném případě vyvolává zvýšenou tendenci zástupců regionu vytvářet neoficiální vyjednávací uskupení či hledat odborné argumenty, které nejsou v rozporu s jejich zájmy. Na druhé straně sílí snaha biologických věd co možná nejlépe doložit nutnost ochrany daných druhů a ekosystému, což se jí však bez politické podpory nedaří (nepočítám-li v tomto ohledu zákon). Jedna z příčin této situace koresponduje s tím,

co popisuje Míchal (2005) - tedy, že biologický vhlad do problematiky a s ním spojené etické souvislosti zůstávají pro laickou veřejnost příliš abstraktní a vzdálené jejich bezprostředním zájmům. Na základě výpovědí informátorů lze ale zároveň říci, že tím, co naopak zůstává vzdálené a neuchopené vědci, je místními často reflektovaný pocit „ukradeného“ území, či „ztráty“ míst, na jejichž utváření se podíleli. Ať už se v tomto ohledu jedná o les či řeku, obojí spojují právě s „přílišnou ochranou přírody“, která jim zamezuje dále se o místa starat a využívat je pro své potřeby.

Opomíjení jednoho ani druhého přitom nevede k udržitelnému stavu, neboť na jedné straně ohrožuje zachování druhu, respektive fungování ekosystému a na straně druhé vztahovou rovinu obyvatel k místu. To může mít negativní důsledky jak pro ochotu místních přijímat jakákoliv další ochranná opatření, či vůbec respektovat stávající, tak pro zachování určité kontinuity správy území. Jedním z důvodů je to, že česká i evropská legislativa dává ve věci rozhodování o podobě ochrany přírody do značné míry primát vědě, což vyvolává v případě střetu s dalšími legitimními zájmy v území mobilizaci vědeckých protiargumentů a v případě Šumavy také politických sil zastávajících shodné pojetí přírody jako daní aktéři. Situace se pak mění na svého druhu zákopovou válku, v níž na jedné straně ekologičtí aktivisté a vědci trvají na vědecky stanovených limitech a argumenty neoborné veřejnosti umlčují odkazem k nepřipustnému sledování soukromých zájmů na úkor ochrany přírody. Zástupci regionu a podnikatelé na straně druhé odmítají respektovat závěry přírodovědeckých studií jako zásadního podkladu pro rozhodnutí a celý proces různými způsoby obstruují, neboť jej vnímají jako upírání práva účasti na rozhodování. Vyjednávání pracovních skupin tak nabývají do značné míry formální podoby, neboť ústupek z omezení je de facto nemožný a dojde-li k němu, děje se tak ne zcela oficiální cestou.

Ačkoli postoje obou stran jsou založeny na konkrétních hodnotových rámcích, zdá se i z tohoto konkrétního případu, že věda není schopna tyto rámce pro prosazení svých závěrů přenášet mimo oblast svého fungování. Nesnadnou otázkou na konec tedy zůstává to, zda a jak vůbec lze nastavit rozhodovací procesy tak, aby skutečně splňovaly kritérium odbornosti i politické kvality a zároveň vedly k zachování udržitelného rozvoje. Z podoby uvedeného sporu přitom vyplývá, že v aktuálním rozložení sil se obojí vzájemně spíše vylučuje a proklamované oddělování vědy a politiky není účelné ani opodstatněné. Míchal (2005) právě v této souvislosti uvádí, že rozhodování o ochraně přírody není úkol čistě vědecký, ale mezioborový a v důsledku politický. Říká tak, že ochranu přírody nelze vědecky stanovit ale pouze politicky připustit, což vztahuje primárně ke konceptu divočiny

jako území ponechanému bez jakkoliv účelného využití. Ačkoliv se v případě Teplé Vltavy nejedná o snahu vytvářet divočinu, domnívám se vzhledem k míře ochranných opatření a způsobu, jakým jsou chápány ze strany regionu, že lze danou tezi uplatnit i na tento případ.

Otázka politického rozhodování se ale dále pojí s dalšími, jež se ptají po tom, jak široké má být spektrum aktérů, co se na vyjednávání podílejí a jakou váhu hlasu a na základě čeho lze těm kterým přiřadit. Má-li být ale přiznání práva účasti na debatě i dalším ne-odborným aktérům bráno vážně, je přitom nutné si uvědomit, že vyjednávání v tomto ohledu znamená hledání kompromisu nejen mezi různými odbornými pohledy na věc, ale zejména mezi odlišnými koncepty přírody a její hodnoty.

Literatura

- ABSOLON, K., HRUŠKA, J. (1999): *Záchranný program perlorodka říční v České republice*. [online] AOPK ČR. [cit. 10.11.2010]
Dostupné z: <http://www.nature.cz/zachranneprogramy/index.php?docId=2227>
- BECK, U. (1996): *World Risk Society as Cosmopolitan Society? : Ecological Questions in a Framework of Manufactured Uncertainties*. [online] Theory, Culture & Society, 13: 1. [cit. 19. 11. 2010] Dostupné z: <http://tcs.sagepub.com/content/13/4/1>
- BECK, U. (2004): *Riziková společnost. Na cestě k jiné modernitě*. Praha: SLON.
- BERGER, P. L., LUCKMANN, T. (1999): *Sociální konstrukce reality*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
- BERNARD, J. (2010): *Lokální rozvoj ve venkovských obcích – k lepšímu porozumění používaného pojmu*. [online] Socioweb 02/2010. [cit. 20.8.2010] Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=422&lst=117>
- BLÁHA, J. (2005): *Jaká bude budoucnost NPR Vltavský luh?* Dostupné z: [online] Econnect [cit 15. 5. 2011]
Dostupné z: <http://www.ecn.cz/index.stm?apc=zzvx1-2002403&x=228378&s=t>
- BLÁHA, J. (ed.) (2003): *Péče o Národní park Šumava: mise IUCN*. Praha: MŽP.
- BRYMAN, A. (2004): *Social Research Methods*. Oxford University Press.
- BUFKOVÁ, I. R. (2008): *Vodní makrofyta a mokřadní vegetace odstavených říčních ramen horní Vltavy (Hornovltavský luh, NP Šumava)*. Silva Gabreta, vol. 14 (2), 93 - 134.
- CORBETT, J. B. (2006): *Communicating Nature*. London: Island Press.
- DISMAN, M. (2007): *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum.
- EDER, K. (1996): *The Social Construction of Nature. A Sociology of Ecological Enlightenment*. London: SAGE Publications.
- HAMMERSLEY, M., ATKINSON, P. (1995): *Ethnography: Principles in practice*. London, New York: Routledge.

- HANSEN, A. (2006): *Tampering with nature: 'nature' and the 'natural' in media coverage of genetics and biotechnology*. Media, Culture & Society. [online] SAGE Journals Online [cit. 12. 11. 2010] Dostupné z: <http://mcs.sagepub.com/content/28/6/811>
- HENDL, J. (2005): *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál.
- HEŘMANSKÝ, M. (2009): *Kvalitativní analýza dat. (PPT ke kurzu Úvod do sociálně vědních metod)*. Praha: FHS UK.
- IUCN (2008): *World Heritage and Protected Areas*. [on-line] [cit. 20. 4. 2011] Dostupné z: http://cmsdata.iucn.org/downloads/world_heritage_and_protected_areas_2008.pdf
- KJUČUKOVÁ, D. (2004): „*Podnikání není všechno“ říkají ekologové*. [online] Econnect [cit. 15. 5. 2011] Dostupné z: <http://zpravodajstvi.ecn.cz/index.stm?apc=zkvx1-2002403&x=204570>
- KLVAČ, P. (2003): *Bažina a mokřad – dvě tváře divočiny*. [online] Biograf 30. [cit. 1.2.2010] Dostupné z: <http://www.biograf.org/clanky/clanek.php?clanek=3005>
- KONOPÁSEK, Z. (1995): *Bída ekologického rozumu*. [online] Biograf 21. [cit. 18. 5. 2010] Dostupné z: <http://www.biograf.org/clanky/clanek.php?clanek=405>
- KONOPÁSEK, Z. (1997): *Co si počít s počítačem v kvalitativním výzkumu*. [online] Biograf, 12, 106. [cit. 7.8.2010] Dostupné z: <http://www.biograf.org/clanky/cleanek.php?clanek=1205>
- KONOPÁSEK, Z. (2008): *Expertíza a politika životního prostředí: Případ projektu Natura 2000*. [online] CTS Research Reports, CTS-08-02. Praha: CTS. [cit. 28. 12. 2010] Dostupné z: <http://www.cts.cuni.cz>
- KONOPÁSEK, Z. (2010): *Co znamená sociální konstrukce?* [online] [cit. 1. 1. 2011] Dostupné z: <http://zdenek.konopasek.net/index.php?m=16&b=16&i=1490>
- KONOPÁSEK, Z., STÖCKELOVÁ, T., ZAMYKALOVÁ, L. (2008): *Making Pure Science and Pure Politics: On the Expertise of Bypass and the Bypass of Expertise*. [online] Science Technology Human Values 33: 529. [cit. 28. 8. 2010] Dostupné z: <http://sth.sagepub.com/content/33/4/529>

- KONOPÁSEK, Z., VAJDOVÁ, T. (2004) *The public controversy over the Praha-Malešice incinerator: A case of household waste management*. In Environmental controversies in technical democracy: Three case studies. [online] CTS Research reports, CTS-04-04. Praha: CTS. [cit. 11. 9. 2010]
Dostupné z: <http://www.cts.cuni.cz/soubory/reporty/CTS-04-04.pdf>
- KOPPEN, K. (2000): *Resource, Arcadia, Lifeworld. Nature Concepts in Environmental Sociology*. Sociologia Ruralis v. 40 (3), European Society for Rural Sociology.
- LATOUR, B. (2002): *Když věci vracejí úder: Co mohou sociálním vědám přinést „vědní studia“*. [online] Biograf (29): 41 odst. [cit. 1. 3. 2011]. Překlad: Z. Konopásek.
Dostupné z: <http://www.biograf.org/clanky/clanek.php?clanek=2901>
- LATOUR, B. (2003): *Nikdy sme neboli moderní*. Bratislava: KALLIGRAM.
- LAW, J. (1992): *Notes on the Theory of the Actor Network: Ordering, Strategy and Heterogeneity*. [online] Centre for Science Studies, Lancaster University, Lancaster LA1 4YN. [cit. 26. 12. 2010]
Dostupné z: <http://www.comp.lancs.ac.uk/sociology/papers/Law-Notes-on-ANT.pdf>
- LAW, J., HASSARD, J. (1999): *Actor Network Theory and after*. Oxford: Blackwell Publishing.
- LINDBLOOM, J. (2004): *Preklopenie asymetrie po získaní údajov: Pomáha informovaný súhlas alebo škodí?*. [online] Biograf (35): 33 odst. [cit. 16.12.2010]
Dostupné z: <http://www.biograf.org/clanky/clanek.php?clanek=3507>
- MACNAGHTEN, P., URRY J. (1995): *Towards a Sociology of Nature*. In *Sociology*. [online] SAGE Journals Online [cit. 11. 3. 2011]
Dostupné z: <http://soc.sagepub.com/cgi/content/abstract/29/2/203>
- MUSIL, L. (1999): *Těžba uhlí, problém prostředí, modernita*. Brno: Masarykova univerzita.
- NOVOTNÁ, H. (2009): *Výběrová strategie. (PPT ke kurzu Úvod do sociálně vědních metod)*. Praha: FHS UK.
- ORTOVÁ, J. (2006): *Sudetské bezdomoví*. In: Spurný, M. (ed.): *Proměny sudetské krajiny*. Praha: Antikomplex.

- PAUKNEROVÁ, K. (2010): *Tělo – chůze – krajina: Pravěké zemědělské kultury v rovinných terénech Čech*. Praha: Karlova univerzita, Fakulta humanitních studií. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Václav Matoušek, CSc..
- Perlorodka v oblasti Trojmezí "Čechy - Bavorsko - Sasko*. Praha – MŽP, 1996.
- SAREWITZ, D (2004): *How science makes environmental controversies worse* [on-line] *Environmental Science & Policy* 7, 385–403 [cit. 12. 11. 2010] Dostupné z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S1462901104000620>
- STAKE, R. E. (2003): *Case studies*. In Denzin, N. K. (ed.): *Strategies of Qualitative Inquiry*. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- SILVERMAN, D. (2005): *Ako robíť kvalitatívny výskum*. Bratislava: Ikar.
- STIBRAL, K. (2005): *Proč je příroda krásná? : estetické vnímání přírody v novověku*. Praha: Dokořán.
- STÖCKELOVÁ, T. (1999): *Neviditelná Paříž Bruno Latoura*. [online] *Biograf* (18-19): 24 odst. [cit. 12. 11. 2010] Dostupné z: <http://www.biograf.org/clanky/clanek.php?clanek=1812>
- STÖCKELOVÁ, T. (2001a): *Příroda jako kolektivní experiment: Případ managementu kůrovce v Národním parku Šumava*. Praha: FSV UK. Vedoucí diplomové práce Doc. Zdeněk Konopásek, Ph.D.
- STÖCKELOVÁ, T. (2001b): *Esence? Ano, ale ty moderní! (recenze knihy B. Latoura (1999): Politiky přírody: Jak demokratizovat vědy)*. [online] *Biograf*, 26, 11 odst. [cit. 12. 11. 2010] Dostupné z: <http://www.biograf.org/clanek.php?clanek=2608>
- TĚŠITEL, J. a kol. (2005): *Lidé v biosférických rezervacích*. České Budějovice: AV ČR.
- TRNKOVÁ, K. (2008): *Makrofyta jako indikátor kvality tekoucí vody*. Brno PF MU. Vedoucí práce Doc. RNDr. Vít Grulich, CSc.
- VAŇKOVÁ, M. (2009): *Verbální techniky dotazování. (PPT ke kurzu Úvod do sociálně vědních metod)*. Praha: FHS UK.

Vybavení na vodu. Vystaveno 12.7.2007 [cit 13.5.2011] Dostupné z:

<http://www.infoglobe.cz/vodacke-vybaveni/vybaveni-na-vodu/>

VYSUŠIL, T. a kol. (2005): *Divočina. Mezi přírodou a kulturou*. FSS MU, Brno.

Zákon č. 114/ 1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny.

Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí.

ZELENKOVÁ, E., BUFKOVÁ, I., BUFKA, L. (nedatováno): *Šumavské řeky, světem šumavské přírody*. Vimperk: NP Šumava.

ZELENKOVÁ, E. (2008): *Doplnění hodnocení vlivů splouvání Teplé Vltavy na vybrané zvláště chráněné živočichy*. SNP Šumava.

ZICH, F. (2007): *Regionální identita obyvatel českého západního pohraničí*. In: Houžvička, V., Novotný, L. (eds): *Otisky historie v regionální identitách obyvatel pohraničí*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Odborné studie a interní materiály SNPŠ:

DUŠEK, J., CHVOJKOVÁ, E., VOLF, O. (2008): *Splouvání Teplé Vltavy - Hodnocení vlivů na vybrané zvláště chráněné živočichy*. Ametyst, o. s., Daphne ČR.

DUŠEK, J., CHVOJKOVÁ, E., VOLF, O. (2008): *Doplnění hodnocení vlivů splouvání Teplé Vltavy na vybrané zvláště chráněné živočichy na základě výstupů jednání z ledna a února 2008*. Ametyst, o. s., Daphne ČR.

INTEGRA CONSULTING s. r. o. (2010). *Strategie udržitelného turismu v regionu NP Šumava. Vstupní podklad procesu certifikace PAN Parks*. [online] Integra Consulting s. r. o., Praha. [cit. 13. 3. 2011] Dostupné z: <http://www.npsumava.cz/gallery/10/3059-strategie-udrzitelneho-turismu-final-cz.pdf>

SIMON, O., KLADIVOVÁ, V. (2004) *Studie vlivu splouvání v I. zónách Březina a Vltavský luh NP Šumava*. Výzkumný ústav vodohospodářský TGM.

SIMON, O., KLADIVOVÁ, V. (2006) *Studie vlivu splouvání na ekosystémy dna Teplé Vltavy*. Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka.

SNPŠ (2009): *Splouvání Teplé Vltavy – vyhodnocení sezóny 2009*. SNP Šumava, Vimperk.

8 Přílohy

Příloha 1: Seznam zkratk

Příloha 2: Informovaný souhlas

Příloha 3: Síť aktérů

Příloha 4: Tvorba a schvalování Návštěvního řádu

Příloha 5: Proces řízení EIA

Příloha 6: Posuzované varianty splouvání v procesu EIA

Příloha 7: Vývoj podmínek splouvání od r. 1994 do 2010 dle návštěvních řádů NPŠ

Příloha 8: Podmínky splouvání v roce 2009

Příloha 9: Projekt diplomové práce

Příloha 1: Seznam zkratk

ANT	Actor-Network Theory
ČSÚ	Český statistický úřad
EIA	The Environmental Impact Assessment; Posuzování vlivů na životní prostředí
EVL	Evropsky významná lokalita
CHKOŠ	Chráněná krajinná oblast Šumava
IUCN	International Union for Conservation of Nature
MAB	Man and Biosphere
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
NGO	Non-governmental organisation (nevládní organizace)
NNO	Nestátní nezisková organizace
SEA	Strategic Environmental Assessment, Strategické posuzování vlivu plánů a programů
SNPŠ	Správa Národního parku Šumava
VÚV TGM	Výzkumný ústav vodohospodářský T.G.Masaryka
WWF	World Wildlife Fund

Příloha 2: Informovaný souhlas

Souhlas se zpracováním osobních údajů

Dnes jsem poskytl/a rozhovor Veronice Endrštové v rámci výzkumu pro její diplomní práci. Veronika Endrštová studuje sociální a kulturní ekologii na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze.

Pro tento účel smí být tento rozhovor zpracováván:

* jen v anonymizované podobě bez souvislosti s mým jménem a kontaktem na moji osobu

V případě, že úryvky z tohoto rozhovoru budou součástí publikací nebo veřejných prezentací výsledků výzkumu:

* smí být uvedeny jen v anonymizované podobě bez mého jména a souvislosti s mojí osobou

Po ukončení výzkumu a dokončení diplomové práce, tento rozhovor:

* smí být archivován a tím zprostředkován pro účely jiných výzkumů a dalších badatelů, ale pouze v anonymizované podobě, bez spojení s mým jménem a s mojí osobou

Na základě tohoto souhlasu smí být mé jméno, adresa a osobní údaje obsažené v tomto rozhovoru zpracovávány nejdéle 2 roky. Poté smí být využívány podle zákona č. 97/1974 Sb. o archivaci.

Informovaný souhlas s rozhovorem

Byl/a jsem informován/a, že účelem diplomové práce Veroniky Endrštové je výzkum vyjednávání podmínek života v NP (analýza sociální sítě aktérů ovlivňujících podobu ochranných opatření).

Souhlasím s tím, že v práci budou uvedena některá má citlivá data, ale nebude uvedené mé pravé jméno nebo nebudou uvedeny žádné skutečnosti, které by mohly vést k identifikaci mojí osoby.

Vím, že mohu rozhovor z jakýchkoliv důvodů přerušit a svůj souhlas s rozhovorem vzít zpět.

Byla mi nabídnuta možnost získat přepsaný rozhovor k autorizaci a výsledný text v elektronické podobě ke komentáři.

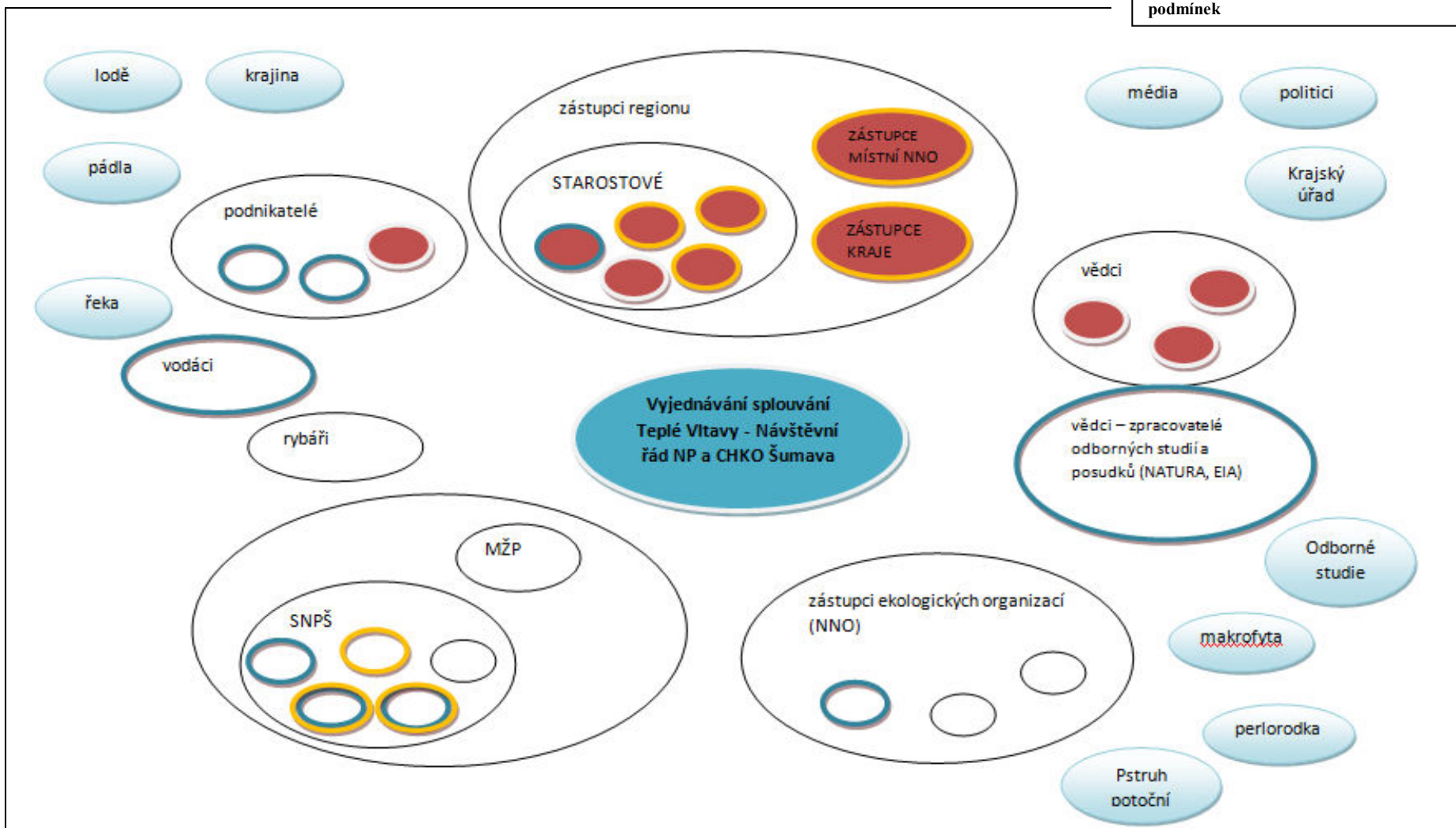
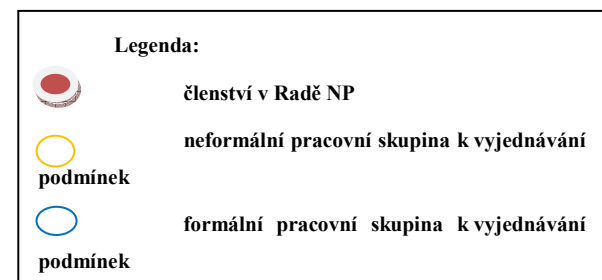
S těmito podmínkami dobrovolně a bez nátlaku souhlasím.

Datum:

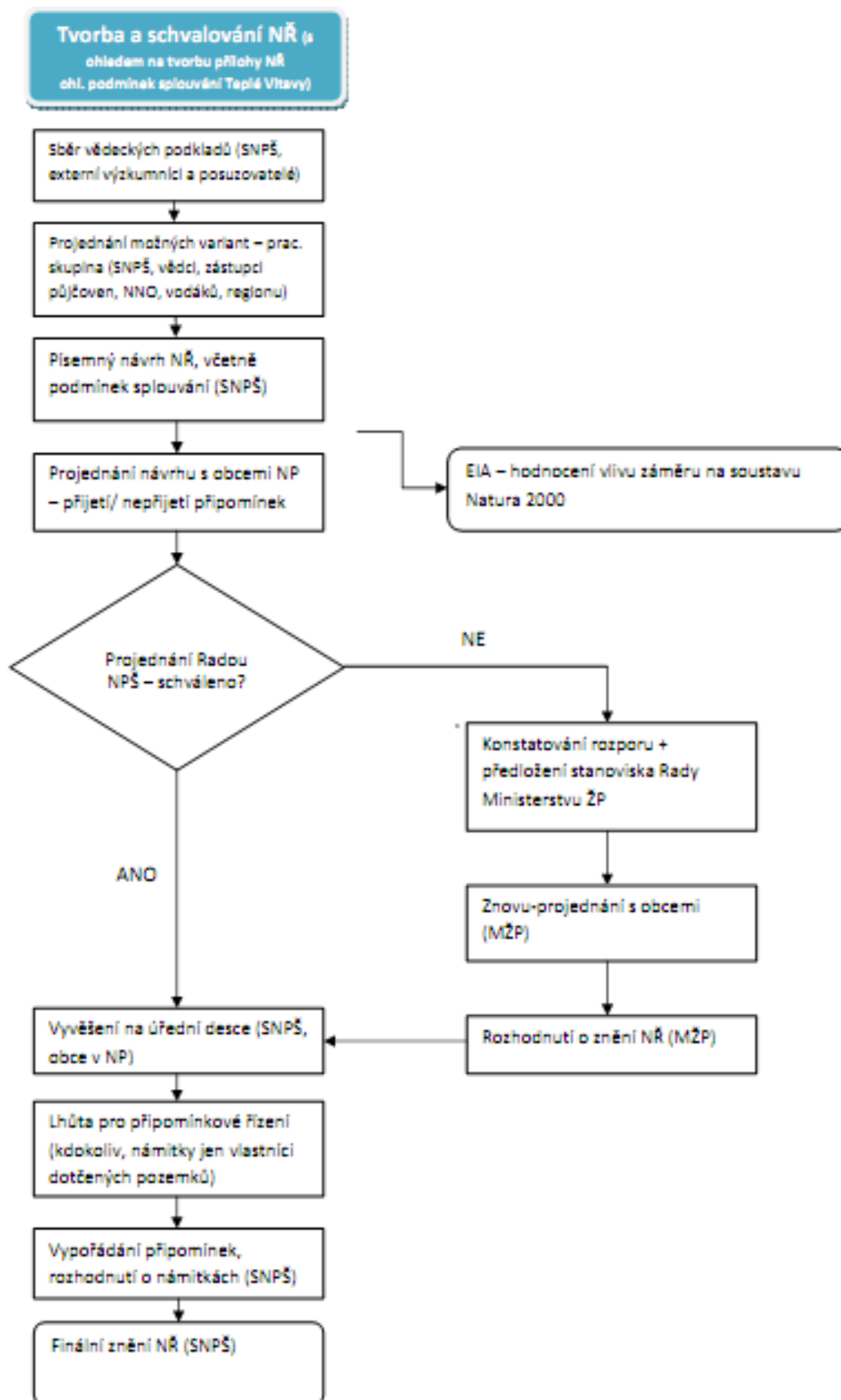
Jméno:

Podpis:

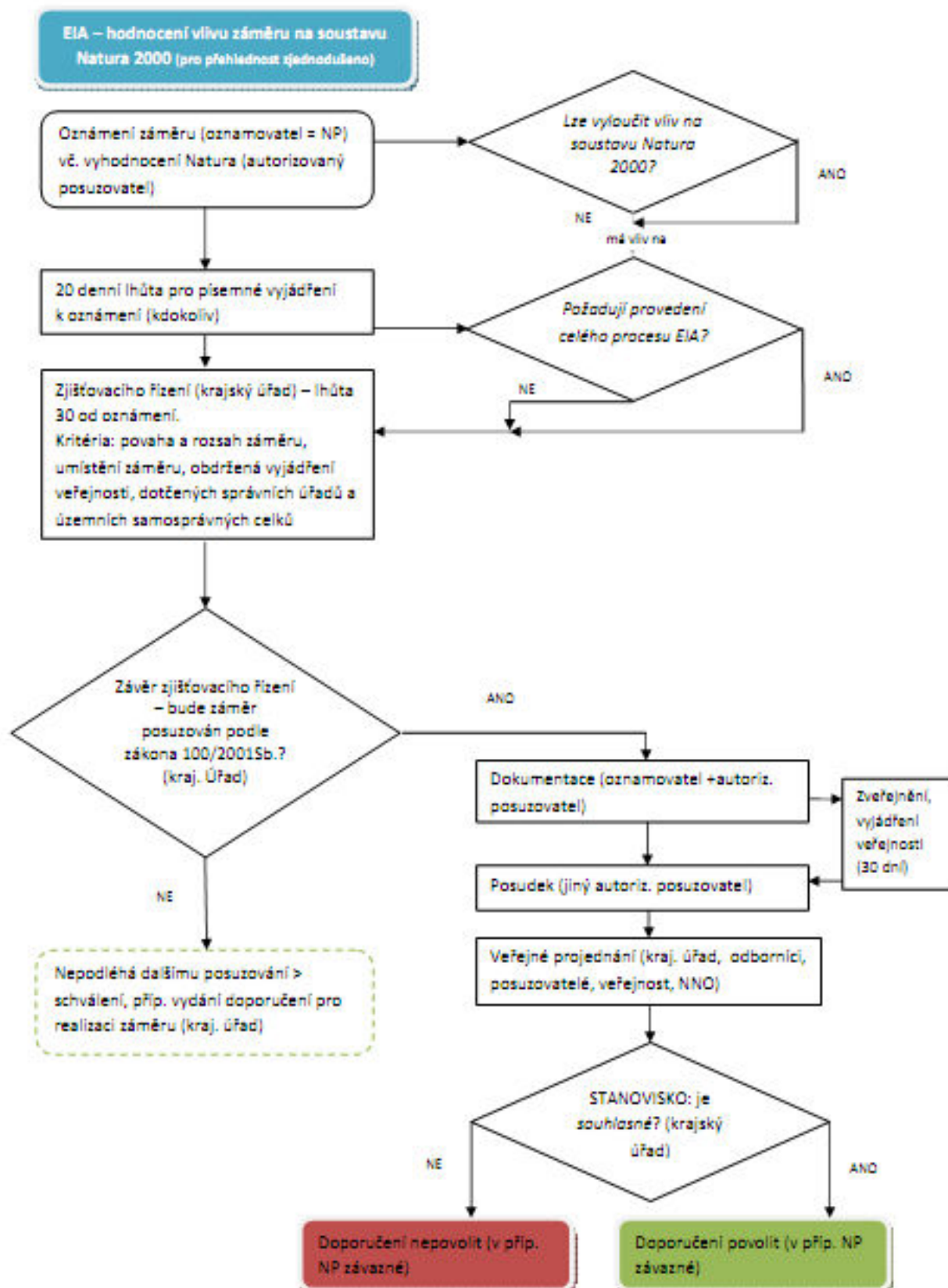
Příloha 3: Síť aktérů

Příloha 4: Tvorba a schvalování Návštěvního řádu

Příloha 5: Proces řízení EIA

Příloha 6: Posuzované varianty splouvání v procesu EIA

Tabulka 5 Splouvání podle varianty 1

Povolené období splouvání	Povolená denní doba splouvání	Výška hladiny při které je možno splouvat ¹⁾	Druh plavidel	Počet plavidel ⁴⁾	Nástupní a výstupní místa	Odpočinková místa
1.5. – 31.05. jen o sobotách a nedělích	8.00 – 20.00	50 cm – 61 cm (vodočet Soumarský most)	pouze kanoe a kajaky	nejvýše 100 registrovaných plavidel denně	Soumarský Most, most u Pěkné	most u Dobré, Chlumský most
		61 cm a více (vodočet Soumarský most)		neomezen		
01.06. – 31.10.	8.00 – 20.00	50 cm – 61 cm (vodočet Soumarský most)	pouze kanoe a kajaky	nejvýše 100 registrovaných plavidel denně		
		61 cm a více (vodočet Soumarský most)		neomezen		

Tabulka 6 Splouvání podle varianty 2

Povolené období splouvání	Povolená denní doba splouvání	Výška hladiny při které je možno splouvat ¹⁾	Druh plavidel	Počet plavidel ⁴⁾	Nástupní a výstupní místa	Odpočinková místa
1.5. – 31.05. jen o sobotách a nedělích	8.00 – 20.00	50 cm – 55 cm (vodočet Soumarský most)	pouze kanoe a kajaky	nejvýše 81 registrovaných plavidel denně	Soumarský Most, most u Pěkné	most u Dobré, Chlumský most
		nad 55 - 61 cm (vodočet Soumarský most)		nejvýše 108 registrovaných plavidel denně		
		nad 61 cm a (vodočet Soumarský most)		neomezen		
01.06. – 31.10.	8.00 – 20.00	50 cm – 55 cm (vodočet Soumarský most)	pouze kanoe a kajaky	nejvýše 81 registrovaných plavidel denně		
		nad 55 - 61 cm (vodočet Soumarský most)		nejvýše 108 registrovaných plavidel denně		
		nad 61 cm a (vodočet Soumarský most)		neomezen		

Tabulka 7 Splouvání podle varianty 3

Povolené období splouvání	Povolená denní doba splouvání	Výška hladiny při které je možno splouvat ¹⁾	Druh plavidel	Počet plavidel ⁴⁾	Nástupní a výstupní místa	Odpočinková místa
1.5. – 31.05. jen o sobotách a nedělích	8.00 – 20.00	nad 61 cm a (vodočet Soumarský most)	pouze kanoe a kajaky	nejvýše 100 registrovaných plavidel denně	Soumarský Most, most u Pěkné	most u Dobré, Chlumský most
1.6. – 15.6.	8.00 – 20.00	nad 61 cm a (vodočet Soumarský most)		nejvýše 100 registrovaných plavidel denně		
16.6. – 15.8.	13.00 – 20.00	nad 61 cm a (vodočet Soumarský most)		výpravy s průvodci 6 + 1 loď každou hodinu		
15.8. – 31.10.	8.00 - 20.00	nad 61 cm a (vodočet Soumarský most)		nejvýše 100 registrovaných plavidel denně		

Tabulka 8 Splouvání podle varianty 4 v roce 2010

Povolené období splouvání	Povolená denní doba splouvání	Výška hladiny při které je možno splouvat ¹⁾	Druh plavidel	Počet plavidel ²⁾	Nástupní a výstupní místa	Odpočinková místa
(1.5. – 31.05.) jen o sobotách a nedělích	8.00 – 20.00	50 cm – 55cm (vodočet Soumarský most)	pouze kanoa a kajaky	nejvýše 81 registrovaných plavidel denně	Soumarský Most, most u Pěkné	most u Dobré, Chlumský most
		Nad 55 cm – 61cm (vodočet Soumarský most)		nejvýše 108 registrovaných plavidel denně		
		Nad 61 cm (vodočet Soumarský most)		neomezen		
(01.06, resp. 01.08. – 31.10.)	8.00 – 20.00	50 cm – 55 cm (vodočet Soumarský most)		nejvýše 81 registrovaných plavidel denně		
		Nad 55 cm - 61 cm (vodočet Soumarský most)		Nejvýše 108 registrovaných plavidel denně		
		Nad 61 cm (vodočet Soumarský most)		neomezen		

Tabulka 9 Splouvání podle varianty 4 v roce 2011

Povolené období splouvání	Povolená denní doba splouvání	Výška hladiny při které je možno splouvat ¹⁾	Druh plavidel	Počet plavidel ²⁾	Nástupní a výstupní místa	Odpočinková místa
1.5. – 31.05. jen o sobotách a nedělích	8.00 – 20.00	50 cm – 61 cm (vodočet Soumarský most)	pouze kanoa a kajaky	nejvýše 63 registrovaných plavidel denně	Soumarský Most, most u Pěkné	most u Dobré, Chlumský most
		61 cm a více (vodočet Soumarský most)		neomezen		
01.06. – 31.10.	8.00 – 20.00	50 cm – 61 cm (vodočet Soumarský most)		nejvýše 63 registrovaných plavidel denně		
		61 cm a více (vodočet Soumarský most)		neomezen		

Tabulka 10 Splouvání podle varianty 4 v roce 2012

Povolené období splouvání	Povolená denní doba splouvání	Výška hladiny při které je možno splouvat ¹⁾	Druh plavidel	Počet plavidel ²⁾	Nástupní a výstupní místa	Odpočinková místa
1.5. – 31.05. jen o sobotách a nedělích	8.00 – 20.00	50 cm – 61 cm (vodočet Soumarský most)	pouze kanoa a kajaky	nejvýše 28 plavidel denně s průvodcem	Soumarský Most, most u Pěkné	most u Dobré, Chlumský most
		61 cm a více (vodočet Soumarský most)		neomezen		
01.06. – 31.10.	8.00 – 20.00	50 cm – 61 cm (vodočet Soumarský most)		nejvýše 28 plavidel denně s průvodcem		
		61 cm a více (vodočet Soumarský most)		neomezen		

Příloha 7: Vývoj podmínek splouvání od r. 1994 do 2010

(dle návštěvních řádů NPŠ)

Vltava	Vyhliáška NP a CHKO 1/94	Vyhliáška 4/2003	Vyhliáška 5/2004	Vyhliáška 2/2005
BL - Polka	15.3. - 31.5. 8:00 - 18:00	15.3. - 31.5. 8:00 - 18:00	15.3. - 31.5. 8:00 - 18:00	15.3. - 31.5. 8:00 - 18:00
Lenora - SM	1.6. - 31.10. 8:00 - 19:00	1.5. - 31.10. 8:00 - 19:00	1.5. - 31.10. 8:00 - 19:00	1.5. - 31.10. 8:00 - 19:00
SM - NP	1.6. - 31.10. 8:00 - 19:00	1.5. - 31.10. 8:00 - 19:00	1.5. - 31.10. 8:00 - 19:00	1.5. - 31.10. 8:00 - 19:00
			Pěkná - NP 1.5. - 14.6. 8:00 - 19:00	Pěkná - NP 1.5. - 14.6. 8:00 - 19:00
			15.6. - 15. 8. 8:00 - 20:00	15.6. - 15. 8. 8:00 - 20:00
			16.8. - 31.10. 8:00 - 19:00	16.8. - 31.10. 8:00 - 19:00
Otava				
Č. Píla - Rejstřejn	15.3. - 31.10. 8:00 - 19:00	15.3. - 31. 10. 8:00 - 19:00	15.3. - 31. 10. 8:00 - 19:00	15.3. - 31. 10. 8:00 - 19:00
Vydra				
Modrava - Antýgl				
1/94: Na nástupních místech ČP, BL, L a SM budou instalována zařízení s označením minimálního stavu vody pro splouvání a příslušné informační tabule. Min. stav vody bude stanoven ve spolupráci se zástupci KČT a ČSK na základě pokusného splučí toku. Tento stav bude podle potřeby přehodnocován vzhledem ke změnám profilu koryta toku.	4/2003 Na nástupních místech Čeňkova Píla, Borová Lada, Lenora a Soumarský Most jsou instalována zařízení s označením minimálního stavu vody pro splouvání a příslušné informační tabule. Odpočinková místa jsou u Chlumského mostu a železničního mostu u osady Dobrá. Odpočinková a výstupní místa jsou v úseku Lenora - Soumarský most a v úseku Pěkná - NP. Na nástupních místech Soumarský most je minimální stav vody pro splouvání vyznačen na vodočetné latě u pravého mostního pilíře. Na obou nástupních místech jsou tyto údaje uvedeny na informačních tabulích Správy NP a CHKO Šumava.	5/2004: Nástupní místa jsou Čeňkova Píla, Borová Lada, Lenora, Soumarský most a Pěkná. Odpočinkovými místy jsou Chlumský most a železniční most u osady Dobrá. Odpočinkovými a výstupními místy jsou Pěkný most a Nová Pec. Pro splouvání v úseku Lenora - Soumarský most se stanovuje minimální stav vody, který činí 45 cm na vodočetné latě limnigrafu Lenora (u mostu pod nádražím ČD). Na nástupním místě soumarský most je minimální stav vody pro splouvání vyznačen na vodočetné latě u pravého mostního pilíře. Na obou nástupních místech jsou tyto údaje uvedeny na informačních tabulích Správy NP a CHKO Šumava.	2/2005: Nástupní místa jsou Čeňkova Píla, Borová Lada, Lenora, Soumarský Most a most u Pěkné. Odpočinkovými místy jsou Chlumský most, železniční most u osady Dobrá a most u Pěkné. Výstupními místy jsou most u Pěkné a Nová Pec. Pro splouvání v úseku Lenora - Soumarský most - most u Pěkné se stanovuje min. stav vody, který je vyznačen na nástupním místě Soumarský Most na vodočetné latě železnou rýskou o šíři 2 cm u pravého mostního pilíře. Při zaklesnutí vodní hladiny pod horní okraj železné rýsky vydá Správa NP a CHKO Šumava do 8:00 hodin ráno upozornění, že v případě setrválého stavu vody, nebo zaklesnutí vodní hladiny bude feka v tomto úseku pro splouvání uzavřena za 24 hodin. Úsek feky Vltavy z nástupního místa moc Pěkná do Nové pece se splouvá bez omezení stavem vody.	

Nařízení 3/2009		Opatření obecné povahy 1/2010 - stejně jako následné opatření	
BL - Polka	15.3. - 31.5., (so+ne)	8:00 - 18:00	neomezen
Lenora - SM	1.5. - 31.10.	8:00 - 20:00	nad 45 cm (dle SM)
SM - Pěkná	1.5. - 31.5., (so+ne)	8:00 - 20:00	50 - 61 cm (max 100 lodí), nad 61 cm bez omezení
Pěkná - NP	1.6. - 31.10.	8:00 - 20:00	neomezen
	1.5. - 31.10.	8:00 - 20:00	neomezen
Č. Pila - Rejstejn	15.3. - 31. 10.	8:00 - 20:00	neomezen
Modrava - Antýgl	1.5. - 31.5., (so+ne)	8:00 - 18:00	neomezen
BL - Polka	15.3. - 31.5., (so+ne)	8:00 - 18:00	neomezen
Lenora - SM	1.5. - 31.10.	8:00 - 20:00	nad 45 cm (dle SM)
SM - Pěkná	1.5. - 31.5., (so+ne)	8:00 - 20:00	50 - 55 cm, max 81 lodí, nad 55 - 61 cm max 108 lodí, nad 61 bez omezení
Pěkná - NP	1.6. - 31.10.	8:00 - 20:00	neomezen
	1.5. - 31.10.	8:00 - 20:00	neomezen
Č. Pila - Rejstejn	15.3. - 31. 10.	8:00 - 20:00	neomezen
Modrava - Antýgl	1.5. - 31.5., (so+ne)	8:00 - 18:00	neomezen

3/2009: Uvedené výšky hladin jsou vyznačeny rýskami na vododělné lati na Soumarském Mostě u mostního pilíře. Pro určení výšky hladiny je rozhodný stav na vodokárné lati v daný den v 8:00 hodin. Při poklesu hladiny pod 47 cm, resp. 52 cm bude vydáno upozornění, že následující den může nastat stav, kdy nebude možné příslušný úsek splouvat.	1/2010: Uvedené výšky hladin jsou vyznačeny rýskami na vododělné lati na Soumarském Mostě u mostního pilíře. Pro určení výšky hladiny je rozhodný stav na vodokárné lati v daný den v 8:00 hodin. Při poklesu hladiny pod 47 cm, resp. 52 cm bude vydáno upozornění, že následující den může nastat stav, kdy nebude možné příslušný úsek splouvat.
Registrační plavidlo pro splouvání úseku Soumarský Most - most u Pěkné se provádí prostřednictvím internetového registračního systému nebo v povolené době splouvání přímo v nástupním místě Soumarský Most (v případě neobsazených míst). Pro každé registrované plavidlo bude před splutím vyhrazeného úseku v nástupním místě Soumarský Most vydána nezámětná registrační známka, kterou se při případné kontrole prokazuje naplnění ustanovení čl. 5 odst. 1 tohoto opatření obecné povahy týkající se registrace.	Registrační plavidlo pro splouvání úseku Soumarský Most - most u Pěkné se provádí prostřednictvím internetového registračního systému nebo v povolené době splouvání přímo v nástupním místě Soumarský Most (v případě neobsazených míst). Pro každé registrované plavidlo bude před splutím vyhrazeného úseku v nástupním místě Soumarský Most vydána nezámětná registrační známka, kterou se při případné kontrole prokazuje naplnění ustanovení čl. 5 odst. 1 tohoto opatření obecné povahy týkající se registrace.

Příloha 8: Podmínky splouvání v roce 2009

(zdroj: propagační materiál SNPŠ)

1. ÚSEK

Splouvání
od 15. 3. do 31. 5.,
čas 8 - 18 hod.,
pouze So a Ne,
bez další regulace.

2. ÚSEK

Splouvání
bez regulace.

1. ÚSEK

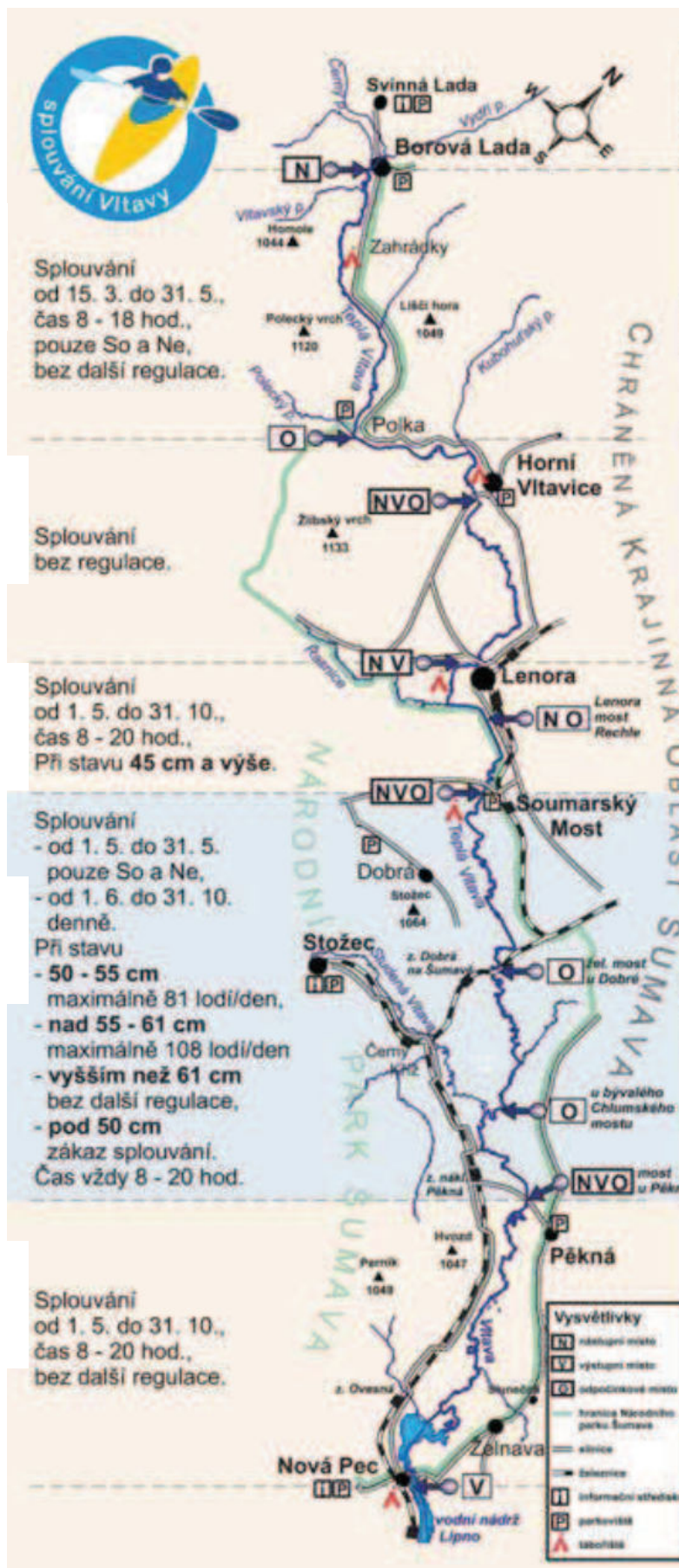
Splouvání
od 1. 5. do 31. 10.,
čas 8 - 20 hod.,
Při stavu 45 cm a výše.

4. ÚSEK

Splouvání
- od 1. 5. do 31. 5.
pouze So a Ne,
- od 1. 6. do 31. 10.
denně.
Při stavu
- 50 - 55 cm
maximálně 81 lodí/den,
- nad 55 - 61 cm
maximálně 108 lodí/den
- vyšším než 61 cm
bez další regulace,
- pod 50 cm
zákaz splouvání.
Čas vždy 8 - 20 hod.

5. ÚSEK

Splouvání
od 1. 5. do 31. 10.,
čas 8 - 20 hod.,
bez další regulace.

Příloha 9: Projekt diplomové práce

Fakulta humanitních studií UK

katedra magisterského oboru

Sociální a kulturní ekologie

U Kříže 8/661, 158 00 Praha 5-Jinonice

Projekt diplomové práce (DP) oboru sociální a kulturní ekologie

1. Jméno studenta, tituly: **Veronika Endrštová, Bc.**
2. Osobní číslo (UČO): **6599**
3. Rok imatrikulace na FHS (IZV) UK (bak. studium, jinak mag. studium): **2001**
4. Rok imatrikulace na katedře sociální a kulturní ekologie FHS UK: **2007**
5. Názvy všech předchozích bakalářských (magisterských) prací, škola, obor a rok, kde a kdy byly obhájeny: **Vědomí regionální identity v životních příbězích obyvatel mikroregionu Svatavka (Sokolovsko), FHS UK, Studium humanitní vzdělanosti, Praha 2006.**
6. Předběžný název DP: Centimetry mezi konfliktem a konsensem. Analýza vyjednávání a legitimizace podmínek ochrany přírody v NP Šumava (případová studie sociální síť aktérů ovlivňujících podobu splavnosti horního toku Vltavy).
7. Obecný kontext (souvislosti tématu, širší rámec [zasazení „do světa“]): Ochrana přírody nejen v místech osídlených lidmi působí často konfliktní situace, ve kterých se střetají odlišné zájmy ochránců, místních, podnikatelů, turistů a dalších aktérů. Snaha o omezení lidského vlivu a ponechání přírody více či méně samovolnému vývoji stojí (nebo je alespoň mnohými vnímána, že stojí) v kontrastu ke snahám o místní rozvoj a využití přírodního potenciálu k podnikání, sportu a turistice. Rozsah lidských aktivit je v daných místech limitován přijatými pravidly ochrany přírody a jejich porušení je obvykle trestáno peněžitou pokutou.

Vyjednávání podmínek ochrany se účastní jednotliví aktéři přímo i nepřímo. Do procesu tak vstupují členové Rady NP (vědecká a regionální sekce), v jejíž kompetenci je schvalování Návštěvního řádu obsahující mj. podmínky splouvání, zaměstnanci NP a MŽP, odborní posuzovatelé, místní podnikatelé, zájmové skupiny (př. Ekologická organizace, okrašlovací spolek, Český svaz kanoistů), a nepřímo také samotní vodáci, novináři (médiá), či politická reprezentace. Mezi tzv. „nelidské“ aktéry lze pak zařadit zejm. perlorodku, vodní makrofyta, řeku a její okolí, druh plavidla (kajak, kánoe, raft, pádla). Tito aktéři tvoří nejen fyzické pozadí problematiky, ale jako klíčové prvky vstupují do vyjednávací argumentace.

Míra požadovaných, respektive tolerovaných, ochranných opatření se u jednotlivých aktérů z logiky věci liší. Stejně tak pojetí toho, co je „vyvážený stav mezi rekreačním využíváním území a ochranou přírody“. Odlišně se mnozí staví i k tomu, kdo a jak má dané limity nastavovat, či proč chránit zrovna tuto oblast/druh. Neméně sporným je i způsob, jakým má být tato ochrana ve finále prováděna. Častým argumentem je, že v současném managementu ochrany přírody stále převažují spíše restriktivní opatření nad motivačními. Odezvou jsou pak často požadavky místních na kompenzaci za újmu na hospodaření a protesty turistů proti vytváření „výzkumnické laboratoře“ nepřístupné běžným lidem. Protistrana pak oponuje nepřijatelností tohoto postupu coby „handlu

Pravidla pro vypracování diplomové práce v rámci magisterského oboru Sociální a kulturní ekologie FHS UK

s přírodou“, a obavami o její nevratné ničení postupným nárůstem turismu, či nešetrného „rozvoje“.

8. Předmět zkoumání (vlastní předmět práce [zasazení „do vědy“]):

Šumava, coby trojediná instituce NP, CHKO a biosférická rezervace (BR), představuje specifické území, v rámci jehož správy má být skloubena ochrana přírody s místním rozvojem. Zároveň oproti jiným chráněným oblastem zahrnuje velké množství obcí (22), s nimiž je zapotřebí správu oblasti koordinovat. Jedním z příkladů, na nichž lze tuto interakci sledovat a popsat, je právě vyjednávání podmínek splavnosti horního toku Vltavy, které jsem si vybrala jako téma DP.

Splouvání Teplé Vltavy na území NP bylo při jeho vyhlášení (1991) povoleno jako výjimka ze zákona o ochraně přírody a krajiny (114/1992 Sb.), který splouvání vodních toků v NP vylučuje. V průběhu 90. let probíhalo splouvání prakticky bez regulace. K výraznější snaze o úpravu podmínek splouvání a stanovení limitů dochází přibližně od r. 2002. Tímto se zároveň rodí spor o podobu daného bodu návštěvního řádu. Do vyjednávání následně vstupuje mimo SNP a zastupitele obcí také Okrašlovací spolek Zdíkovec, Děti Země, ČSOP a další aktéři. Je vypracována řada odborných posudků o vlivu splouvání na místní ekosystém a zvláště chráněné druhy živočichů a rostlin. Přestože došlo během následujících let k řadě dohod, které lze označit za konsensuální, přetrvávala zejména na straně ekologických hnutí nespokojenost se stávající podobou ochrany a v této souvislosti podaly v r. 2007 stížnost k Evropské komisi. Následovalo další přezkoumání vlivu splouvání na Naturové oblasti, mírné zpřísnění limitů a také další přiosření sporu. V současné době je tak v platnosti provizorní NŘ s platností do 31.7. 2010 a následující vývoj je závislý na výsledku zjišťovacího řízení v rámci procesu EIA a pokračujícím jednání.

Cílem mé práce je provést případovou studii vyjednávání zmiňovaných podmínek splavnosti Teplé Vltavy (I. i II. zóna NPŠ, CHKO). Prostřednictvím analýzy sociální sítě aktérů, kteří ovlivňují podobu ochranných opatření v NPŠ, se zaměřím na to, jaká argumentace a proč se v rámci vyjednávání používá.

9. Hlavní vstupní hypotéza nebo hypotézy (2–4 na výběr); pro práci 1–2, možno však formulovat výzkumné otázky:

Práce bude zpracována s využitím kvalitativní metodologie.

Hlavní výzkumnou otázkou tedy je – *ochrany!*
Jak se vyjednávají podmínky života v NP?

Podotázky: *Jak k případu přistupují zainteresované strany? Jaké hájí zájmy? Z jakých hodnotových základů přitom vycházejí? Kdo by měl mít podle aktérů rozhodující slovo? Kdo podle nich naopak nemá právo do sporu zasahovat? Co je podle aktérů vyvážený stav mezi rekreačním využíváním území a ochranou přírody? Jak jej docílit? Jak pojmají aktéři přírodu a její ochranu, jak rozvoj?*

10. Metodologický postup: metody a techniky, které budou v práci použity:

Případová studie – kvalitativní výzkum

- Sběr dat:**
1. zúčastněné pozorování (jednání rady NPŠ, výkonného výboru, vodáci v terénu)
  2. analýza dokumentů (plán péče, odborné studie, ohlas v médiích atd.)
  3. polostrukturované rozhovory (cca 15)
- Výběrová strategie:** účelový výběr (založen na předchozím terénním pozorování) v kombinaci s metodou sněhové koule (umožní zahrnout i aktéry, kteří se pozorovaných akcí neúčastní)
- Analytické postupy:**
1. kvalitativní obsahová analýza dokumentů
  2. tématická a diskurzivní analýza rozhovorů a terénních poznámek

Pravidla pro vypracování diplomové práce v rámci magisterského oboru Sociální a kulturní ekologie FHS UK

11. Cíl DP (kromě ověření hypotéz a teoretického přínosu např. praktický přínos, vypracování metodologie, základ pro řešení problémů v praxi atd.): Identifikace argumentačních rámců a strategií vyjednávání v souvislosti s konkrétním případem vyjednávání podmínek ochrany horního toku Vltavy může přispět k jasnějšímu pojetí konceptu ochrany přírody a jeho uchopování v každodenní praxi.
12. Čím budou rozšířeny dosavadní znalosti (vědecká „přidaná hodnota DP“): Práce přinese zmapování argumentačního pole v konkrétním případě ochrany přírody a analýzu pojetí přírody a její ochrany jako takové.
13. Jaké bude (bude-li) jejich teoretické zobecnění a přínos: Teoretická zobecnění nelze předjímat před dokončením diplomní práce.
14. Struktura DP (předběžný obsah – názvy oddílů a kapitol): 1. Úvod, 2. Výzkumné otázky, popis metody, výběr informátorů, 3. Charakteristika zkoumané oblasti, 4. Historie a koncept ochrany přírody, 5. Char. sociální sítě aktérů, 6. Char. zkoumaného případu, 7. Analýza dat, 8. Závěr
15. Předběžná bibliografie k tématu:
  - Silverman, D., *Ako robíť kvalitatívny výskum*, Bratislava 2005.
  - Disman, M., *Jak se vyrábí sociologická znalost*, Praha 2007.
  - Berger, L. P., Luckmann, T., *Sociální konstrukce reality, pojednání o sociologii vědění*, CDK 1999.
  - Beck, U., *Riziková společnost: na cestě k jiné modernitě*, Praha 2004.
  - Stöckelová, T., *Příroda jako kolektivní experiment: Případ managementu kůrovce v Národním parku Šumava*. Praha: Diplomová práce, FSV UK 2006.
  - Latour, B., *Reassembling the Social, An Introduction to Actor-Network-Theory*, New York 2007.
  - Latour, B., *To modrnize or to ecologieze? That's the question*. In: N. Castree, B. Willems-Braun, eds.: *Remaing Reality: Nature at the Millenium*. London and New York: Routlegde. Available at: www.ensmp.fr/~latour.
16. Předpokládaný vedoucí DP: Mgr. Hedvika Novotná
17. Důvod volby tématu (dosavadní znalosti, zázemí, praxe a zájem studenta):¹ Dlouhodobý zájem o problematiku konfliktu zájmů v ochraně přírody – tedy ochrana přírody vs. místní rozvoj, vs. outdoorové aktivity.

Diplomant

(Bc. Veronika Endrštová)

vedoucí DP

(Mgr. Hedvika Novotná)

vedoucí katedry SKE

(PhDr. Ivan Rynda)

---

¹ nepovinné